

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Maja Škerlak
Državna regulacija rejništva
Diplomsko delo

Ljubljana, 2009

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Maja Škerlak

Mentorica: doc. dr. Simona Kustec Lipicer

Državna regulacija rejništva

Diplomsko delo

Ljubljana, 2009

*Nobena voda ni tako kalna,
da se ne bi mogla še bolj skaliti
in nobena voda ni tako bistra,
da ne bi mogla biti še bistrejša.*

Hvala mentorici doc. dr. Simoni Kustec Lipicer za vse nasvete in strokovno pomoč.

Hvala vsem intervjuvanim, da so svoje znanje in izkušnje delili z mano.

Hvala družini in prijateljem za podporo in razumevanje.

Peter, hvala, da me spremljaš tudi na študijski poti.

DRŽAVNA REGULACIJA REJNIŠTVA

Republika Slovenija je zavezana k skrbi za otroke, za katere starši iz različnih razlogov niso zmožni skrbeti. Razlogi za starševsko nezmožnost so različni, prav tako pa obstajajo različni ukrepi, s katerimi se pomaga družinam, ki se soočijo s tovrstnimi težavami. Ena izmed možnosti, s katerimi lahko država pomaga tako otroku kot staršem, je namestitev v rejniško družino. S tem se otroka začasno odvzame staršem, za njegovo vzgojo in varstvo pa skrbijo tuji ljudje ali otrokovi sorodniki. Ko se odpravijo razlogi za odvzem, se naj bi otrok vrnil domov. Temeljni zakon, ki ureja področje rejništva, je Zakon o izvajanju rejniške dejavnosti. Pojavljajo pa se opozorila o neustreznosti obstoječe zakonodaje in izvajanja rejniške dejavnosti. Slednje je odvisno tudi od državne regulacije rejništva, ki – glede na ugotovitve tega diplomskega dela – ni optimalno urejena. Glede na primerjavo z izbranimi državami Evropske unije bi bilo smiselno spremeniti pogoje, ki jim mora izpolnjevati posameznik, da postane rejnik. To pomeni, da bi se nekateri obstoječi pogoji poostriili in hkrati uvedli novi. Ob tem je potrebno natančneje urediti tudi nadzor dela rejnikov.

Ključne besede: evalvacija, rejništvo, regulacija, mednarodni vidik.

STATE REGULATION OF FOSTER CARE

The Republic of Slovenia is obliged to provide care for children whose parents are not able to care for them, the reasons for parents' inability to provide care are diverse and because of this there are different measures to help families confronted with these problems. One possible measure is the placement of the child with a foster family, this means that the child is temporarily taken away from the parents and placed in the care of strangers or relatives. When there are no reasons for a child to remain in foster care and the parents are able to take care of them, the child should return home. Fundamental law on the field of foster care is the Act on the Pursuit of Foster Care, but there are some warnings that the existing legislation and implementation of foster care are not appropriate. This also depends on state regulation of foster care, according to the findings of this work foster care is not fully regulated. Considering comparison with selected countries of The European Union it would be reasonable to change conditions for becoming a foster parent. This means that some of the existing conditions should be made more stringent and at the same time new conditions should be introduced, it may also be necessary to regulate the supervision of foster parents more closely.

Key words: evaluation, foster care, regulation, international aspect.

KAZALO

1 UVOD	7
1. 1 RAZISKOVALNI PROBLEM	7
1. 2 METODOLOŠKO POGLAVJE	10
2 VREDNOTENJE ALI EVALVACIJA JAVNIH POLITIK	13
2. 1 KLASIFIKACIJE VREDNOTENJA	14
3 REJNIŠTVO V SLOVENIJI	16
3. 1 NAMEN IN UREDITEV REJNIŠTVA	16
3. 1. 1 ZAKON O IZVAJANJU REJNIŠKE DEJAVNOSTI	18
3. 1. 2 SPREMEMBE NA PODROČJU REJNIŠKE DEJAVNOSTI	20
3. 2 DRUGE OBLIKE VARSTVA OTROK	21
3. 2. 1 POSVOJITELJSTVO	21
3. 2. 2 SKRBNISŤTVO	21
3. 3 REJNIŠKA DRUŽINA	22
3. 4 VRSTE REJNIŠTVA	24
3. 4. 1 POKLICNI REJNIKI	24
3. 4. 2 REJNIKI SORODNIKI	25
3. 5 REJNIŠKA POGODBA	26
4 REGULACIJA REJNIŠKE DEJAVNOSTI	27
4. 1 POSTOPKOVNI VIDIK	27
4. 1. 1 IZOBRAZBA	28
4. 1. 2 STAROST	30
4. 1. 3 NEKAZNOVANJE	31
4. 2 INSTITUCIONALNI NADZOR	32
4. 2. 1 CENTRI ZA SOCIALNO DELO	32
4. 2. 2 SOCIALNA INŠPEKCIJA	33
4. 2. 3 VARUH ČLOVEKOVIH PRAVIC	34
4. 2. 3. 1 POROČILA O DELU	34
4. 2. 4 POROČILA POLICIJSKIH UPRAV	37
4. 3 INFORMACIJSKI VIDIK	38
5 MEDNARODNO PRIMERJALNA PERSPEKTIVA	39
5. 1 MEDNARODNI PRAVNI AKTI	39
5. 1. 1 KONVENCIJA O OTROKOVIH PRAVICAH	39
5. 1. 2 EVROPSKA KONVENCIJA O URESNIČEVANJU OTROKOVIH PRAVIC (MEKUOP)	40
5. 1. 3 »CINDERELLA«	41
5. 1. 4 PRIPOROČILA MEDNARODNE SKUPNOSTI	41
5. 2 PREGLED POSAMEZNIH DRŽAV	42
5. 2. 1 ŠVEDSKA	42
5. 2. 2 POLJSKA	43
5. 2. 3 VELIKA BRITANIJA	43
5. 2. 4 NEMČIJA	44

<i>5. 2. 5 PRIMERJAVA S SLOVENIJO</i>	45
6 SKLEP	47
7 LITERATURA	50
8 PRILOGE	57
PRILOGA A: DRUŽBOSLOVNI INTERVJUJI	57

1 UVOD

V Sloveniji lahko rejništvo uvrstimo na področje socialne in družinske politike, ki sta nedvomno med občutljivejšimi področji javnih politik, saj vključujeta problematiko povezano z različnimi oblikami nasilja, odvisnosti (zlorabe alkohola, drog), brezposelnostjo, revščino. Slovenija kot socialna država v teh primerih ukrepa z različnimi mehanizmi, kot so denarna nadomestila, socialne pomoči, zdravljenja. Kljub vsem tem ukrepom pa lahko omenjene težave posameznika pripeljejo do tega, da – vsaj začasno – ni več sposoben opravljati svojih najpomembnejših dolžnosti.

Ko govorimo o starših mladoletnih otrok, je skrb zanje gotovo najpomembnejša dolžnost, in če je starši niso zmožni zagotavljati, odgovornost za te otroke prevzame država. K temu jo zavezuje Ustava Republike Slovenije (56. čl.): »Otroci in mladoletniki, za katere starši ne skrbijo, ki nimajo staršev ali so brez ustrezne družinske oskrbe, uživajo posebno varstvo države. Njihov položaj ureja zakon.« Ustavno zavezo lahko država izpolni tudi z namestitvijo otroka v rejništvo.

1. 1 RAZISKOVALNI PROBLEM

V Sloveniji področje rejništva ureja Zakon o izvajanju rejniške dejavnosti (v nadaljevanju ZIRD Ur. l. RS, št. 110/2002). V skladu z njim je rejništvo posebna oblika varstva in vzgoje otrok, nameščenih v rejniško družino. Namenjeno je otrokom, ki začasno ne morejo prebivati v biološki¹ družini (ZIRD Ur. l. RS, št. 110/2002, 2. čl). V praksi to pomeni, da rejniško dejavnost v imenu države izvajajo posamezniki-rejniki na svojem domu. To pa še ne pomeni, da država vso odgovornost prenese na njih, saj jo še vedno zavezuje Ustava Republike Slovenije (v nadaljevanju RS). Rejniki tako izvajajo rejniško dejavnost v imenu države, posledično pa lahko pričakujemo, da ta njihovo delo nadzoruje oziroma spremlja, saj lahko le tako ugotovi, če rejniki izpolnjujejo svoje dolžnosti, določene v zakonu.

Pri pripravi ZIRD (Ur. l. RS, št. 110/2002) je bilo upoštevano tudi Priporočilo Sveta Evrope št. R (87) 6 o rejniških družinah in Smernice za izvajanje rejništva in posvojitvev na državni in meddržavni ravni (Oberski in Šalinger 2009). Oba mednarodna akta omenjata tudi nadzor. Kljub temu pa se med kritikami zakonodaje, po katerih naj bi bil ZIRD (Ur. l. RS, št. 110/2002) na določenih mestih neustrezen in pomanjkljiv, omenja tudi spremljanje rejniške dejavnosti. Med tistimi, ki menijo, da je omenjen zakon potrebno spremeniti, so nekatere

¹ Družina, iz katere je otrok odvzet in nameščen v rejniško družino, je lahko tudi posvojiteljska.

slovenske parlamentarne politične stranke, in sicer tudi tiste, ki so zakon ob njegovem sprejemanju, podprle. Tako so poslanci Liberalne demokracije Slovenije (v nadaljevanju LDS) zakon na tretji obravnavi v Državnem zboru RS podprli z besedami: »Poslanci Liberalne demokracije Slovenije podpiramo ta zakon o rejniški dejavnosti, ki ga je poslala vlada v tretjo obravnavo, ker v njem ugotavljamo sistemsko ureditev izvajanja rejniške dejavnosti, z glavnim ciljem nuditi otroku, ki vstopa v rejniško družino, čim bolj ustrezno obravnavo.« (Državni zbor RS 2002a). Po nekaj letih uporabe ZIRD (Ur. l. RS, št. 110/2002) ista stranka ugotavlja, da so pogoji za izvajanje rejniške dejavnosti, določeni v zakonu, skopi. Prav tako se jim zdijo nujne zakonske spremembe, ki bi poostriale zahteve pri pridobivanju možnosti rejniške dejavnosti, njeno stalno spremljanje in sankcioniranje v primeru nepravilnosti (Indirekt 2008). LDS je potrebo po ureditvi rejništva zapisala tudi v svojem programu (LDS 2008). Potrebo po spremembah obravnavanega zakona vidijo tudi v politični stranki Zares, kjer opozarjajo, da so po obstoječi zakonodaji rejenci neenakopravni v primerjavi z mladostniki v bioloških družinah (Beguš 2008).

Obe omenjeni politični stranki sta po zadnjih državnozbornih volitvah v RS predstavnici koalicije, ki je v svojem sporazumu zapisala tudi, da bodo uredili status rejništva: »Področje je treba sistemsko dopolniti z ustreznimi zakonskimi spremembami, ki bodo poostriale zahteve pri pridobivanju možnosti rejniške dejavnosti, njeno permanentno spremljanje in sankcioniranje v primeru nepravilnosti.« (Koalicijski sporazum 2008, 33).

Med kritiki zakonske ureditve rejniške dejavnosti pa niso samo politične stranke, ampak tudi druge civilno družbene organizacije. Dve izmed njih sta Združenje Moč² in Sindikat rejniških družin, kjer si prizadevajo za izdelavo enotne zakonske ureditve, ki bi zajemala in enakopravno obravnavala izven-družinsko varstvo, vzgojo in nego vseh otrok, ki začasno ne morejo živeti pri starših. Pri tem opozarjajo še, da je potrebno upoštevati tudi mednarodne akte, ki še - po njihovem mnenju - naj ne bi bili upoštevani (Združenje Moč). Na drugi strani pa med civilno družbenimi akterji najdemo tudi zagovornike obstoječe ureditve. To je Rejniško društvo Slovenije³, kjer ne vidijo potrebe po zakonskih spremembah, saj se lahko stvari, ki so potrebne sprememb, uredijo tudi na druge načine (Krajnc 2009a). Omenjene nevladne organizacije (v nadaljevanju NVO) so edine identificirane v Sloveniji, ki se ukvarjajo samo z rejništvom. V Združenje Moč in Sindikat rejniških družin so se posamezniki

² Polno ime je Združenje Moč za zaščito otrok, ki ne morejo živeti pri starših.

³ Rejniško društvo Slovenije sestoji iz regijskih društev.

povezali, da bi bili kot skupina vplivnejši (Berglez 2009a). Rejniško društvo Slovenije pa je bilo ustanovljeno kot odgovor na to (Krajnc 2009a).

Zaradi opozarjanja na težave je vloga NVO pomembna, zato mora država vzpostaviti civilni dialog (Kopač Mrak 2009). Odnos do NVO - natančneje do Združenja Moč - kaže na določena razhajanja v mnenjih državne sekretarke in državnih uslužbenk z Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve (v nadaljevanju MDDSZ). Slednji menita, da ima omenjena NVO izrazito negativno stališče do celotne ureditve rejništva v Sloveniji in ne samo do posameznih vprašanj. S svojim načinom pa povzroča NVO škodo in krivico udeležnim v rejništvu (Oberski in Šalinger 2009). Državna sekretarka poudarja, da si ministrstvo ne more zatiskati oči, če neka NVO neprestano opozarja na probleme. Nadalje pojasnjuje, da so bile na MDDSZ narejene določene kadrovske zamenjave zaradi podobnih izjav in nezmožnosti vzpostavljanja dialoga zaradi preteklih konfliktov. Poudarja, da so državni organi takšne težave dolžni preseči in poslušati predloge ter jih, v kolikor se z njimi ne strinjajo, utemeljeno zavrniti (Kopač Mrak 2009).

Med državnimi igralci je potrebno omeniti centre za socialno delo (v nadaljevanju CSD). V seminarski nalogi z naslovom Kakovost delovanja CSD na področju rejništva⁴, katere nadaljevanje je to diplomsko delo, so bile ovrednotene naloge CSD na področju rejništva. Predvsem s pomočjo opravljenih družboslovnih intervjujev je bilo ugotovljeno, da nedvomno obstaja razkorak med zakonodajo in obstoječim stanjem, ki je odvisen tudi od posameznih členov ZIRD (Ur. l. RS, št. 110/2002), saj so nekateri členi iz zakona neizvedljivi, neživljenjski ter s tem že v naprej obsojeni na neizvajanje. V nekaterih delih pa omenjen zakon določenih stvari ne ureja dovolj natančno, kar lahko pripelje do različnih interpretacij. CSD so na področju rejništva gotovo najpomembnejši državni igralec, saj so zakonsko obvezani k spremljanju razvoja otroka v rejništvu ter k izpolnjevanju obveznosti, ki so dogovorjene z rejniško pogodbo (ZIRD Ur. l. RS, št. 110/2002, 34. čl). S tem so v največji meri odgovorni za izvajanje nadzora nad rejniki.

Regulacija rejniške dejavnosti v RS je osrednja tema diplomskega dela. V okviru tega so izpostavljeni pogoji, ki jih mora posameznik izpolnjevati, da lahko postane rejnik ter spremljanje oziroma nadzorovanje dela izvajalcev rejniške dejavnosti. Prav tako so predstavljene splošne značilnosti o rejništvu, dopolnjene z nekaterimi statističnimi podatki.

⁴ Naloga je bila izdelana pri predmetu Menedžment v javni upravi v študijskem letu 2006/2007.

Del diplomskega dela je tudi primerjava z ureditvijo rejništva v nekaterih drugih državah Evropske unije, s poudarkom na regulaciji. Za uvodnim delom, ki vključuje raziskovalni problem in metodološki načrt, so predstavljene še določene značilnosti evalvacijskega raziskovanja.

1. 2 METODOLOŠKO POGlavJE

Namen oziroma *cilj* dela je torej analizirati regulacijo rejniške dejavnosti v RS in v skladu s tem odgovoriti na naslednja *raziskovalna vprašanja*:

1. Katere so ključne značilnosti ureditve in izvajanja rejništva v RS?
2. Kako se posamezni zakonski ukrepi glede pogojev in nadzora nad rejniki izvajajo v praksi?
 - Ali se izvajajo v skladu z zakonskimi določili?
 - Ali so posamezni ukrepi ustrezni ali bi jih bilo potrebno spremeniti?
 - Ali bi bilo potrebno v zakon vnesti tudi nekatera nova določila, nekatera pa izvzeti?
 - Kako državni ter civilno družbeni akterji spremljajo oz. analizirajo rejniško dejavnost?
3. Ali so pri pripravi ZIRD (Ur. l. RS, št. 110/2002) bila upoštevana priporočila mednarodne skupnosti, predvsem glede sistema nadzora nad rejniki, ali ne?

Hipoteza, ki se preverja v nalogi je:

Zaradi neuspešnega izvajanja rejniške dejavnosti, in v tem okviru zlasti regulacije, se pojavlja potreba po iskanju novih alternativnih ukrepov za ureditev rejništva v Republiki Sloveniji.

S pomočjo odgovorov na raziskovalna vprašanja in s preverjanjem hipoteze želim raziskati ustreznost obstoječih mehanizmov regulacije rejniške dejavnosti in najti možne izboljšave, zato je izvedena evalvacijska raziskava oz. vrednotenje. Pri tem pa je potrebno ponovno opozoriti na občutljivost področja rejništva, ki onemogoča klasično vrednotenje, saj uspešnosti in učinkovitosti v tem primeru ne moremo enostavno izmeriti. Zato me tudi zanima, na kakšen način vrednotijo rejniško dejavnost in njeno ureditev državni in tudi civilno družbeni igralci.

Za potrebe vrednotenja bodo uporabljene naslednje *raziskovalne metode in tehnike*:

ANALIZA IN INTERPRETACIJA SEKUNDARNIH VIROV: pri tem gre predvsem za uporabo različnih monografskih publikacij, zbornikov, strokovnih člankov, že izvedenih raziskav, s pomočjo katerih so predstavljene osnovne informacije;

ANALIZA IN INTERPRETACIJA PRIMARNIH VIROV: nanaša se na različne nacionalne (predvsem ZIRD Ur. l. RS, št. 110/2002) in mednarodne pravne akte ter pregled različnih dokumentov (poročila inšpektorata, Varuha človekovih pravic, policijskih uprav);

DRUŽBOSLOVNI INTERVJU: je kvalitativna metoda, ki omogoča razumevanje pomena in rezultatov neke javne politike z vidika vpletenih (Herman in drugi 1990, 21). Intervjuvani so bili:

- Tanja Oberski in Ljubica Šalinger: državni uslužbenki z MDDSZ – strukturiran družboslovni intervju;
- mag. Darko Krajnc: nekdanji rejenec in predsednik Rejniškega društva Slovenije (v nadaljevanju RDS), sodeloval je pri pripravi ZIRD (Ur. l. RS, št. 110/2002) – dva delno strukturirana družboslovna intervjuja;
- Vida Berglez: nekdanja rejnica in predsednica Združenja Moč (v nadaljevanju ZM) ter pobudnica Sindikata rejniških družin, sodelovala je pri pripravi ZIRD (Ur. l. RS, št. 110/2002) – dva delno strukturirana družboslovna intervjuja;
- dr. Anja Kopač Mrak: državna sekretarka na MDDSZ – delno strukturiran družboslovni intervju;
- mag. Ana Vodičar: v. d. generalne direktorice direktorata za družino MDDSZ je naknadno, po elektronski pošti, odgovorila na nekatera vprašanja zastavljena dr. Anji Kopač Mrak – strukturiran družboslovni intervju;
- predstavniki CSD Murska Sobota, CSD Gornja Radgona, CSD Lendava in CSD Ljutomer. Enako vprašanje je bilo posredovano navedenim CSD preko elektronske pošte, v treh primerih so bili odgovori posredovani preko elektronske pošte, v enem pa preko telefonskega pogovora.

MONITORING ALI SPREMLJANJE je potrebno, saj s tem pridemo do podatkov o tem, »kaj se dogaja, kako in zakaj« (Dunn v Fink Hafner 2007, 26). Omogoča nam pridobitev informacij o posledicah in učinkih sprejete javne politike (Dunn 1994, 19). Vedung (2000, 137) v središče spremljanja postavlja 2 vprašanji:

- Ali se posredovanje izvaja tako, kot je bilo predvideno v formalni odločitvi?
- Ali posredovanje dosega vse predvidene udeležence?

PRIMERJALNA ANALIZA: značilnosti slovenske ureditve regulacije izvajanja rejniške dejavnosti so primerjane z ureditvami v drugih državah in mednarodni skupnosti.

2 VREDNOTENJE ALI EVALVACIJA JAVNIH POLITIK

V tem poglavju je opisano evalvacijsko raziskovanje⁵, ki pa ga je potrebno ločiti od politične evalvacije. Med slednje uvrščamo izjave oziroma ocene političnih odločevalcev in prizadetih državljanov o učinkih sprejetih javnih politik. Zlasti nevladni igralci pa opravljajo politično evalvacijo tudi z drugimi oblikami politične dejavnosti, kot so demonstracije, protesti in peticije (Fink Hafner 2007, 25).

Po Weissovi je vrednotenje sistematično ocenjevanje delovanja in/ali rezultatov programa ali javne politike. Rezultate primerjamo z naborom eksplicitnih in implicitnih standardov, z namenom prispevati k izboljšanju programa oziroma javne politike (Weiss 1998, 4).

Po Dyu (v Kustec Lipicer 2007, 176) ima vrednotenje skoraj odločilno mesto v procesu⁶ izvajanja neke javne politike, saj lahko njegovi izsledki odločijo o usodi politike. V primeru ugodnih ugotovitev glede določene javne politike se lahko ta izvaja naprej v nespremenjeni ali pa le delno spremenjeni obliki. Po drugi strani neugodni rezultati povzročijo potrebo po temeljitem preoblikovanju politike ali pa celo po oblikovanju nove.

Evalvacijske študije se izvajajo iz različnih razlogov. Rossi in Freeman (1993, 3) med drugim navajata, da evalvacijske študije omogočajo:

- presojo kakšna je vrednost programov oz. javnih politik, ki se še izvajajo, in oceno, kakšno korist bi prinesle njihove spremembe;
- oceno koristnosti novih programov in pobud;
- večjo učinkovitost.

Pri vrednotenju nas vedno zanimajo konkretna vprašanja, ki se pojavljajo kot posledica delovanja neke javne politike. Posebna kvaliteta vrednotenja je razsojanje, saj je njegov namen primerjati to, kar je s tistim, kar bi moralo biti (Kustec Lipicer 2006, 97). Bistveni cilj vrednotenja je pomagati ljudem in organizacijam izboljševati njihovo delo (Kustec Lipicer 2007, 187).

⁵ Vrednotenje in evalvacija sta v delu uporabljeni kot sopomenki.

⁶ Dye s procesualnim modelom pojasnjuje obstoj temeljnih faz v procesu oblikovanja in izvajanja neke javne politike. Faze procesualnega modela so: oblikovanje dnevnega reda, oblikovanje alternativnih rešitev, uzakonitev javne politike, izvajanje javne politike in vrednotenje javne politike (Fink Hafner 2007, 19).

Wright (v Kustec Lipicer 2007, 178) je z izpostavitvijo treh lastnosti vrednotenja podal njegove izhodiščne značilnosti, in sicer:

- objektivnost, ki se nanaša na postopke pridobivanja podatkov o (tehničnem) izvajanju programa, na podlagi katerih lahko ugotovimo, kateri so razlogi za (ne)uspešnost programa oz. javne politike;
- subjektivnost, ki se odraža v težnji po ocenjevanju ter podajanju razlogov za (ne)uspeh programa;
- s prvima dvema ugotovitvama je avtor nakazal podobnosti vrednotenja z drugimi zvrstmi družboslovnega raziskovanja, hkrati pa poudaril, da se od drugih razlikuje zaradi specifičnosti svojega namena in razmer. Tudi po Weissovi (1998, 15) je namen tisti, ki vrednotenje loči od ostalih družboslovnih raziskav.

2. 1 KLASIFIKACIJE VREDNOTENJA

Obstajajo različne zvrsti vrednotenja. Scriven razlikuje med *formativnim* in *sumativnim* vrednotenjem. Formativno nam daje informacije o izvajanju programa, ko ta še poteka in tako pripomore k izboljšavi. Sumativno vrednotenje pa omogoča pridobivanje informacij o učinkovitosti programa (Weiss 1998, 31), je bolj eksterne, splošne zunanje narave (Kustec Lipicer 2007, 183). Weissova (1998, 31) povzema Scrivenovo slikovito razlikovanje med omenjenima zvrstema z naslednjim primerom: ko kuhar poskusi juho gre za formativno vrednotenje, ko jo poskusi gost, pa za sumativno.

Rossi in drugi (2003, 3, 16) navajajo *programsko* vrednotenje, o katerem govorimo takrat, ko gre za vrednotenje obstoječe javne politike, ki se še izvaja. Značilno je, da raziskuje uspešnost oz. učinkovitost programov in javnih politik, s čemer omogoča tudi njihovo izboljšanje. Pomembno je, da se javne politike, katerih izvajanje je še vredno truda, loči od neučinkovitih, ter da se uvedejo nove javne politike ali samo popravijo obstoječe.

Nachmias (v Kustec Lipicer 2007, 181) govori o *procesnem* vrednotenju in *vrednotenju vplivov, učinkov*. Namen prvega je odgovoriti, koliko je nek program izveden glede na zastavljene smernice in cilje. Pri vrednotenju vplivov, učinkov pa gre za vrednotenje obsega dejanskih sprememb glede na sprejet formalni načrt.

Glede na čas ločimo:

- *predhodno (ex ante) vrednotenje*: gre za vrednotenje v fazi pred formalnim sprejetjem javne politike, ki zagotavlja ovrednotenje vseh potencialnih alternativnih rešitev in njihovih učinkov (Kustec Lipicer 2006, 101);
- *vmesno vrednotenje*: namenjeno je preverjanju poteka izvajanja, je sredstvo za izboljšanje kakovosti in ustreznosti ter zagotavlja možnost potrebnih korekcij in izboljšav, če so te potrebne za doseganje zastavljenih ciljev (Nared in Kavaš 2009, 29);
- *naknadno (ex post) vrednotenje*: s tem zberemo in ovrednotimo dejanske učinke, ki jih je povzročila sprejeta javna politika (Kustec Lipicer 2007, 177).

Ker je namen dela najti izboljšave za ureditev rejništva, je vrednotenje formativno. V skladu z delitvijo vrednotenja glede na čas gre v največji meri za vmesno vrednotenje, delno pa tudi za naknadno in predhodno, saj so ovrednoteni nekateri učinki in alternativne rešitve.

3 REJNIŠTVO V SLOVENIJI

3.1 NAMEN IN UREDITEV REJNIŠTVA

Otrokova razvojna pot je že sama po sebi polna kriz in napetosti, ki se odražajo v vedenju otroka, tudi v srečnih okoliščinah. Za otroka, ki mora del razvojne poti preživeti v rejništvu – torej v drugi družini – je razvoj neprimerno težji. Za vse, ki doživijo rejniško izkušnjo odhod od doma pomeni ločitev od domačega okolja, staršev in družine. Tako se rejništvo začne z otrokovo izgubo (Križnik Novšak 2004, 15). Vendar Ustava RS otrokom omogoča posebno varstvo in skrb, zato je država zavezana, da z ustreznimi ukrepi zagotovi uveljavitev otrokovih pravic (Jenkole in drugi 2006, 11) in izpolni ustavna določila, ki opredeljujejo pravice otrok (Ustava RS, 56. čl.):

Otroci uživajo posebno varstvo in skrb. Človekove pravice in temeljne svoboščine uživajo otroci v skladu s svojo starostjo in zrelostjo.

Otrokom se zagotavlja posebno varstvo pred gospodarskim, socialnim, telesnim, duševnim ali drugim izkoriščanjem in zlorabljanjem. Takšno varstvo ureja zakon.

Otroci in mladoletniki, za katere starši ne skrbijo, ki nimajo staršev ali so brez ustrezne družinske oskrbe, uživajo posebno varstvo države. Njihov položaj ureja zakon.

Zakon, ki podrobneje obravnava rejniško dejavnost, je *Zakonu o izvajanju rejniške dejavnosti* (Ur. l. RS, št. 110/2002) (Novak B. 2008, 140). V skladu z njim je rejništvo namenjeno otrokom, ki začasno ne morejo prebivati v biološki družini (ZIRD Ur. l. RS, št. 110/2002, 2. čl.). Glede na določila v *Zakonu o zakonski zvezi in družinskih razmerjih. Uradno prečiščeno besedilo* (v nadaljevanju ZZZDR-UPB1 Ur. l. RS, št. 69/2004), ki vsebuje splošne določbe o rejništvu, so to otroci (Novak B. 2008, 140):

- ki začasno nimajo svoje družine;
- ki iz različnih razlogov začasno ne morejo živeti pri starših;
- katerih telesni in duševni razvoj je v okolju, v katerem živijo, prehodno ogrožen;
- izjemoma otroci, ki jim je potrebno usposabljanje v skladu s posebnimi predpisi. V praksi so to predvsem otroci s posebnimi potrebami, napoteni v šolo s prilagojenim poukom, ki je locirana daleč stran od njihovega prebivališča, in zato ne morejo bivati pri svojih starših.

Po namestitvi otroka v rejništvo si mora CSD prizadevati, da se vzroki, zaradi katerih je bil otrok oddan v rejništvo odpravijo (ZZZDR-UPB1 Ur. l. RS, št. 69/2004, 161. čl.). Ob tem pa

se mora otroku kljub odsotnosti staršev omogočiti zdrava rast, izobraževanje, skladen osebnostni razvoj ter usposobitev za samostojno življenje in delo (Novak M. 2006, 33).

Rejniku, rejencu⁷ in njegovim staršem morajo biti ves čas trajanja rejniške dejavnosti na voljo strokovne in svetovalne službe, specializirane za pomoč družini (Kelly in Gilligan 2000, 8). Potrebna pa je tudi psihološka podpora rejnikom, saj je njihovo delo pogosto stresno, kar je posledica dejstva, da so otroci, ki pridejo v rejništvo, v veliki meri že izoblikovani in s seboj prinesejo močne pretekle družinske vzorce (Berglez 2005, 28), za katere je največkrat značilen alkoholizem ali druge oblike odvisnosti staršev (Zakšek 2006, 9). Praksa izvajanja rejniške dejavnosti bi naj kazala na potrebo povezave vseh udeležencev v skupno delo, to je v delo »vključujočega« rejništva, ki v sodelovanje veže otroka, starše, rejnike in strokovne delavce (Križnik Novšak 2004, 18).

Ko so vzroki za rejništvo odpravljeni in so starši sposobni, da primerno skrbijo za otroke, bi se naj ti vrnil domov (IFCO). Čas, ki je potreben, da se odpravijo vzroki za rejništvo in se otrok vrne k biološkim staršem, je odvisen od posameznega primera. V določenih primerih je lahko otrok v rejništvu nekaj mesecev, lahko pa tudi več let, če bo otroku v večjo korist rejništvo kot pa trajna izguba stikov s starši zaradi posvojitve (Novak B. 2008, 140–141). Tako lahko pride do dolgotrajnega rejništva, čeprav je rejništvo mišljeno kot kratkotrajna dejavnost oziroma začasen ukrep (IFCO).

Dolgotrajnost rejništva naj bi bila v največji meri posledica neustrezne zakonodaje v preteklosti, ki je omogočala odlašanje z odločitvijo o odvzemu roditeljske pravice in s posvojitvijo otroka, vse dokler ni potreba po rejništvu prenehala zaradi polnoletnosti. Od leta 2002 naprej, ko je bil sprejet ZIRD (Ur. l. RS, št. 110/2002), je potrebno izdelati individualni načrt obravnave otroka. Tako CSD niso več zavezani samo k splošnemu spremljanju rejništva (Novak B. 2008, 141–142). Načrtovanje otrokove prihodnosti je pomembno za uspeh rejništva, saj nudi informacije o situaciji, v kateri se nahaja otrok ter obenem omogoča vpogled v dogajanje v prihodnosti (Križnik Novšak 2004, 18).

Kljub odsotnosti natančnih podatkov o trajanju rejništva nekateri podatki kažejo na to, da pogosto prihaja do neperspektivnega in večnega rejništva otrok, saj starši svojega življenja naj ne bi spremenili tako, da bi se otrok lahko vrnil k njim (Novak B. 2008, 141). Leta 2006 naj bi tako več kot polovica rejencev bila v rejništvu več kot pet let, 23 % pa več kot 10 let (Pop TV

⁷Vsi izrazi zapisani v moški spolni slovnični obliki so uporabljeni kot nevtralni za moške in ženske.

2006). Večina otrok tako v rejništvu dočaka polnoletnost, namesto da bi bili dani v posvojitev, kjer bi zanje lahko bilo bolje poskrbljeno (Novak B. 2008, 141–142), saj pravočasna posvojitev zagotavlja stalnost in stanovitnost odnosov v družini in nenazadnje tudi pravne koristi (Bevc 2008, 37). Do dolgotrajnega rejništva pa običajno pride, ko ima rejenec motnje v telesnem ali duševnem razvoju in ga ni mogoče namestiti drugam, kakor v rejniško družino (Kopač Mrak 2009). Rejništvo se v takih primerih lahko podaljša čez rejenčevo polnoletnost brez njegovega soglasja. Čez polnoletnost pa se rejništvo lahko podaljša tudi v primeru nadaljevanja šolanja, s soglasjem rejenca, vendar najdlje do 26. leta, kar je tudi zgornja meja za preživninsko odgovornost staršev do svojih otrok (Novak B. 2008, 158).

Po mnenju državne sekretarke MDDSZ je vprašanje trajanja rejništva eno ključnih pri ureditvi rejništva. Posledično se poraja vprašanje, ali je treba trajanje rejništva omejiti (Kopač Mrak 2009).

ZIRD (Ur. l. RS, št. 110/2002) je temeljni zakon na področju rejniške dejavnosti, zato sledi njegov podrobnejši opis.

3. 1. 1 ZAKON O IZVAJANJU REJNIŠKE DEJAVNOST

ZIRD (Ur. l. RS, št. 110/2002) je bil sprejet 27. novembra 2002 s 56 glasovi za in 1 proti od 59 navzočih (Državni zbor RS 2002a), veljati pa je začel 2. januarja 2003. Zakon sistemsko ureja izvajanje rejniške dejavnosti in operacionalizira vsebino dela in naloge udeleženih v rejništvu. Razlogi, zakaj je bil zakon oblikovan in predlagan Državnemu zboru v sprejem, so predvsem nujnost ureditve področja rejništva, kvalitetnejše izvajanje rejništva in zakonsko neurejeno področje tovrstnega varstva otrok (MDDSZ).

Njegov namen naj bi bil:

dvigniti kakovost izvajanja rejništva ter kakovost rejništva samega, s tem pa nuditi otrokom, ki v rejništvo vstopajo, čim bolj ustrezno obravnavo. Pri rejništvu namreč ne gre le za to, da otroku, ki iz različnih razlogov začasno ne more živeti pri svojih starših, najdemo nadomestno družino, ampak tudi za odgovornost, da mu najdemo družino, v kateri bo pridobil pozitivno družinsko izkušnjo. Temeljne psihološke pravice otroka je najlažje zagotoviti v družini, v skupini, ki je otroku hkrati varna in razvidna (MDDSZ).

Pri pripravi ZIRD (Ur. l. RS, št. 110/2002) sta bila upoštevana tudi 2 temeljna mednarodna dokumenta, to sta *Priporočilo Sveta Evrope št. R (87) 6 o rejniških družinah* in *Smernice za*

izvajanje rejništva in posvojitve na državni in meddržavni ravni (Oberski in Šalinger 2009). Prvi je bil sprejet leta 1987, z njim pa Odbor ministrov vladam držav članic priporoča, da v svojo zakonodajo vključijo pravila o rejniških družinah na podlagi naslednjih načel (Državni zbor RS 2002b):

1. predvideti sistem nadzora nad rejniki;
2. ohranitev stika otroka z njegovo biološko družino;
3. pooblastilo rejnikom za opravljanje tistih nalog za otroka, ki so potrebne v vsakodnevnih ali nujnih zadevah;
4. rejniki naj imajo možnost povedati svoje mnenje pred vsako pomembno odločitvijo v zvezi z otrokom;
5. rejniki naj imajo možnost zaprositi pristojne organe za pooblastilo, da lahko opravljajo določene roditeljske dolžnosti, vključno z zakonskim skrbništvom, kadar je to primerno;
6. v primeru, če želi oseba ali organ, ki je dal otroka v rejo, prekiniti rejništvo in tako odloči sodišče ali drugi pristojni organ, naj rejnik temu ne nasprotuje;
7. pred odločitvijo glede 5. in 6. načela je potrebno dati staršem in rejnikom priložnost, da predstavijo svoja stališča, potrebno se je pogovoriti tudi z otrokom, če njegova stopnja zrelosti to dopušča, pristojni organ se odloči predvsem na podlagi koristi za otroka;
8. dogovori o rejništvu ne smejo odstopati od načel v priporočilu.

Smernice za izvajanje rejništva in posvojitve na državni in meddržavni ravni so bile sprejete leta 1996. Zagotavljajo mednarodno priznane standarde, ki bi jim naj sledili in jih uporabljali v praksi, vodijo k nadgradnji obstoječih storitev in vplivajo na izboljšanje nadzora, ocenjevanja in evalvacije teh storitev (Oberski in Šalinger 2009). Te smernice vsebujejo etična načela, ki so navedena v Konvenciji o otrokovih pravicah, Deklaraciji Združenih narodov o socialnih in zakonskih načelih, ki se nanašajo na zaščito in varstvo otrok s posebnim poudarkom na rejništvu in posvojitvah na državni in meddržavni ravni in Haški konvenciji o zaščiti otrok s sodelovanjem in upoštevanjem pri meddržavnih posvojitvah (Državni zbor RS 2002b).

Strokovno osnovo za zakonske rešitve pa je predstavljalo gradivo *Rejništvo – vsebina dela in metodološki pristopi* iz leta 1995, ki ga je pripravila delovna skupina na MDDSZ. Gradivo je bilo posredovano vsem CSD z namenom, da z njim seznanijo rejnice in da vodijo rejništvo v

skladu z njim, kar pomeni več sodelovanja med vsemi za otroka pomembnimi osebami. Prav tako je bila s tem gradivom dana v razpravo celostna podoba rejništva, predstavljene vsebine dela in metodološki pristop s koncepti in pojmi stroke socialnega dela (Oberski in Šalinger 2009).

Nekatera določila ZIRD (Ur. l. RS, št. 110/2002) natančneje pojasnjuje *Pravilnik o pogojih in postopkih za izvajanje zakona o izvajanju rejniške dejavnosti* (Ur. l. RS, št. 54/2003, 78/2008, 1. čl.):

- kriteriji za sestavo komisij, imenovanje članov in način dela komisij;
- natančnejši postopek pridobitve dovoljenja za izvajanje rejniške dejavnosti;
- pogoji in postopek za znižanje normativa in zvišanje plačila dela, pogoji za zvišanje oskrbnine;
- delo individualne projektne skupine⁸;
- vsebina in trajanje usposabljanja;
- natančnejši pogoji za podelitev priznanj.

3. 1. 2 SPREMEMBE NA PODROČJU REJNIŠKE DEJAVNOSTI

V letu 2004 so se pojavile prve pobude za oceno ustavnosti nekaterih delov zakona in na tej podlagi v letu 2006 tudi sprememba zakona, ko je Ustavno sodišče RS razveljavilo njegov 55. člen (Odločba Ustavnega sodišča RS, Ur. l. RS, št. 56/2006). V skladu s tem členom rejniki, ki so bili obenem rejenčevi sorodniki, niso bili upravičeni do plačila za delo (ZIRD Ur. l. RS, št. 110/2002, 55. čl.). Vlada RS in MDDSZ sta to pojasnila s tem, da zakon posebej ureja izvajanje rejniške dejavnosti sorodnika. Namestitev otroka v rejništvo k sorodniku naj bi prišla v poštev v izjemnih primerih, ko CSD oceni, da bi bilo to najkoristneje za otroka. Otrokov sorodnik tako ne kandidira za izvajanje rejniške dejavnosti, prav tako se na izvajanje ne pripravlja. K izvajanju rejniške dejavnosti je pozvan. Postopek za pridobitev dovoljenja je tako lažji (Odločba Ustavnega sodišča RS, Ur. l. RS, št. 56/2006).

⁸ Individualno projektno skupino mora po namestitvi otroka v rejniško družino sestaviti center otroka. V njej sodelujejo socialni delavec centra otroka, ki tudi koordinira delo skupne, socialni delavec centra rejnika, rejnik, biološka družina in rejenec. Po potrebi se lahko razširi. Njen namen je načrtovanje in predlaganje ustreznega ravnanja in strokovne obravnave rejenca. Prav tako je vzpostavljena z namenom spremljanja rejenca v rejniški družini (ZIRD Ur. l. RS, št. 110/2002, 35.–36. čl.). Center otroka je CSD, ki je izdal odločbo o oddaji otroka v rejništvo (ZIRD Ur. l. RS, št. 110/2002, 2. čl.). Center rejnika je CSD pri katerem je rejnik vložil vlogo za izvajanje rejniške dejavnosti (ZIRD Ur. l. RS, št. 110/2002, 8. čl.).

Ustavno sodišče RS pa je odločilo, da dejstvo, da otrokovemu sorodniku ni treba kandidirati v postopku za pridobitev dovoljenja za izvajanje rejniške dejavnosti, samo po sebi ne more biti razlog, ki bi utemeljeval razlikovanje glede plačila za opravljeno delo rejnika. Pri izvajanju rejniške dejavnosti sorodnikov in oseb, ki niso sorodniki, gre za enake dejanske položaje, ki zahtevajo tudi enako obravnavo. Sodišče je tako ugotovilo, da za različno ureditev glede plačila za opravljeno delo ni razumnega razloga in ta člen razveljavilo (Odločba Ustavnega sodišča RS, Ur. l. RS, št. 56/2006).

Intervjuvani državni uslužbenki z MDDSZ na podlagi spremljanja izvajanja rejniške dejavnosti ocenjujeta, da druge spremembe sistemske ureditve rejništva v Sloveniji trenutno niso potrebne (Oberski in Šalinger 2009). Kljub temu pa je državna sekretarka napovedala spremembe ZIRD (Ur. l. RS, št. 110/2002), ki pa se še ne pripravljajo, zato se ne ve, kakšne bodo (Kopač Mrak 2009). Znanе so že spremembe, ki jih bo prinesel sprejem Družinskega zakonika. V kolikor bo predlog Družinskega zakonika sprejet, se bo odločanje o namestitvi otrok v rejništvo preneslo iz CSD na sodišča (Vodičar 2009).

3. 2 DRUGE OBLIKE VARSTVA OTROK

Ob rejništvu pa v Sloveniji obstajajo še druge oblike varstva otrok brez oskrbe s strani biološke družine.

3. 2. 1 POSVOJITELJSTVO

Najbolj podobna starševski skrbi je posvojitev, saj imajo posvojitelji do otroka enake pravice in dolžnosti kot biološki starši. Vendar posvojiteljstvo ni primerno za otroke, za katere obstaja upanje, da se bodo lahko vrnil k biološkim staršem. Prav tako pa naj ne bi bilo primerno za tiste otroke, ki jim do polnoletnosti manjka samo še kratek čas (Novak B. 2008, 139).

Pri posvojitvi se otrok popolnoma izloči iz rodbine bioloških staršev in povsem preide v rodbino posvojitelja ter dobi položaj biološkega otroka, s tem pa pridobi tudi vse pravice in dolžnosti v razmerju do posvojitelja in do njegovih sorodnikov (Zupančič in drugi 2005, 60). Posvojitev se tako bistveno razlikuje od rejništva, saj se v primeru posvojitve ustanovi razmerje, ki povsem ustreza razmerju med biološkimi otroki in starši (Novak M. 2006, 33).

3. 2. 2 SKRBNIŠTVO

Skrbništvu je še ena oblika varstva otrok, ki se zelo približa skrbi staršev za otroka. Obsega celovito varstvo za osebo-varovanca ter njeno premoženje. Skrbnik za varovanca ni dolžan

skrbeti tako, da ga ima pri sebi. Zanj lahko poskrbi tudi tako, da ga namesti v zavod⁹ ali k rejniški družini. Tako imajo v praksi tisti skrbniki, ki niso hkrati varovančevi sorodniki otroka le redko pri sebi (Novak B. 2008, 139). Pri skrbništvu je potrebno opozoriti še na to, da je namenjeno tudi odraslim osebam, ki niso sposobne ali pa nimajo možnosti skrbeti za svoje pravice in koristi (Zupančič in drugi 2005, 21).

3. 3 REJNIŠKA DRUŽINA

Rejništvo predstavlja obliko pomoči biološki družini otroka in začasno neinstitucionalno varstvo otrok. Je odgovornost države, da otroku, ki iz različnih razlogov začasno ne more živeti pri svojih starših, najde družino, v kateri bo pridobil pozitivno družinsko izkušnjo (MDDSZ). Ta nadomestna družina je rejniška družina, v kateri otrok zadovoljuje svoje osnovne potrebe (Zakšek 2006, 3). Rejniška družina mora otroku zagotavljati pomoč ter podporo pri odraščanju. Po ZIRD (Ur. l. RS, št. 110/2002, 2. čl.) sestavljajo rejniško družino rejnik in vse osebe, ki z njim živijo. V tabeli 3. 1 je predstavljeno število članov rejniških družin leta 2008, manjkajo podatki CSD Vrhnika in CSD Maribor.

Tabela 3. 1: Število ljudi, ki predstavljajo rejniško družino leta 2008.

ŠTEVILO OSEB OB REJNIKU	ŠTEVILO REJNIŠKIH DRUŽIN	DELEŽ
0	93	12,24 %
1	253	33,29 %
2	170	22,37 %
3	147	19,34 %
4	61	8,03 %
5	29	3,82 %
6	4	0,53 %
7+	3	0,39 %
<i>Skupaj</i>	<i>760</i>	<i>100%</i>

Vir: Združenje Moč (2009)¹⁰.

Iz tabele 3. 1 je razvidno, da največji delež predstavljajo rejniki, ki živijo še z eno osebo, najmanjši pa tisti, ki živijo s sedmimi osebami ali več. Okrog 12 % rejnikov živi samih, kar

⁹ V zavod so otroci nameščeni predvsem takrat, ko zaradi vedenjske motenosti ali zdravstvenih težav potrebujejo posebno obravnavo.

¹⁰ Vse statistične podatke, kjer je kot vir navedeno Združenje Moč (2009), so v združenju pridobili in obdelali od posameznih CSD. Povsod manjkajo podatki za CSD Vrhnika. Pri tem opozarjam, da so posamezni podatki lahko netočni zaradi načina obdelave. Predsednica združenja pa je izrazila dvom v to, da temeljijo na dejanskem stanju.

pomeni, da so otroci nameščeni k posamezniku, ne k družini. V tabeli 3. 2 je predstavljeno število rejnikov po posameznih CSD. Gre za rejnike z družinami in tiste, ki so pred prihodom rejencev živeli sami.

Tabela 3. 2: Število rejnikov na območju posameznih CSD leta 2008.

CSD	ŠTEVILO	CSD	ŠTEVILO	CSD	ŠTEVILO
Logatec	0	LJ-Bežigrad	7	Nova Gorica	15
Hrastnik	1	Murska Sobota	7	Novo mesto	15
Kočevje	1	Sežana	7	Slovenske Konjice	15
Ribnica	1	Ajdovščina	8	Brežice	16
Izola	2	Slovenj Gradec	8	Kamnik	17
Postojna	2	Škofja Loka	8	Velenje	17
Ruše	2	Zagorje ob Savi	8	Gornja Radgona	18
Dravograd	3	Koper	9	LJ Vrhnika	18
Cerknica	4	Pesnica	9	Šmarje pri Jelšah	19
Črnomelj	4	Sevnica	9	Žalec	20
Metlika	4	Trebnje	9	Kranj	23
Piran	4	Lendava	10	LJ Moste – Polje	23
Tržič	4	Tolmin	11	Slovenska Bistrica	24
Idrija	5	Jesenice	12	Lenart	25
Mozirje	5	Laško	12	LJ Šiška	32
Krško	6	Ormož	12	Maribor	43
LJ Center	6	Radlje ob Dravi	12	Ptuj	45
Šentjur	6	Ljutomer	13	Celje	51
Trbovlje	6	Radovljica	13	Domžale	76
Ilirska Bistrica	7	Ravne na Koroškem	13		
Litija	7	Grosuplje	14		

Vir: Združenje Moč (2009).

3. 4 VRSTE REJNIŠTVA

Večina rejnikov izvaja rejniško dejavnost ob svojem poklicu. V tabeli 3. 3 je prikazan zaposlitveni status rejnikov iz leta 2004.

Tabela 3. 3: Rejniki glede na zaposlitveni status septembra 2004.

ZAPOSLITVENI STATUS	DELEŽ REJNIKOV
BREZPOSELN	17,5 %
ZAPOSLEN	27,6 %
SAMOZAPOSLEN	15,2 %
UPOKOJEN	32,1 %
ŠTUDENT	0,1 %
DRUGO	7,6 %

Vir: Rozman in Oberski (2004, 8).

Razvidno je, da so med rejniki prevladovali upokojenci, sledili so zaposleni, brezposelni in nato samozaposleni. Med slednje sta avtorici članka, iz katerega so podatki povzeti, uvrstili tudi poklicne rejnike (Rozman in Oberski 2004, 8).

3. 4. 1 POKLICNI REJNIKI

Rejniško dejavnost je možno izvajati tudi kot edini poklic. Ob tem morajo biti izpolnjeni pogoji iz 18. člena ZIRD (Ur. l. RS, št. 110/2002):

- reznik ni v delovnem razmerju;
- reznik ni družbenik zasebne družbe ali zavoda v RS in hkrati poslovodja te družbe ali tega zavoda;
- reznik ne opravlja druge dejavnosti kot edini ali glavni poklic, na temelju katere je vključen v obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje.

O vlogi za izvajanje rejniške dejavnosti kot poklicu odloča pristojno ministrstvo (Novak B. 2008, 145). Ob zgoraj navedenih pogojih pa mora imeti reznik nameščene tri rejence, da lahko opravlja rejniško dejavnost kot poklic. Ta normativ je znižan v primeru specifičnih potreb otroka, kot so huda bolezen, motnje v telesnem in duševnem razvoju, vedenjske ali osebnostne motnje, zlorabe, trpinčenje (ZIRD Ur. l. RS, št. 110/2002, 24. čl.).

V skladu z veljavno zakonodajo se rezniku, ki izvaja rejniško dejavnost kot poklic, zagotovi plačilo prispevkov za socialno varnost (ZIRD Ur. l. RS, št. 110/2002, 56. čl.). V tabeli 3. 4 je

razvidno, da je delež poklicnih rejnikov leta 2009 višji v primerjavi z letom 2004, ko je bilo vseh rejnikov več. Višji delež poklicnih rejnikov pomeni, da je več rejnikov, ki lahko ves svoj čas namenijo otrokom, kar ima gotovo prednosti. Po drugi strani pa lahko to pomeni, da je več otrok s posebnimi potrebami, kar pa gotovo ni prednost.

Tabela 3. 4: Število in delež poklicnih rejnikov septembra 2004 in aprila 2009.

	2004		2009	
REJNIKI IN REJNICE	884		812	
OD TEGA POKLICNI	116	13,1 %	136	16,75 %

Vir: Rozman in Oberski (2004, 7); MDDSZ.

3. 4. 2 REJNIKI SORODNIKI

Rejnik je lahko tudi otrokov sorodnik, če CSD glede na okoliščine posameznega primera ugotovi, da je to v otrokovo korist (Novak B. 2008). Po ZIRD (Ur. l. RS, št. 110/2002, 7. čl.) se kot sorodniki upoštevajo stari starši, strici in tete ter bratje in sestre otroka. Sorodnikom ni potrebno kandidirati za izvajanje rejniške dejavnosti. Dovoljenje jim izda pristojno ministrstvo na podlagi pisne in obrazložene ugotovitve centra otroka, da je tovrstna oblika rejništva v otrokovo korist. Rejnika sorodnika se tudi vpiše v evidenco izdanih dovoljenj (ZIRD Ur. l. RS, št. 110/2002, 14. čl). Iz tabele 3. 5 je razvidno, da je bilo aprila 2009 27,2 % rejencev nameščenih pri sorodnikih. Menim, da bi namestitev pri sorodnikih morala imeti prednost, saj otrok tako ni povsem izključen iz domačega okolja.

Tabela 3. 5: Število rejencev po spolu in delež rejencev nameščenih pri sorodnikih aprila 2009.

SPOL	ŠTEVILO	DELEŽ
REJENKE	593	50,25 %
REJENCI	587	49,75 %
<i>SKUPAJ</i>	<i>1180</i>	<i>100 %</i>
OD TEGA PRI SORODNIKI	321	27,2 %

Vir: MDDSZ.

3. 5 REJNIŠKA POGODBA

Rejniško pogodbo skleneta imetnik dovoljenja¹¹ za opravljanje rejniške dejavnosti in pristojni CSD. Tako gre pri rejništvu dejansko za pogodbeno razmerje med državo in izvajalcem (Berglez 2007, 11). V ZIRD (Ur. l. RS, št. 110/2002, 45. čl.) je navedeno, da rejniška pogodba določa obseg oskrbe rejenca, pravice in obveznosti pogodbenih strank, višino in način plačevanja rejnine, način in rok prenehanja pogodbe ter morebitne posebnosti rejništva v posameznih primerih. V tabeli 3. 6 so prikazani razlogi za prenehanje rejniške pogodbe.

Tabela 3. 6: Razlogi za prenehanje rejniške pogodbe.

PRENEHANJE REJNIŠTVA	Rejenec postane sposoben za samostojno življenje (ko je polnoleten ali če že prej pridobi polno poslovno sposobnost).
	Posvojitev.
	Vrnitev v biološko družino.
IZBRIS REJNIKA IZ EVIDENCE IZDANIH DOVOLJENJ	Prenehanje dovoljenja: rejnik odjavi izvajanje rejniške dejavnosti, rejnik v treh letih od pridobitve dovoljenja ne začne izvajati rejniške dejavnosti, rejnik umre.
	Odvzem dovoljenja: rejnik opravlja rejniško dejavnost v nasprotju s koristmi otroka, zaradi razlogov iz 6. člena zakona (rejniku ali osebi, ki z njim živi, je odvzeta roditeljska pravica, rejniku je odvzeta poslovna sposobnost), če se rejnik najmanj enkrat v petih letih izvajanja rejniške dejavnosti ne udeleži usposabljanja.
POTEK ČASA	Če je pogodba sklenjena za določen čas (lahko se podaljša).
ODPOVED	Pisna ali dana ustno na zapisnik pri CSD pristojnem za otroka.
RAZVEZA	Ko nastopijo razlogi iz 6. člena zakona (rejniku ali osebi, ki z njim živi, je odvzeta roditeljska pravica, rejniku je odvzeta poslovna sposobnost), če se rejnik najmanj enkrat v petih letih izvajanja rejniške dejavnosti ne udeleži usposabljanja.
	Če se rejnik najmanj enkrat v petih letih izvajanja rejniške dejavnosti ne udeleži usposabljanja.
	Če rejnik ne izpolnjuje dolžnosti določenih s pogodbo.
	Če razvezo zaradi utemeljenih razlogov zahteva rejnik.
SMRT REJNIKA ALI REJENCA	

Vir: ZIRD (Ur. l. RS, št. 110/2002, 6., 16., 28., 46.–49. čl.); Novak B. (2008, 157–158).

Že pred sklenitvijo rejniške pogodbe mora CSD ugotoviti, ali je določena oseba primerna za izvajanje rejniške dejavnosti. To pomeni, da se določeni mehanizmi regulacije uporabijo že pred namestitvijo otroka v rejništvo. Kakšna je regulacija pred in po sklenitvi rejniške pogodbe, je predstavljeno v naslednjem poglavju.

¹¹ Več o tem, kdo je imetnik dovoljenja, v naslednjem poglavju.

4 REGULACIJA REJNIŠKE DEJAVNOSTI

4.1 POSTOPKOVNI VIDIK

ZIRD (Ur. l. RS, št. 110/2002, 8.–9. čl.) določa, da oseba, ki želi izvajati rejniško dejavnost, vloži vlogo pri krajevno pristojnem CSD, ki nato ugotovi, ali vlagatelj izpolnjuje pogoje, iz 5. in 6. člena ZIRD (Ur. l. RS, št. 110/2002):

- polnoletnost,
- stalno prebivališče v RS,
- zaključena vsaj poklicna oz. strokovna izobrazba,
- rejnik ne more biti oseba, ki ji je odvzeta poslovna sposobnost, roditeljska pravica ali oseba, ki živi z osebo, ki ji je odvzeta roditeljska pravica.

Nadalje ZIRD (Ur. l. RS, št. 110/2002, 9. čl.) določa, da CSD izda oceno o primernosti kandidata in njegovo družine, pri čemer bi naj upošteval vse dejavnike, ki bi lahko vplivali na psihosocialni razvoj rejenca ter (ZIRD Ur. l. RS, št. 110/2002, 31. čl.):

- ugotavljal primernost bivalnih pogojev družine s poudarkom na prostorih in opremi namenjeni otroku (kriterijev za primernost zakon ne navaja);
- upošteval morebitna potrdila, mnenja, priporočila drugih institucij. Tudi državna sekretarka na MDDSZ je mnenja, da morajo o odvzemu otrok odločati tudi drugi strokovnjaki (npr. psihologi) in ne samo posamezen strokovni delavec CSD. Tako se ve, zakaj je bil otrok odvzet in kaj potrebuje. Obstajajo pa indikatorji, da trenutno ni najbolj optimalno ocenjeno, kaj otroci, nameščeni v rejništvo, potrebujejo (Kopač Mrak 2009).

Sledi izbor določenega števila kandidatov, ki ustrezajo potrebam po rejništvu. Izbor naredi posebna komisija, ki izbrane kandidate napoti na usposabljanje za izvajanje rejniške dejavnosti. Ko je usposabljanje uspešno zaključeno, kandidat dobi dovoljenje za izvajanje rejniške dejavnosti (ZIRD Ur. l. RS, št. 110/2002, 12. –13. čl.). Berglezova (2009b) pri tem opozarja, da je potrebno razlikovati med imetniki dovoljenja in izvajalci rejniške dejavnosti. Imetnik dovoljenja postane izvajalec, ko sklene rejniško pogodbo.

V ZM menijo, da obstoječi pogoji niso zadostni, saj bi bilo potrebno urediti (Berglez 2009b):

- finančne pogoje;

- razmere, v katere so nameščeni otroci – opozarjajo, da ni določeno, kaj so ustrezne razmere, posledično tudi ne, katere so neustrezne;
- kdo vse izvaja rejniško dejavnost – po zakonu so to vsi, ki živijo v gospodinjstvu z rejnikom, pogoje mora izpolnjevati samo tisti, ki sklene rejniško pogodbo. Predlagajo, da se v zakon zapiše, da rejniško dejavnost izvaja samo tisti, ki sklene rejniško pogodbo. Pogoje naj izpolnjuje tudi zakonski ali izvenzakonski partner rejnika, če obstaja.

V RDS obstoječe pogoje ocenjujejo kot dobre, razmislili pa bi še o nekaznovanju (Krajnc 2009b), s čimer se strinja tudi predsednica ZM (Berglez 2009b) in državna sekretarka MDDSZ (Kopač Mrak 2009).

4. 1. 1 IZOBRAZBA

V izjemnih primerih lahko rejništvo izvaja tudi oseba z nižjo izobrazbo od predpisane, če je to nedvomno v rejenčevo korist. Nižjo izobrazbo lahko imajo tudi rejniki, ki so ob sprejemu zakona že izvajali rejniško dejavnost ali pa so jo izvajali v zadnjem letu pred uveljavitvijo zakona (ZIRD Ur. l. RS, št. 110/2002, 5. čl.). Posledično je bilo v letu 2004 skoraj 49% rejnikov, ki pogoja o izobrazbi niso izpolnjevali. Večina teh je rejniško dejavnost izvajala že pred sprejetjem obravnavanega zakona (Rozman in Oberski 2004, 8). Predsednica ZM opozarja, da bi zakon moral uvesti prehodno stanje, v katerem bi rejniki lahko izpolnili pogoje glede izobrazbe (Berglez 2009b).

Natančnejši podatki o izobrazbi so prikazani v tabeli 4. 7, kjer je razvidno, da ima največ rejnikov končano osnovno šolo. V tabeli 4. 7 so prav tako podatki o izobrazbi rejnikov v letu 2008, ko je zakonske pogoje izpolnjevalo več rejnikov, kljub temu pa so najvišji delež še vedno predstavljali tisti s končano osnovno šolo. Podatki tako kažejo, da se je zmanjšal delež tistih z nedokončano in dokončano osnovno šolo, ostali deleži so se povečali, kar je najočitneje pri poklicni šoli in pri visoki šoli, fakulteti ali akademiji.

Tabela 4. 7: Rejniki glede na doseženo stopnjo izobrazbe septembra 2004 in leta 2008¹².

IZOBRAZBA	2004	2008
NEDOKONČANA OSNOVNA ŠOLA	5,7 %	4,27 %
KONČANA OSNOVNA ŠOLA	43 %	34,05 %
KONČANA POKLICNA ŠOLA (2 ALI 3 LETNA)	24 %	28,39 %
KONČANA SREDNJA ŠOLA (4 LETNA)	20 %	21,98 %
KONČANA VIŠJA ŠOLA	4,1 %	4,15 %
KONČANA VISOKA ŠOLA, FAKULTETA ALI	2,9 %	6,78 %
MAGISTERIJ, SPECIALIZACIJA ALI DOKTORAT	0,3 %	0,38 %

Vir: Rozman in Oberski (2004, 8); Združenje Moč (2009).

Darko Krajnc (2009a) iz RDS opozarja, da so pogoji, kot sta starost in izobrazba, formalnosti, ki niso nenadomestljive, saj se tudi v primeru, ko rejnik ne izpolnjuje pogojev glede izobrazbe, otroku lahko zagotovi učna pomoč. Navaja še dejstvo, da tudi v bioloških družinah ni predpisane izobrazbe, starosti ali materialnega stanja. Nadalje pojasnjuje (Krajnc 2009b), da izobrazba niti ne more biti pravi pogoj za to, da je nekdo rejnik, saj je pomembnejša srčna kultura in življenjske izkušnje. Obstojećih pogojev glede formalne izobrazbe tako ni potrebno spreminjati. Kvečjemu bi bilo morda potrebno premisliti o spremembah glede 12 urnega usposabljanja.

Povsem nasprotnega mnenja pa so v ZM. Po besedah predsednice bi izobrazba rejnikov morala biti primerljiva izobrazbi, ki se terja za druga dela, kjer tujci začasno skrbijo za vzgojo in varstvo otrok. Pri tem omenja vzgojitelje v vrtcih z visokošolsko izobrazbo. Kot alternativo obstojećim pogojem pa predlaga, da se naredi izobraževalni program tako, da se bo mogoče izobraževati za poklicnega rejnika (Berglez 2009b).

Po mnenju državne sekretarke formalna izobrazba ni nepomembna. Prav tako je potrebno stremeti k višji izobrazbi, vendar ta v rejništvu ni bistvena in ni ključen pogoj zato, da je nekdo dober rejnik. Pomembneje je, da se zagotovijo dodatna usposabljanja rejnikov, ki lahko omogočijo veščine povezane tudi s čustveno inteligenco. Prav tako je pomembno, da se rejniki lahko obrnejo po pomoč na CSD, kjer morajo biti strokovno podkrepljeni (Kopač Mrak 2009).

¹² Za leto 2008 manjkajo podatki CSD Vrhnika in CSD Šentjur.

4. 1. 2 STAROST

V tabeli 4. 8 je predstavljena starost rejnikov v letu 2008. Vidimo lahko, da velika večina spada v starostno skupino od 24 do 60 let, okrog 20 % pa je starih 60 ali več let. V ZM, kjer so zbirali podatke, opozarjajo, da med izvajalci rejniške dejavnosti najdemo tudi starejše od 80 let, kar se ne bi dogajalo, če bi rejništvo tudi v praksi bilo začasen ukrep. Predlagajo, da je zgornja starostna meja za to, da nekdo postane rejnik, enaka kot pri vseh ostalih poklicih (Berglez 2009b).

Tabela 4. 8: Starost rejnikov leta 2008.

	ŠTEVILO	DELEŽ
18–23	2	0,25 %
24–60	625	77,83 %
60+	176	21,92 %
SKUPAJ	803	100 %

Vir: Združenje Moč (2009).

V NVO, ki je zbirala podatke, so želeli pridobiti podrobnejše informacije o starosti in rejnike razvrstiti v 4 starostne skupine, vendar niso vsi CSD posredovali informacij, ki bi takšno razvrstitev omogočale. Zato je v tabeli 4. 9 prikazana razvrstitev v 4 starostne skupine za 56 CSD oz. 95,89 % rejnikov. Vidimo, da več kot polovica rejnikov (59,03 %) spada v starostno skupino 41–60 let.

Tabela 4. 9: Starost rejnikov leta 2008.

	ŠTEVILO	DELEŽ
18–23	2	0,25 %
24–40	118	14,69 %
41–60	474	59,03 %
60+	176	21,92 %
SKUPAJ	770	95,89 %

Vir: Združenje Moč (2009).

Tudi v RDS menijo, da bi upokojitev morala biti meja. Vendar v primerih, ko je rejništvo sklenjeno in poteka dobro, otroka ni smiselno premeščati. Bistveno je, da se otrok rejniku po preseženi določeni starosti naj ne bi več nameščalo. Opozarjajo, da je tudi pri starosti rejnika potrebno gledati na potrebe otroka. To pomeni, da se je v primeru predšolskih ali šolskih otrok potrebno zavedati, da lahko zaradi šolanja rejništvo traja tudi do 15 ali celo 20 let (Krajnc 2009b). Po besedah Kopač Mrakove (2009) je uvedba starostne meje, ki bi bila vezana na starost ob upokojitvi (okrog 65 let) smiselna, saj je izvajanje rejniške dejavnosti naporno in zahtevno.

4. 1. 3 NEKAZNOVANJE

ZIRD (Ur. l. RS, št. 110/2002) preverjanja kazenskih evidenc članov rejniške družine ne omenja, prav tako ne predpisuje ukrepanja CSD v primeru, če je rejnik ali kdo drug iz rejniške družine v kazenskem postopku. V rejniški družini je tako lahko tudi oseba, ki je že bila kaznovana zaradi spolnih zlorab, nasilništva ter drugih kaznivih dejanj (Berglez 2008). Po besedah Darje Kuzmanič Korva iz Skupnosti centrov za socialno delo je malo verjetno, da bi rejnik lahko postal nekdo, ki je bil obsojen zaradi spolnega napada tudi, če bi od obsodbe preteklo že 20 let. Pojasnjuje, da je CSD obveščen o odhodu spolnega napadalca iz zapora, da mu lahko nudi pomoč (Pop TV 2008). Vendar v ZM opozarjajo, da lahko taka oseba pride v stik z rejenci, če postopek pridobivanja dovoljenja za opravljanje rejniške dejavnosti ne poteka na CSD, ki poseduje podatke o obsojeni osebi (Berglez 2008).

Socialna inšpekcija pa opozarja na naslednja dejstva (Berglez 2008):

- vsaka pravnomočna obsodba se po določenem času izbriše;
- CSD ne vodijo evidence o kaznivih dejanjih;
- CSD lahko neuradno razpolaga s takimi podatki, vendar je ta podatek lahko neznan drugemu CSD, če se oseba preseli.

Med kaznovanimi osebami so lahko tudi starši rejencev, ki jim je zaradi različnih kaznivih dejanj nad lastnimi otroki bila odvzeta roditeljska pravica. Nekateri CSD pa podatkov o tem nimajo. Tako rejniki še naprej, kot jim zapoveduje zakon, vzdržujejo stike otrok in staršev, ki so jih zlorabljali (Berglez 2008).

Po besedah predsednika RDS je nekaznovanje kot pogoj smiselno uvesti tudi zaradi redkosti in težavnosti odvzema roditeljske pravice. Opozarja pa, da takšen pogoj ni smiseln v vseh primerih kaznovanja, ampak ko gre za zlorabe ter večja kriminalna dejanja (Krajnc 2009b). Tudi državna sekretarka MDDSZ meni, da je vredno razmisliti o nekaznovanju kot pogoju, vendar ne v primeru manjših prekrškov (Kopač Mrak 2009).

Ko so izpolnjeni zakonsko določeni pogoji in je sklenjena rejniška pogodba, sledi regulacija izvajanja rejniške dejavnosti, pri čemer imajo glavno vlogo ponovno CSD. V eni izmed NVO opozarjajo, da CSD za nadzorovanje rejnikov nimajo določenih postopkov (Berglez 2009b). Več o nadzorovanju rejnikov s strani CSD in drugih institucij je predstavljeno v naslednjem podpoglavju.

4. 2 INSTITUCIONALNI NADZOR

4. 2. 1 CENTRI ZA SOCIALNO DELO

CSD so tisti, ki spremljajo izpolnjevanje obveznosti, ki jih določa rejniška pogodba, prav tako pa spremljajo razvoj otroka v rejništvu. Ob dejavnostih v okviru individualne projektne skupine CSD rejenca spremlja z obiski na domu, v šoli, s pogovori na CSD ter s sodelovanjem z drugimi institucijami (ZIRD Ur. l. RS, št. 110/2002, 34., 38. čl.). V RDS se strinjajo, da se z izpolnjevanjem teh določil rejnike tudi nadzoruje (Krajnc 2009b). V ZM pa opozarjajo, da to ni nadzor (Berglez 2009b). Civilno družbeni organizaciji ste torej tudi glede nadzora razdvojeni.

Po besedah Krajnc (2009b) se nadzor v praksi izvaja korektno in prijateljsko v obliki napovedanih obiskov, v primeru suma nepravilnosti pa je obisk tudi nenapovedan. Pri tem gre za pogovore s celotno družino in tudi ločeno z rejncem. Pogostost obiskov je odvisna od odločitve delavca na CSD, nesmiselno pa bi bilo, če bi določili število obiskov na leto. Poudarja tudi, da je potrebno ohraniti neko stopnjo zaupanja rejniški družini, saj so CSD že pred namestitvijo otroka morali ugotoviti primernost in sposobnost rejnika. Posledično tudi potem ni potrebe po ostrem nadzoru. Potrebno se je zavedati, da mora imeti korist otroka največjo prednost, to pomeni, da je potrebno predvideti ali ima večkratni nadzor korist ali povzroča pri otroku razburjenje.

Težava se pojavi v krajih, kjer je veliko rejništva, socialnih delavcev na CSD pa premalo. V tem primeru je situacija težko obvladljiva, socialni delavci imajo premalo časa za obiskovanje družin, posledično pa tudi nadzor ne more biti kvaliteten. Zato bi morali vpeljati določene standarde oz. normative, ki bi določali, koliko družin lahko nadzoruje en socialni delavec (Krajnc 2009a in 2009b). Po mnenju državne sekretarke je pomembnejše ali imajo delavci na CSD dovolj znanja kot pa določen normativ (Kopač Mrak 2009).

V RDS še poudarjajo, da je pri nadzorovanju potrebno pridobiti široko mnenje, saj je težko ugotavljati dejansko stanje, če tisti, ki nadzoruje, nima stika z vsemi vključenimi – rejncem, družino, CSD, tudi s šolo, zdravniki, sorodniki, prijatelji, sosedi. (Krajnc 2009b).

V ZM pa glede nadzora opozarjajo na naslednje (Berglez 2009b):

- spremljanje kot ga opredeljuje zakon ni nadzor;

- socialni delavci iz CSD pravno formalno ne morejo vstopati v stanovanje ozirna hišo rejnika ⇒ rejnik ni nujno lastnik stanovanja, to je lahko rejnikov partner ali kdo drug, ki socialnim delavcem ni dolžan dovoliti vstopa;
- tudi, če se uredi kdo in kako bo nadziral rejnike sledi vprašanje, kaj bi sploh nadzirali ⇒ nadzor bi bil neuspešen oziroma ne bi ugotovil nobenih nepravilnosti, ker ni zagotovljenih osnov in določenih minimalnih standardov. Najprej bi morali področje rejništva sistemsko urediti, nadzor bi sledil kot zaključek.

Rešitev v ZM vidijo v ustanovitvi enotnega javnega zavoda za vso Slovenijo. Javni zavod bi bil strokovna institucija, kjer bi bili izvajalci dejavnosti vzgoje, varstva in nege tujih otrok zaposleni in tudi ustrezno podprti, pri čemer gre predvsem za terapevtsko, psihološko, pedagoško in drugo pomoč, ki je socialno skrbstvo v sedanjem sistemu naj ne bi nudilo (Združenje Moč). Rejniki bi bili v takem javnem zavodu v običajnem delovnem razmerju, veljala bi tudi hierarhija zaposlenih oz. nadrejenih, v skladu s tem pa bi tudi potekal nadzor nad delom rejnikov (Berglez 2009b). Rejnike bi torej nadzorovali njihovi nadrejeni.

Na MDDSZ razmišljajo o reformi CSD (Kopač Mrak 2009):

- v Sloveniji je 62 CSD, z rejništvom se ukvarjajo vsi, značilno je, da so močno vpeti v lokalno okolje, kar se je v primeru rejništva izkazalo kot negativno;
- naredila bi se specializacija CSD na regijskem nivoju;
- zgolj nekateri CSD bi se strokovno okrepili in izvajali bolj specializirane in zahtevnejše naloge;
- strokovno podkrepljeni CSD bi dajali boljše ocene o otrokovih potrebah.

4. 2. 2 SOCIALNA INŠPEKCIJA

V ZM so mnenja, da rejnikov ne more nihče nadzorovati, na kar so že opozarjali pristojne. Po besedah predsednice je njihovim opozorilom sledila vključenost socialnega inšpektorata, ki bi naj nadziral delo rejnikov, vendar tega ni zapisanega v zakonodaji (Berglez 2009b). Predsednik RDS pa ne pozna primera, ko bi socialni inšpektorji neposredno nadzirali kakšno rejniško družino (Krajnc 2009b). Tudi iz poročil o delu inšpektorata je razvidno, da je njihovo delo na področju rejništva povezano predvsem z delom CSD. Socialna inšpekcija je pričela z delovanjem leta 2004, med svojimi usmeritvami za leto 2005 so navedli tudi izvajanje strokovno-upravnih nalog s področja rejništva. Slednje zajema preverjanje izvajanja nalog, ki

jih imajo pri rejništvu CSD (Inšpektorat RS za delo 2005, 242). Preverjanje teh nalog je bilo tudi med usmeritvami za delo v letih 2006, 2007 in 2008.

Usmeritve za leto 2009 rejništva neposredno ne omenjajo, omenjajo pa, da se bo pri CSD »podrobneje proučilo jasnosti razmejitve, pristojnosti in odgovornosti med strokovnimi delavci, ki sodelujejo z družino v stiski oz. vodijo upravne zadeve s področja ogroženosti otrok ter usmerjanje strokovnih ravnanj v vzpostavitev delovnega odnosa in razvoja projekta pomoči, usmerjenega v odpravo razlogov za oblastveno ukrepanje.« (Inšpektorat RS za delo 2009, 196).

V tabeli 4. 10 je prikazano, koliko pobud za izredni inšpekcijski nadzor CSD se je v posameznih letih nanašalo na izvajanje nalog s področja rejništva.

Tabela 4. 10: Število očitkov iz pobud za izredni inšpekcijski nadzor glede izvajanja rejništva.

LETO	2005	2006	2007	2008
ŠTEVILO POBUD	9	13	11	16

Vir: Inšpektorat RS za delo.

V ZM pa v povezavi s socialno inšpekcijo opozarjajo še na naslednje:

- socialna inšpekcija posega ob prijavih, žrtve neprimerne vzgoje pa so otroci, ki praviloma ne podajo prijav (Berglez 2008);
- v skladu z ZIRD (Ur. l. RS, št. 110/2002) rejniki izvajajo vzgojo in varstvo, nadzor nad njimi bi tako naj izvajal tisti, ki nadzira druge delavce s področja vzgoje in varstva in ne socialna inšpekcija (Berglez 2009b). Po mnenju državne sekretarke bi to bilo mogoče, če bi za rejnike zahtevali enake standarde kot za zaposlene v vzgoji (Kopač Mrak 2009).

Težava, ki se pojavlja pri socialni inšpekciji je pomanjkanje kadrov, kar vpliva tudi na učinkovitost nadzora. Trenutno so socialni inšpektorji trije, na MDDSZ pa napovedujejo dodatne zaposlitve (Kopač Mrak 2009).

4. 2. 3 VARUH ČLOVEKOVIH PRAVIC

V zadnjih letih so razprave o ureditvi rejništva v Sloveniji spremljali tudi pri varuhu človekovih pravic (Dolčič 2008, 39), ki je pristojen za varovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin v razmerju do državnih organov, organov lokalne samouprave in nosilcev javnih pooblastil (Zakon o varuhu človekovih pravic – ZVarCP Ur. l. RS, št. 71/1993, 1. čl.).

Varuh človekovih pravic (v nadaljevanju Varuh) ne more nadomestiti odločitev pristojnih organov, lahko pa opozarja na posamezna odprta vprašanja in kršitve zagotovljenih pravic ter pomaga ustvarjati dobro prakso (Dolčič 2008, 43). Število pobud s področja otrokovih pravic je vsako leto večje, vendar bi naj bile pobude povezane s problematiko rejništva redke (Dolčič 2008, 39).

4. 2. 3. 1 POROČILA O DELU

V tabeli 4. 11 so predstavljene omembe rejništva v poročilih o delu Varuha od leta 1995 do leta 2003.

Tabela 4. 11: Omembe rejništva v poročilih Varuha človekovih pravic od leta 1995 do 2003.

LETO	ZADEVA
1995	rešitev stanovanjskega problema
1996	stanovanjska problematika nekdanje rejenke
1997	status rejencev s tujim državljanstvom
1998	/
1999	/
2000	posredovanje pri CSD, da se upošteva želja otroka glede namestitve v rejništvo, ne v zavod
2001	rejenec brez slovenskega državljanstva po polnoletnosti ostane na cesti brez dokumentov
2002	CSD je otrokove želje upošteval po posredovanju Varuha
2003	prepočasno delovanje upravne enote pri nameščanju otrok; nujnost rednega ugotavljanja koristnosti nadaljnjega bivanja otroka v rejniški družini; pravica otrok do izražanja lastnega mnenja pri nameščanju v rejniško družino

Vir: Varuh (1996); Varuh (1997); Varuh (1998); Varuh (2001); Varuh (2002) ; Varuh (2003, 150); Varuh (2004, 237); Varuh (2004, 113); Varuh (2004, 119).

Leta 2003 je Varuh pričel opozarjati na primer premoči rejnikov nad starši (Varuh 2004, 236), s čimer je nadaljeval v prihodnjem letu. Gre za primer, ko sta zakonca, od katerih je bil eden rejnik, preprečevala stike rejenca z materjo in odklanjala sodelovanje s CSD. Slednji je za to izdal odločbo o razvezi rejniške pogodbe zaradi kršitev njenih določb ter odločil, da se otrok vrne k materi. Odločbo je potrdilo tudi MDDSZ. Zakonca sta zato začela sodni postopek, po katerem je Upravno sodišče RS odločbo MDDSZ odpravilo. Ministrstvo se je pritožilo in opozorilo, da pristojni CSD, ki je pooblaščen za nadzor nad izvajanjem rejništva, nima možnosti nadzorovanja, saj rejnik ne sodeluje. Navedli so še dejstvo, da se je deklica ob stikih z materjo dobro počutila. Vrhovno sodišče RS je pritožbo MDDSZ zavrnilo, otrok pa je ostal

v rejniški družini (Varuh 2005, 135). Na tem mestu je potrebno opozoriti, da Varuh ne more nadomestiti odločitve pristojnega organa, v tem primeru Vrhovnega sodišča RS, zato ni mogoče sklepati, da je rejnik resnično kršil pogodbene obveznosti.

V poročilu za leto 2005 je vidno, da se je število pobud s področja rejništva, vključno s skrbništvom in zavodskim varstvom, povečalo (Varuh 2006, 134). Leta 2006 je Varuh predlagal, da bi bilo potrebno rejnikom omogočiti skrbništvo nad otroki in celoviteje urediti njihov položaj v odnosu do države, ugotovil pa je tudi, da sistem na splošno bolj kot otroka ščiti odrasle vpletene v posamezen primer (Varuh 2007, 3).

V letu 2006 so na uradu Varuha rejništvu namenili več pozornosti. Ugotovili so, da (Varuh 2007, 109–110):

- se pojavljajo razprave o tem, ali je področje res urejeno brez napak in ali res ni treba razmišljati o spremembah in dopolnitvah predpisov;
- so nekateri rejniki kritični do veljavnih standardov za izvajanje rejniške dejavnosti, izpostavljajo materialno ovrednotenje rejništva in opozarjajo na pomanjkljiv nadzor;
- je problematično zastopanje otrok in ugotavljanje ter zagovarjanje njihovih največjih koristi;
- so majhne možnosti permanentnega izobraževanja in usposabljanja rejnikov ter pomanjkanje ustrezne strokovne podpore in opore;
- je potrebno okrepiti strokovno delo z biološkimi starši oz. z matično družino, saj je namestitev otroka v rejništvo začasen ukrep.

V letu 2007 so opozorili na medijsko izpostavljanje sirot, ki so jih namestili v rejniško družino. Na Varuha se je obrnila tudi civilna iniciativa, ki je opozarjala, da je CSD tem otrokom kršil pravice ter kritizirala odvzem otrok s pomočjo policije (Varuh 2008, 229).

V poročilu o delu za leto 2008 je opisan primer, ko bi naj strokovni delavci CSD v postopku zaradi suma ogroženosti mladoletnega otroka neustrezno pridobivali informacije o tem, ali mati otroka ponovno uživa alkohol. Ker se lahko pri otroku pojavijo neželene posledice in notranji konflikti, so predlagali, da CSD v prihodnje aktivnosti, čeprav zakonite, izvaja bolj diskretno ter opozorili še na to, da se je otrok bal ponovne namestitve v rejniško družino (Varuh 2009, 278).

V letu 2008 na Varuha ni bilo naslovljenih veliko pobud s področja rejništva, kljub temu pa so stanje spremljali na podlagi rednih obvestil NVO, ki si že dlje časa prizadeva vzpostaviti dialog z MDDSZ. Pri Varuhu opozarjajo, da bi nekatere poglobljene in s podatki podprte kritike in opozorila te NVO zaslužile večji odziv MDDSZ, zato predlagajo, da MDDSZ naredi celovito analizo in oceno sistema rejništva, organizira ustrezno razpravo med vsemi zainteresiranimi ter na podlagi tega pripravi potrebne spremembe zakonodaje (Varuh 2009, 264). Sodeč po besedah državne sekretarke na MDDSZ, se tega zavedajo tudi na pristojnem ministrstvu, kjer načrtujejo celostno analizo rejniškega sistema, prav tako pa bodo predstavniki interesnih skupin povabljeni v dialog z MDDSZ, ko se bodo začele pripravljati spremembe ZIRD (Ur. l. RS, št. 110/2002) (Kopač Mrak 2009).

4. 2. 4 POROČILA POLICIJSKIH UPRAV

Med poročili policijskih uprav (v nadaljevanju PU), dostopnimi na uradni spletni strani policije, je kaznivo dejanje rejnika nad rejencem omenjeno v enem primeru. V poročilu o delu PU Murska Sobota za letu 2005 je izpostavljen primer, ko je rejnica omogočila storilcu, da je vršil spolno nasilje nad njenima rejenkama, mlajšima od 15 let (PU Murska Sobota 2006, 3).

Ker sem želela izvedeti, kaj se je zgodilo s to rejnico, sem se z vprašanjem obrnila na CSD Murska Sobota, kjer so me v telefonskem pogovoru napotili na CSD Gornja Radgona, CSD Lendava in CSD Ljutomer. Na CSD Gornja Radgona in CSD Lendava s primerom niso bili seznanjeni (Šauperl 2009; Verbančič 2009), saj je bila ta rejnica v pristojnosti CSD Ljutomer. Leta 2003 ni dobila dovoljenja za nadaljnje izvajanje rejniške dejavnosti, zato so bile tri rejenke januarja 2004 premeščene v drugo rejniško družino (Zelenko 2009).

Ta primer bi bilo smiselno podrobneje preučiti, saj bi se na ta način lahko ugotovilo, ali so pristojni ravnali ustrezno. Pri tem bi se pogledalo, kdaj in kako se je ugotovila zloraba in predvsem, kako dolgo je trajalo, da so bile rejenke premeščene. Iz pridobljenih podatkov je mogoče sklepati, da se je sum zlorabe pojavil leta 2003, potrditev pa 2005. Ni pa mogoče ugotoviti, kdaj so se zlorabe začele.

4. 3 INFORMACIJSKI VIDIK

Informacijski sistem CSD (v nadaljevanju IS CSD) je med največjimi informacijskimi sistemi v državi. Enega izmed sklopov predstavlja rejništvo, ki zajema podatke o rejnikih in rejencih. IS CSD, ki predstavlja temelje za spremljanje razvoja rejništva, vsebuje tudi podatke o (Rozman in Oberski 2004, 5):

- izobrazbeni ravni in zaposlitvenem statusu rejnikov,
- številu in starostni strukturi rejencev,
- dolžini bivanja otrok v rejništvu,
- družinah iz katerih prihajajo otroci in njihovih težavah,
- rejencih po zaključenem rejništvu.

Nekatere podatke iz IS CSD so želeli pridobiti tudi v ZM, pri čemer so v določenih primerih podatke pridobili po posredovanju informacijske pooblaščenke, v nekaterih primerih pa po sodbi Upravnega sodišča RS (Berglez 2009b).

Po besedah nekdanje direktorice direktorata za družino na MDDSZ Majde Erzar je rejništvo pravi način skrbi za odvzete otroke. To kažejo podatki o uspešnosti rejencev v odrasli dobi (Piano 2008). V ZM so te podatke želeli pridobiti, na MDDSZ pa so jim pojasnili, da gre za znane podatke o rejencih, za katere je bila podaljšana veljavnost rejniške pogodbe po polnoletnosti zaradi nadaljevanja šolanja. Konec septembra 2008 je bil delež rejencev v rejništvu po dopolnjenem 18. letu zaradi nadaljevanja šolanja 23,2 % (271 od 1166). Po mnenju predsednice ZM so ti podatki argument proti dobremu rejništvu, saj se morajo vzroki za rejništvo čim prej odpraviti. Prav tako pa v teh primerih ne gre več za vzgojo in varstvo otrok, ampak za vzgojo in varstvo odraslih oseb. V omenjenem združenju so prepričani, da se vrednotenje rejništva ne izvaja in da tudi ne obstajajo kriteriji zanj (Berglez 2009b). Ugotavljam, da javnopolitični igralci na podlagi istih podatkov dajejo različne ocene.

V drugi NVO, ki deluje na področju rejništva, menijo, da je potrebno vrednotiti na podlagi vpogleda v prakso in proučevanja razvoja otrok, saj so otroci največje merilo vsega. Niso pa seznanjeni s tem, če se to dejansko izvaja (Krajnc 2009b).

5 MEDNARODNO PRIMERJALNA PERSPEKTIVA

5. 1 MEDNARODNI PRAVNI AKTI

Mednarodni dokumenti, ki urejajo pravice otrok, so nastali zaradi spoznanja, da je otrok samostojen nosilec pravic in ne samo predmet varstva in skrbi (Novak B. 2008, 161). RS se je k posebni skrbi za otroke zavezala tudi z nasledstvom *Konvencije o otrokovih pravicah*, v kateri je otrok obravnavan kot subjekt pravic, in z ratifikacijo *Evropske konvencije o uresničevanju otrokovih pravic* (v nadaljevanju MEKUOP) (Jenkole in drugi 2006, 11).

5. 1. 1 KONVENCIJA O OTROKOVIH PRAVICAH

Konvencijo o otrokovih pravicah je sprejela generalna skupščina Združenih narodov leta 1989. Takrat jo je ratificirala tudi Socialistična federativna republika Jugoslavija, RS pa se je z Aktom o notifikaciji nasledstva (Ur. l. RS, št. 9/92) razglasila za stranko te konvencije (Zupančič in drugi 2005, 68). Konvencija otrokove pravice opredeljuje tako, da ima pred očmi otrokovo osebnost in identiteto (Jenkole in drugi 2006, 11). Za osrednje načelo in značilnost te konvencije je treba šteti zahtevo, da je potrebno pri vseh dejavnostih v zvezi z otrokom upoštevati njegovo korist. Zahteva je naslovljena na državne in zasebne ustanove za socialno varstvo, sodišča, upravne organe in zakonodajalce, nenazadnje pa tudi na starše oziroma skrbnike (Zupančič in drugi 2005, 69–70). Konvencija o otrokovih pravicah je otroku, sposobnemu oblikovati lastno mnenje, podelila pravico prostega izražanja mnenja v vseh zadevah v zvezi z njim (Novak B. 2008, 161).

Vsakemu otroku, ki je prikrajšan za družinsko okolje in ga je treba zaradi njegove koristi izločiti iz družinskega okolja, konvencija zagotavlja posebno varstvo in pomoč države (Zupančič in drugi 2005, 75). Pri tem gre za nadomestno skrb, ki zajema tudi (Konvencija o otrokovih pravicah, 20. čl.):

- rejništvo,
- posvojitve,
- kafala¹³ po islamskem pravu,
- nastanitev v primernih ustanovah, namenjenih skrbi za otroka.

¹³ Kafala je arabski pravni izraz, ki označuje pravno zavezo za podporo in skrb zapuščenim otrokom, dokler ne dosežejo polnoletnosti. Šteje se za obliko enostranske pogodbe, uporablja se v različnih islamskih državah, kjer ne priznavajo koncepta posvojitve. Za razliko od posvojitve kafala ne vsebuje pravice do dedovanja ali uporabe priimka (GLIN).

Pomemben je 25. člen konvencije, ki pravi, da je potrebno vse odločbe, s katerimi je bil otrok izločen iz družinskega okolja staršev in mu je bila zagotovljena nadomestna skrb, občasno preverjati, da bi se ugotovilo, ali je ukrep še potreben. Prav tako je izvajanje ukrepa potrebno nadzorovati (Zupančič in drugi 2005, 75).

5. 1. 2 EVROPSKA KONVENCIJA O URESNIČEVANJU OTROKOVIH PRAVIC (MEKUOP)

MEKUOP je pomembno dopolnilo glede izvajanja 4. člena Konvencije o otrokovih pravicah, ki zahteva, da države pogodbenice sprejmejo vse ustrezne zakonodajne, upravne in druge ukrepe za uresničevanje pravic, priznanih v tej konvenciji (Jenkole in drugi 2006, 11). Sprejel jo je Svet Evrope leta 1996, leta 1999 pa je Državni zbor RS sprejel Zakon o ratifikaciji Evropske konvencije o uresničevanju otrokovih pravic (MEKUOP Ur. l. RS, št. 86/1999).

Med cilji MEKUOP je uresničevanje pravic otrok tako, da bodo sami, prek drugih oseb ali organov obveščeni o postopkih in bodo smeli sodelovati v postopkih pred pravosodnimi organi, ki jih zadevajo (Novak B. 2008, 162).

Pojavljajo pa se tudi opozorila o kršenju MEKUOP. V skladu s konvencijo so postopki pred pravosodnimi organi, ki zadevajo otroke tudi tisti, ki se nanašajo na vzgojo in varstvo. Pravosodni organ pomeni sodišče ali upravni organ z enakovrednimi pooblastili (MEKUOP Ur. l. RS, št. 86/1999, 1.–2. čl). V ZM vidijo kršitev v tem, da ZIRD (Ur.l. RS, št. 110/2002), ki rejništvo definira kot obliko vzgoje in varstva, določa, da se otrok namesti v rejniško družino na podlagi odločbe, ki jo izda CSD. CSD pa nima enakovrednih pooblastil pravosodnemu organu, kar je ugotovilo tudi Ustavno sodišče RS v odločbi U-I-312/00. To je vzrok, da je bila leta 2001 določena sodna pristojnost za odločanje o varstvu in vzgoji otroka v vseh primerih. Vendar o vzgoji in varstvu otrok v primeru rejništva še vedno odločajo CSD (Strašek 2006, 10–11).

V ZM si tako prizadevajo za ustanovitev družinskih sodišč, ki bodo po pravnih postopkih odločala tudi o vzgoji in varstvu otrok (Združenje Moč). Ustanovitev družinskih sodišč je predlagal tudi predsednik RDS, ki pa odločanja o nameščanju v rejništvo ne bi prepustil sodiščem, ker je za to potrebno delo na terenu, pogovor oz. vzpostavitev odnosa z družino, sodišča pa tega ne delajo (Krajnc 2009b).

Po besedah v. d. generalne direktorice direktorata za družino se bo, v kolikor bo sprejet predlog Družinskega zakonika, odločanje o namestitvi otrok v rejništvo preneslo na sodišča in o tem ne bodo več odločali CSD (Vodičar 2009). Večja vloga sodišč je pomembna zaradi pravnega varstva vseh strank v postopku. CSD imajo svetovalno vlogo in odločajo po upravnem postopku, kjer pritožba ni mogoča. Ko odloča sodišče, pa možnost pritožbe obstaja (Kopač Mrak 2009).

5. 1. 3 »CINDERELLA«

»Cinderella« je projekt Evropske unije, s katerim se prizadeva za razvoj enotne kakovosti na področju rejništva. Vključuje 15 partnerskih držav in je zgleden primer za jasen evropski trend na področju rejništva (Zupančič in drugi 2005, 86). Naloga in rezultat projekta sta bila združiti osrednji hotenji rejništva (Državni zbor RS 2002b):

1. potrebo in pravico vsakega otroka po vzgoji v družini in kakovosti te oblike varstva, posebej v primerih neustreznih družinskih odnosov in s tem povezanih travm otrok;
2. razvoj standardov za rejnike, ki bodo ustrezali tej potrebi in pravici otroka, vključno s potrebno izobrazbo, to je konceptom usposabljanja in profesionalizacije.

5. 1. 4 PRIPOROČILA MEDNARODNE SKUPNOSTI

V poglavju 3. 1. 1, kjer je opisan ZIRD (Ur. l. RS, št. 110/2002) je že omenjeno Priporočilo Sveta Evrope št. R (87) 6 o rejniških družinah, kjer prvo načelo omenja sistem nadzora nad rejniki. V skladu s tem načelom bi naj države zagotovile, da rejniki rejencem nudijo moralne in materialne pogoje za primeren razvoj, pri čemer je izpostavljena sposobnost rejnikov vzgojiti otroka in bivalne razmere. Tak nadzor pa naj ne bi veljal, ko je rejnik bližnji sorodnik. Nadzor bi naj temeljil na (Svet Evrope 1987):

- informacijah, ki jih rejniki posredujejo pristojnemu organu;
- sistemu dovoljenj (authorisation system);
- kateremkoli načinu, ki bo omogočil doseg cilja – primeren razvoj otroka, na primer sistem uradne presoje (official approval) za osebe, h katerim se otroke redno namešča.

Pristojni morajo ukrepati in zagotoviti podporo v vsakem primeru, ko to zahteva interes otroka (Svet Evrope 1987).

V RDS menijo, da so priporočila ustrezno vključena v slovensko zakonodajo, poudarjajo pa, da se je pri takšnih priporočilih potrebno vprašati kdo so tisti, ki so jih oblikovali, in ali so resnično primerna (Krajnc 2009b). Nasprotno pa v ZM menijo, da priporočilo ni upoštevano in je slovenska zakonodaja napisana celo v nasprotju s tem priporočilom. Na to po besedah predsednice opozarjajo že nekaj let (Berglez 2009b).

Državna sekretarka meni, da je priporočilo zelo splošno in bi zato lahko rekli, da je že upoštevano, vprašati pa se moramo o kakovosti, saj je vsako stvar mogoče urediti še bolje. Meni, da je pri rejništvu potrebno narediti še marsikaj, prav tako se obstoječi sistem da dopolniti, saj smo zdaj na poti k temu, kar je zapisno v priporočilu (Kopač Mrak 2009).

5. 2 PREGLED POSAMEZNIH DRŽAV

5. 2. 1 ŠVEDSKA

Na Švedskem je rejništvo izjemno pomembna in razvita oblika družbene skrbi za otroke. Med odraslimi državljani je kar 5 % takih, ki so nekaj časa živeli v rejniški družini. Rejništvo velja za eno najbolj primernih oblik nadomestnega družinskega varstva (Državni zbor RS 2002b). V zadnjem času pa vključevanje otrok, ki ne morejo živeti v svojih matičnih družinah, v rejništvo stagnira. Razlog za to je predvsem ustanavljanje specializiranih majhnih zasebnih zavodov, ki lahko sprejmejo od šest do deset otrok. Njihova prednost je, da imajo neprestano na voljo zmogljivosti, medtem ko je treba rejniške družine iskati in usposablјati (Zupančič in drugi 2005, 100–101).

Družine, ki izvajajo rejniško dejavnosti, na to pripravljajo in jih tudi preverjajo. Lokalne oblasti odobrijo izvajanje rejniške dejavnosti, ko so opravljeni pripravljalni programi in dostavljena zahtevana potrdila (zdravstveno in potrdilo o nekaznovanju). Prav tako je potrebno ugotoviti, ali imajo družine materialne, stanovanjske in osebnostne pogoje za izvajanje rejniške dejavnosti. Pri izbiri družine ima največjo veljavo ocena, ki jo pripravijo strokovni delavci lokalnih socialnih ustanov. Na Švedskem nimajo standardnih in predpisanih oblik izobraževanja za bodoče rejnike in za aktivne rejniške družine. Rejništvo je oblika dela, ki se ne šteje kot zasebna zadeva, in je podvrženo rednemu nadzoru, ki ga izvajajo posebni nadzorniki (Državni zbor RS 2002b). Prednost ima namestitev k sorodnikom, ki morajo biti, tako kot ostali izvajalci, podvrženi običajnemu nadzoru (Hill in drugi 2008, 2).

Nov pojav na področju rejništva predstavljajo privatne agencije, ki nudijo specializirano rejništvo, vanje pa se namešča predvsem otroke s posebnimi potrebami. V privatnih agencijah

delajo izkušeni izvajalci, ki so posebej kompetentni za delo z otroki s posebnimi potrebami. Agencije zagotavljajo nadzorovanje izvajalcev ter jim nudijo izobraževanje in svetovanje (Hill in drugi 2008, 3).

5. 2. 2 POLJSKA

Na Poljskem za oskrbo otrok skrbijo državne institucije. V nekaterih dejavnostih, kot je na primer izobraževanje izvajalcev rejniške dejavnosti, pa sodelujejo tudi NVO. Veliko otrok je v rejništvu pri sorodnikih, manj pa v tujih, plačanih rejniških družinah (Državni zbor RS 2002). Obstaja tudi možnost namestitve otrok v zavode, vendar ima namestitve v rejniško družino prednost (Europe & CIS).

Ministrstvo za delo in socialne zadeve je pristojno za potrjevanje programov usposabljanja, v katere sta iz rejniške družine vključena oba partnerja. Rejniki sorodniki pa običajno posebnega usposabljanja nimajo. Rejniške družine vsake pol leta nadzirajo okrajni Centri za pomoč družini, nadzor pa izvajajo tudi družinska sodišča (Združenje Moč).

5. 2. 3 VELIKA BRITANIJA

Rejniki lahko postanejo ljudje različnih poklicev, njihovo primernost pa ocenijo lokalne oblasti, pri čemer upoštevajo vse plati življenja. Ta proces je intenziven in strog, v njem pa se proučijo vsi razlogi, zakaj nekdo želi postati rejnik (Državni zbor RS 2002b). Velika Britanija nima določene zgornje starostne omejitve za osebe, ki želijo izvajati rejniško dejavnost. Preden nekdo dejansko postane rejnik pa preverijo storjene prekrške, prav tako pa mora opraviti zdravstveni pregled. Celoten proces, preden se dokončno odloči, ali je oseba primerna za izvajanje rejništva, lahko traja tudi do šest mesecev (Directgov).

Tudi v Veliki Britaniji ima rejnik lahko največ tri otroke, izjemoma več, če gre za brate in sestre (Children Act 1989). Rejnik je upravičen vložiti zahtevek in pravno sredstvo v vseh postopkih glede vzgoje in varstva otroka. Sodišče lahko rejniku dodeli tudi roditeljsko skrb, če je to v otrokovo korist. V tem primeru staršem ostanejo minimalne pravice, kot je pravica do stika in pravica do pomembnih informacij o otroku. Nad otroki v rejništvu mladinski urad izvaja poseben nadzor (Zupančič in drugi 2005, 112). Nadomestno skrb za otroke zagotavljajo državni organi, NVO in zasebne neodvisne organizacije, njihovo izvajanje standardov pa nadzira državna inšpekcijska služba (Združenje Moč).

Poznajo različne oblike rejništva, ki so odvisne od potreb otroka in njegove družine (Directgov)¹⁴:

- zasilno (»emergency«), ko otroci potrebujejo varno zatočišče za nekaj noči;
- kratkoročno (»short-term«), ko so otroci v rejništvu nekaj tednov ali mesecev, med tem ko se pripravlja načrt za otrokovo prihodnost;
- kratka prekinitve (»short breaks«), ko so otroci s posebnimi potrebami ali z vedenjskimi težavami za kratek čas nameščeni v rejniško družino, da se lahko njihovi starši odpočijejo;
- rejništvo do naslednji sodne obravnave (»remand«), ko sodišče odredi rejništvo pri posebno usposobljenih rejnikih za čas do naslednje sodne obravnave mladoletnika;
- dolgoročno (»long-term«), ko otroci, ki ne morejo več živeti pri matični družini, nočejo biti posvojeni, ostanejo v rejništvu, dokler ne odrastejo;
- sorodstvo (»kinship«), ko so otroci nameščeni v rejništvu pri osebah, ki jih že poznajo, kar običajno pomeni, da so pri družinskih članih, kot so stari starši, tete ali strici, bratje ali sestre;
- specialistično terapevtsko (»specialist therapeutic«), ko imajo otroci ali mladostniki zelo kompleksne potrebe in/ali vedenjske težave.

Rejniki so vsako leto ocenjeni, prav tako pa so deležni usposabljanja, s čimer se zagotovi, da so še naprej primerni za izvajanje rejništva. Dodeljen jim je tudi socialni delavec, ki redno obiskuje rejniško družino, da jim lahko nudi nasvete in podporo (Directgov). Leta 2010 bo pričela veljati odločitev, s katero kadilci ne bodo mogli več postati rejniki, tistim rejnikom, ki kadijo pa bo nudena pomoč pri odvijanju (Guardian 2008).

5. 2. 4 NEMČIJA

Če je otrok nameščen v rejniško družino, starši ostanejo njegovi skrbniki. To pomeni, da se lahko vmešajo v razmerje med otrokom in rejnikom, prav tako pa lahko otroka vzamejo iz rejniške družine. Slednje jim lahko sodišče prepreči v primeru, ko je ogrožena otrokova korist. Sodišče lahko tudi prenese na rejnika obsežnejša upravičenja staršev, kot je pravica

¹⁴ Navedene oblike so predstavljene na spletni strani vlade Združenega kraljestva, namenjeni zagotavljanju informacij na enem prostoru. Organizacija CWDC-Children's Workforce Development Council navaja še druge oblike, med katerimi so nekatere odvisne od starosti otrok, prav tako pa navajajo možnost, da ob otroku v rejniški družini živi še eden od staršev.

določiti otrokovo prebivališče, skrb za zdravje, odločanje v zvezi s šolo. To lahko sodišče stori na zahtevo staršev ali rejnika s privolitvijo staršev. Ko je otrok v rejništvu dalj časa, je rejnik upravičen odločati o vsakdanjih stvareh v zvezi z otrokom, ga v njih tudi zastopati, prav tako lahko upravlja z zaslužkom rejenca in zanj uveljavlja socialne dajatve. Ta upravičenja lahko omejijo imetniki starševske skrbi in sodišče (Zupančič in drugi 2005, 96).

Izobraževanje za rejnike organizirajo vladne in nevladne organizacije (Državni zbor RS 2002b). Pomembno vlogo pri rejništvu v Nemčiji ima tudi urad za mladino (Jugendamt), ki skrbi za pripravo in usposabljanje rejniških družin ter za financiranje. Rejniškim družinam mora nuditi tudi ustrezno svetovanje in podporo, v njegovi pristojnosti pa je tudi nadzor (Moses online).

5. 2. 5 PRIMERJAVA S SLOVENIJO

Kot je razvidno, imajo nekatere države posebne nadzornike, različne institucije, ki skrbijo za nadzor, ponekod je opazna tudi pomembna vloga sodišč. Po besedah predsednika RDS zgledovanje po tujih praksah ni nujno, saj je slovensko rejništvo eno boljših v Evropi, določene države, posebej države bivše Jugoslavije, pa se zgledujejo po naši ureditvi (Krajnc 2009b).

V ZM menijo, da bi bilo nekatere značilnosti ureditev rejništva v drugih državah smiselno upoštevati. Tako poudarjajo, da na Švedskem rejništvo ni zasebna zadeva, pri nas pa ni jasne zamejitve med zasebnim in javnim. Nadalje menijo, da bi sodišča morala imeti pomembnejšo vlogo, kar je značilno za Nemčijo. V Veliki Britaniji bo od leta 2010 prepovedano kajenje med rejniki. ZM si prizadeva, da bi to veljalo tudi v Sloveniji. Na Poljskem se usposabljanja udeleži tudi rejnikov partner, kar bi bilo potrebno tudi pri nas (Berlgez 2009b). Slednje se zdi smiselno tudi Kopač Mrakovi (2009), ki se ji zdi pomembna tudi vloga sodišč, kajenje rejnikov pa za razvoj otroka kot osebnosti ni ključno. Poudarja, da so informacije o tujih ureditvah pomembne predvsem takrat, ko se pripravljajo spremembe določene zakonodaje.

Glede na to, da so napovedane spremembe zakonodaje, menim, da je potrebna mednarodno primerjalna analiza, ki bo zajela še več držav. S tem bo omogočeno oblikovanje večih alternativnih rešitev. Prav tako bi bilo smiselno, da se v slovensko zakonodajo vnese določilo, po katerem je usposabljanje potrebno tudi za rejnikovega partnerja. Vredno bi bilo razmisliti tudi o prepovedi kajenja, saj kadilec rejencu težko predstavlja zgled človeka, ki živi zdravo, prav tako pa lahko kajenje v bivalnem prostoru rejencu, kakor tudi ostalim otrokom,

onemogoči zdrav fizični razvoj. Več o možnosti alternativnih rešitvah je predstavljenega v sklepnem poglavju.

6 SKLEP

Analiza, opravljena v tem diplomskem delu, kaže, da področje rejništva v Sloveniji ni optimalno urejeno, na kar kažejo že nasprotna stališča, na eni strani različnih NVO, na drugi pa zaposlenih in državne sekretarke na MDDSZ. Prav tako obstaja razkorak med zakonodajo in obstoječim stanjem predvsem glede trajanja rejništva, na kar kažejo tudi statistični podatki. Tudi obstoj in zlasti pridobivanje statističnih podatkov kažeta na neurejenost področja.

Dejstvo je, da so na področju rejništva napovedane spremembe, kar pomeni, da tudi javno politični odločevalci zaznavajo določene probleme. S spremljanjem rejništva sem ugotovila, da je problematika vedno bolj znana tudi širši javnosti, kar je gotovo vplivalo na to, da so ga zaznali politični odločevalci. Skleпам, da obstaja javnopolitični problem povezan z rejništvom.

Zastavljene hipoteze pa – v skladu z ugotovljenim – ni mogoče z gotovostjo zavrniti ali potrditi. Za kaj takega bi bile potrebne dodatne raziskave. Prav tako bi bilo potrebno podrobneje preučiti razloge za ustanovitev obeh NVO ter še posebej njihovo delovanje ter interese, saj se lahko s tem ugotovi, katera NVO ima tehtnejše argumente za stališča, ki jih zagovarja. Iz zbranih podatkov je razvidno, da ima NVO, ki zagovarja temeljite spremembe, tudi več predlogov o možnih alternativnih rešitvah. NVO, ki obstoječo ureditev zagovarja, pa ima temu ustrezno manj predlogov.

Prav tako bi bilo potrebno raziskati povezave med vsemi javnopolitičnimi igralci na področju rejništva, saj se lahko, na podlagi opravljenih intervjujev, opravičeno sklepa, da konflikti med njimi ne temeljijo zgolj na različnih predstavah o ureditvi rejništva in o potrebnih spremembah. Na podlagi spremljanja rejništva v Sloveniji ter vseh pridobljenih informacij, je v nadaljevanju predstavljena osebna sklepna ocena in nekatere alternativne rešitve. Menim, da bi slednje dolgoročno pripomogle k uspešnejšemu izvajanju rejništva.

Tabela 6. 12 prikazuje ocene in predlagane alternativne rešitve po posameznih vidikih, ki so izpostavljeni v delu.

Tabela 6. 12: Sklepna ocena.

REJNIŠTVO V SLOVENIJI	OCENA	ALTERNATIVNA REŠITEV
SPLOŠNI VIDIK	- pri trajanju rejništva gre za neskladje zakonodaje in obstoječega stanja; - premajhna vključenost staršev.	- večji poudarek na delu s starši, posledično bi se lahko več otrok vrnilo domov.
REGULATIVNI VIDIK	- nezadostni pogoji, vključno z usposabljanjem; - nejasnosti glede nadzоровanja dela rejnikov.	- zgornja starostna meja, nekaznovanje, usposabljanje tudi za rejnikovega partnerja, v kolikor obstaja; - določiti normative glede nadzоровanja; - vzpostavitev sistemov sistematičnega spremljanja izvajanja javne politike.
MEDNARODNI VIDIK	- priporočila mednarodne skupnosti so formalno delno upoštevana; - ureditev v izbranih državah se nekoliko razlikuje od slovenske.	- ponovna preučitev priporočil in mednarodnih pravnih aktov; - upoštevanje tujih praks predvsem glede pogojev, usposabljanja, vrst rejništva.

Vir: Podatki pridobljeni na podlagi celotne analize.

Nadalje ugotavljam, da so na področju rejništva potrebne številne raziskave, seveda ne samo politološke, v katerih naj bo v ospredju vprašanje vloge države pri reševanju tega problema. Vsak raziskovalec se mora zavedati, da je na prvem mestu korist otroka, za kar lahko trdimo, da je skupna točka javnopolitičnih igralcev na področju rejništva. Na potrebo po podrobnejšem raziskovanju kažejo še nekatere druge skupne točke javnopolitičnih igralcev, na podlagi katerih predlagam naslednje ključne alternativne rešitve:

- *vsebinska opredelitev javnopolitičnega problema*: rejništvo je v slovenski zakonodaji definirano kot kratkotrajen in začasen ukrep, ker je praksa velikokrat nasprotna je potrebno proučiti razloge za dolgotrajnost in najti ustrezne rešitve;
- *prenovljena prevladujoča zvrst javnopolitičnih mehanizmov*: potrebno je raziskati, ali je obstoječa ureditev glede usposabljanja zadostna, ali rejniki s tem pridobijo dovolj potrebnih znanj, sposobnosti, kompetenc za uspešno izvajanje rejništva. S spremljanjem rejništva sem ugotovila, da so rejenci različne starosti, različne so njihove težave in potrebe, prav tako pa so različni razlogi za njihovo namestitvev v rejništvo. Rejenec je tako lahko nekaj mesečni otrok, ki je nenadoma izgubil oba starša ali pa najstnik, ki se je vse življenje soočal z zlorabami. Zato menim, da bi bilo

smiselno preučiti možnost usposabljanja rejnikov glede na potrebe rejencev. Vsi rejniki ne bi bili več deležni enakega usposabljanja, ampak bi se specializirali za delo z mlajšimi, s starejšimi otroki, z zlorabljenimi, z otroki s posebnimi potrebami;

- *ustrezni analitični postopki*: vsak poseg države oz. vsako javno politiko je potrebno ustrezno spremljati in vrednotiti; odgovori intervjuvanih pa kažejo, da to trenutno ni najbolj optimalno. Ustrezno vrednotenje je še posebej pomembno, saj se napovedujejo spremembe zakonodaje. Menim, da je potrebno rejništvo redno spremljati in z namenom vrednotenja tudi preučiti IS CSD.

7 LITERATURA

Beguš, Andrej. 2008. *Za pravice rejencev*. Dostopno prek: <http://www.vest.si/2008/02/12/za-pravice-rejencev/> (1. marec 2009).

Berglez, Vida. 2005. *V rejništvu*. Maribor: družina Berglez.

--- 2007. Rejniška pogodba ter razmerja in odnosi po sklenitvi pogodbe. *Pravna praksa* 26 (48): 11–13.

--- 2008. *Dopis Darji Kuzmanič Korva*. Dostopno prek: <http://novice.moc.si/?p=14> (20. julij 2009).

--- 2009a. Intervju z avtorico. Maribor, 22. april.

--- 2009b. Intervju z avtorico. Hoče, 4. julij.

Bevc, Viktorija. 2008. Naše rejništvo – dolgotrajni socialno varstveni ukrep. V *Otrokova varnost v sistemu skrbi za otroke, ki ne morejo živeti pri starših*, ur. Vida Berglez, 33–38. Hoče: Združenje Moč za zaščito otrok, ki ne morejo živeti pri starših.

Children Act 1989. Dostopno prek: http://www.opsi.gov.uk/acts/acts1989/ukpga_19890041_en_1 (11. julij 2009).

CWDC. Children's Workforce Development Council. Dostopno prek: <http://www.cwdcouncil.org.uk/> (12. julij 2009).

Directgov. Public service all in one place. Dostopno prek: <http://www.direct.gov.uk/en/index.htm> (11. julij 2009).

Dolčič, Tone. 2008. Delo varuha človekovih pravic na področju rejništva. V *Otrokova varnost v sistemu skrbi za otroke, ki ne morejo živeti pri starših*, ur. Vida Berglez, 39–43. Hoče: Združenje Moč za zaščito otrok, ki ne morejo živeti pri starših.

Državni zbor Republike Slovenije. 2002a. *Nadaljevanje 20. seje. 27. november*. Dostopno prek: <http://www.dz-rs.si/index.php?id=97&cl=%C5%BD&mandate=-1&unid=SZ3|20B1A B1979B4D893C1256C83004158E2&ct=s&cs=1&showdoc=1> (15. marec 2009).

--- 2002b. *Predlog Zakona o izvajanju rejniške dejavnosti*. Dostopno prek: <http://www.dz-rs.si/index.php?id=101&type=98&st=a&mandate=-1&vt=17&sb=3&o=740&unid=PZ3|C12565D400354E68C1256BA4002A306F&showdoc=1> (29. junij 2009).

Dunn, William N. 1994. *Public Policy Analysis: An Introduction*. Englewood Cliffs: Prentice Hall.

Europe & CIS. *United Nations development programme. Children in institutional care in Poland*. Dostopno prek: <http://europeandcis.undp.org/uploads/11Children%20in%20Inst%20Care%20V.Biederman.doc> (13. julij 2009).

Fink Hafner, Danica. 2007. Znanost »o« javnih politikah in »za« javne politike. V *Uvod v analizo politik: teorije, koncepti, načela*, ur. Danica Fink Hafner, 9–30. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

GLIN-Global legal information network. Dostopno prek: <http://www.glin.gov/subjectTermIndex.action?search=&searchDetails.queryType=BOOLEAN&searchDetails.queryString=mt%3A^%22Kafala%22%24> (28. junij 2009).

Guardian. 2008. *Foster care smoking ban passed*. Dostopno prek: http://www.guardian-series.co.uk/news/3818879.Foster_care_smoking_ban_passed/ (12. julij 2009).

Herman, Joan L., Lynn Lyons Morris in Carol Taylor Fitz-Gibbon. *Evaluator's handbook*. Newbury Park, London, New Delhi: Sage Publications.

Hill, Margreth, Ingrid Höjer in Helena Johansson. 2008. *Summary Sweden*. Dostopno prek: http://www.google.si/url?sa=t&source=web&ct=res&cd=12&url=http%3A%2F%2Ftrcu.ioe.a.c.uk%2Fyippee%2FPortals%2F1%2FSweden%2520summary.pdf&ei=5JpQSvq7MoKUnwOJ85GwBA&usg=AFQjCNFTRKi1tnZTrjvYG3JtaLcm309gpg&sig2=l8Q4LR1A_6BqFjTpTdIKwg (5. julij 2009).

IFCO-International foster care organisation. Dostopno prek: <http://www.ifco.info> (29. junij 2009).

Indirekt. 2008. *LDS opozarja na problematiko rejništva*. Dostopno prek: http://www.indirekt.si/novice/slovenija/lds_opozarja_na_problematiko_rejnistva/78264 (2. marec 2009).

Inšpektorat Republike Slovenije za delo. Dostopno prek: <http://www.id.gov.si> (21. julij 2009).

--- 2005. *Poročilo o delu za leto 2004*. Dostopno prek: <http://www.id.gov.si/fileadmin/id.gov.si/pageuploads/Splosno/porocilo2004.pdf> (21. julij 2009).

--- 2009. *Poročilo o delu za leto 2008*. Dostopno prek: http://www.id.gov.si/fileadmin/id.gov.si/pageuploads/Splosno/Letno_porocilo_IRSD_2008.pdf (21. julij 2009).

Jenkole, Martina, Nataša Kuzmič, Mojca Markizeti in Jasna Turk, ur. 2006. *Zagovornik – glas otroka*. Ljubljana: Varuh človekovih pravic.

Kelly, Greg in Robbie Gilligan. 2000. *Issues in foster care: policy, practice and research*. London, Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers.

Koalicijski sporazum o sodelovanju v vladi Republike Slovenije za mandat 2008-2012. Dostopno prek: <http://www.socialnidemokrati.si/file.php?id=444> (28. junij 2009).

Konvencija o otrokovih pravicah. 1989. Dostopno prek: <http://www.varuh-rs.si/index.php?id=105> (28. junij 2009).

Kopač Mrak, Anja. 2009. Intervju z avtorico. Ljubljana, 24. julij.

Krajnc, Darko. 2009a. Intervju z avtorico. Ljubljana, 21. april.

--- 2009b. Intervju z avtorico. Ljubljana, 2. julij.

Križnik, Novšak. 2004. Otrok in izkušnja rejništva. *Rejniški glasnik* 2004 (43): 15–18.

Kustec Lipicer, Simona. 2006. *Poseganje države v civilno družbo*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

--- 2007. Vrednotenje javnih politik. V *Uvod v analizo politik: teorije, koncepti, načela*, ur. Danica Fink Hafner, 175–190. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Liberalna demokracija Slovenije. 2008. Program LDS. Dostopno prek: <http://www.lds.si/si/program/> (28. junij 2009).

Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. Dostopno prek: <http://www.mddsz.gov.si> (5. april 2009).

Moses online. Das Portal zum Thema Pflegekinder und Adoption. Dostopno prek: <http://www.moses-online.de/> (13. julij 2009).

Nared, Janez in Damjan Kavaš. 2009. *Spremljanje in vrednotenje regionalne politike v Sloveniji*. Ljubljana: Založba ZRC.

Novak, Barbara. 2008. Pojasnila k pravni ureditvi rejništva. V *Predpisi o zakonski zvezi in družinskih razmerjih*, ur. Karel Zupančič in Barbara Novak, 139–159. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.

Novak, Marko. 2006. Rejništvo. *Pravna praksa* 25 (3): 33.

Oberski, Tanja in Ljubica Šalinger. 2009. Intervju z avtorico. Ljubljana, 29. april.

Odločba Ustavnega sodišča Republike Slovenije, Ur. l. RS, št. 56/2006. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200656&stevilka=2364> (15. marec 2009).

Piano, Andrej. 2008. Pri družinah je bolje kot v zavodih. *Delo*, 30. avgust. Dostopno prek: <http://www.delo.si/tiskano/html/20080830/Delo/0> (2. avgust 2009).

Pop TV. 2006. *Preverjeno*. Ljubljana, 14. marec.

--- 2008. *Trenja*. Ljubljana, 8. maj.

Pravilnik o pogojih in postopkih za izvajanje zakona o izvajanju rejniške dejavnosti. Ur. l. RS, št. 54/2003, 78/2008. Neuradno prečiščeno besedilo. Dostopno prek: http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/PRAVILNIKneuradno_precisceno_besedilo.pdf (20. junij 2009).

Policijska uprava Murska Sobota. 2006. *Poročilo o delu Policijske uprave Murska Sobota za leto 2005*. Dostopno prek: http://www.policija.si/images/stories/PUMS/PDF/Statistika/lp_2005.pdf (6. julij 2009).

Rossi, Peter H. in Howard E. Freeman. 1993. *Evaluation: a systematic approach. Fifth edition*. Newbury park, London, New Delhi: Sage Publications.

Rossi, Peter H., Mark W Lipsey in Howard E. Freeman, Howard. 2003. *Evaluation: a Systematic Approach. Seventh Edition*. Thousand Oaks, London, New Delhi: Sage Publication.

Rozman, Tanja in Tanja Oberski. Informacijski sistem – sklop rejništvo. *Rejniški glasnik* 2004 (43): 3 – 14.

Strašek, Viktorija. 2006. *MEKUOP*. Dostopno prek: http://www.moc.si/datoteke/zakljuce_nmaterijal.doc (23. julij 2009).

Svet Evrope. Odbor ministrov. 1987. *Recomendation No. R (87) 6 of the committee of ministers to member states on foster families*. Dostopno prek: <https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=607651&SecMode=1&DocId=693230&Usage=2> (22. julij 2009).

Šauperl, Marija. 2009. Intervju z avtorico. Gornja Radgona, 28. julij.

Ustava Republike Slovenije (URS). Ur. l. RS, št. 33I/1991-I. Dostopno prek: http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r01/predpis_USTA1.html (29. junij 2009).

Varuh človekovih pravic. 1996. *Letno poročilo 1995*. Dostopno prek: <http://www.varuh-rs.si/publikacije-gradiva-izjave/letna-porocila/letno-porocilo-1995/> (7. julij 2009).

--- 1997. *Letno poročilo 1996*. Dostopno prek: <http://www.varuh-rs.si/publikacije-gradiva-izjave/letna-porocila/letno-porocilo-1996/> (7. julij 2009).

--- 1998. *Letno poročilo 1997*. Dostopno prek: <http://www.varuh-rs.si/publikacije-gradiva-izjave/letna-porocila/letno-porocilo-1997/> (7. julij 2009).

--- 2001. *Letno poročilo 2000*. Dostopno prek: http://www.varuh-rs.si/fileadmin/user_upload/pdf/lp/vcp_lp_2000_slo.pdf (7. julij 2009).

--- 2002. *Letno poročilo 2001*. Dostopno prek: <http://www.varuh-rs.si/publikacije-gradiva-izjave/letna-porocila/letno-porocilo-2001/> (7. julij 2009).

--- 2003. *Letno poročilo 2002*. Dostopno prek: http://www.varuh-rs.si/fileadmin/user_upload/pdf/lp/vcp_lp_2002_slo.pdf (9. julij 2009).

--- 2004. *Letno poročilo 2003*. Dostopno prek: http://www.varuh-rs.si/fileadmin/user_upload/pdf/lp/vcp_lp_2003_slo.pdf (9. julij 2009).

--- 2005. *Letno poročilo 2004*. Dostopno prek: http://www.varuh-rs.si/fileadmin/user_upload/pdf/lp/vcp_lp_2004_slo.pdf (7. julij 2009).

--- 2006. *Letno poročilo 2005*. Dostopno prek: http://www.varuh-rs.si/fileadmin/user_upload/pdf/lp/Varuh_LP_2005.pdf (9. julij 2009).

--- 2007. *Letno poročilo 2006*. Dostopno prek: http://www.varuh-rs.si/fileadmin/user_upload/pdf/lp/Varuh_LP_2006_SLO.pdf (9. julij 2009).

--- 2008. *Letno poročilo 2007*. Dostopno prek: http://www.varuh-rs.si/fileadmin/user_upload/pdf/lp/VCP-LP07-splet.pdf (9. julij 2009).

--- 2009. *Letno poročilo 2008*. Dostopno prek: http://www.varuh-rs.si/fileadmin/user_upload/pdf/lp/Varuh_LP-2008.pdf (15. julij 2009).

Vedung, Evert. 2000. *Public policy and program evaluation*. New Brunswick, London: Transaction Publishers.

Verbančič, Erika. 2009. Intervju z avtorico. Lendava, 27. julij.

Vodičar, Ana. 2009. Intervju z avtorico. Ljubljana, 27. julij.

Weiss, Carol H. 1998. *Evaluation: Methods for studying programs and policies*. Upper Saddle River, New Jersey: Prentice Hall.

Zakon o izvajanju rejniške dejavnosti (ZIRD Ur. l. RS št. 110/2002). Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=2002110&stevilka=5388> (15. marec 2009).

Zakon o ratifikaciji Evropske konvencije o uresničevanju otrokovih pravic (MEKUOP Ur. l. RS, št. 86/1999). Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlmpid=199982> (28. junij 2009).

Zakon o varuhu človekovih pravic (ZVarCP Ur. l. RS št. 71/1993). Dostopno prek: http://www2.gov.si/zak/zak_vel.nsf/zakposop/1993-01-2573?OpenDocument (7. julij 2009).

Zakon o zakonski zvezi družinskih razmerjih. Uradno prečiščeno besedilo. (ZZZDR-UPB1 Ur.l. RS, št. 69/2004). Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200469&stevilka=3093> (19. junij 2009).

Zakšek, Ana. 2006. Kvaliteta življenja odraslih oseb z osebno izkušnjo rejništva. *Rejniški oglasnik* 2006/2007 (45): 3–19.

Združenje Moč. Dostopno prek: <http://www.moc.si/> (15. marec 2009).

Zelenko, Vlasta. 2009. Intervju z avtorico. Ljutomer, 4. avgust.

Zupančič, Karel, Barbara Novak, Viktorija Žnidaršič Skubic in Mateja Končina Peternel.
2005. *Reforma družinskega prava: predlog novih predpisov s komentarjem*. Ljubljana: Uradni
list Republike Slovenije.

8 PRILOGE

PRILOGA A: DRUŽBOSLOVNI INTERVJUJI

1 INTERVJU S TANJO OBERSKI IN LJUBICO ŠALINGER Z MINISTRSTVA ZA DELO, DRUŽINO IN SOCIALNE ZADEVE (29. april 2009).

REPUBLIKA SLOVENIJA

MINISTRSTVO ZA DELO, DRUŽINO IN SOCIALNE ZADEVE

DIREKTORAT ZA DRUŽINO

www.mddsz.gov.si, e: gp.mddsz@gov.si

Kotnikova 5, 1000 Ljubljana, t: 01 369 75 00, f: 01 369 75 63

Številka: 092-190/2009/2

Datum: 29.04.2009

Ga. Maja Škerlak

maja.skerlak@gmail.com

Zadeva: Rejništvo – seminarska naloga

Dne 23. 04. 2009 ste se po elektronski pošti obrnili na naše ministrstvo z zaprosilom za posredovanje odgovorov na nekaj vprašanj v zvezi z rejništvom oz. konkretno z nastajanjem Zakona o izvajanju rejniške dejavnosti in sodelovanjem ministrstva z različnimi interesnimi skupinami. V nadaljevanju vam posredujemo odgovore na vaša vprašanja.

1. *Kdo je sodeloval pri oblikovanju Zakona o izvajanju rejniške dejavnosti? V mislih nimam konkretnih imen, ampak institucije, organizacije, morebitni posamezniki iz civilne družbe?*

2. *Če je pri oblikovanju ZIRD sodeloval še kdo razen državnih institucij-čigavo mnenje je prevladalo?*

Temeljna mednarodna dokumenta, ki sta bila pri pripravi ZIRD upoštevana sta *Priporočilo Sveta Evrope št. R (87) 6 o rejniških družinah*, ki ga je sprejel Odbor ministrov 20. marca 1987 na 405. zasedanju ministrskih namestnikov in *Smernice za izvajanje rejništva in posvojitve na državni in meddržavni ravni* (konferenca o rejništvu in posvojitvah, Hong Kong, julij 1996), ki zagotavljajo mednarodno priznane standarde, ki naj bi jim sledili in jih uporabljali v praksi in vodijo k nadgradnji obstoječih storitev in vplivajo tudi na izboljšanje nadzorovanja, ocenjevanja in evalvacije teh storitev.

Strokovno osnovo za zakonske rešitve predstavlja gradivo *Rejništvo – vsebina dela in metodološki pristopi (1995)*, ki ga je pripravila od takratne ministrice imenovana delovna skupina pri Ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve. Dokument je bil posredovan vsem centrom za socialno delo s prošnjo, da z njim seznanijo rejnice na njihovem področju, in da vodijo rejništvo v skladu z omenjenim dokumentom, kar pomeni več sodelovanja med vsemi za otroka pomembnimi osebami. S tem gradivom je bila dana v razpravo celostna podoba rejništva, predstavljene vsebine dela in metodološki pristop s koncepti in pojmi stroke socialnega dela.

Ves čas nastajanja predloga zakona o izvajanju rejniške dejavnosti so sodelovali strokovni delavci centrov za socialno delo v Republiki Sloveniji, ki so v okviru posameznih intervizijskih skupin posredovali pripombe in predloge, kot tudi pripombe njihovih rejnic in rejnikov. Pri pripravi predloga zakona smo namreč povabili vse strokovne delavce, jim predstavili teze, jim dali možnost za posredovanje pripomb in jih prosili, da o predvidenih rešitvah seznanijo rejnice iz svojega območja. Ko je bil predlog zakona pripravljen, smo ga prav tako predstavili strokovnim delavcem centrov za socialno delo ter jih prosili, da se vključijo v pripravo podzakonskih aktov z namenom, da se v čim večji meri upoštevajo praktične rešitve in dosedanja dobra praksa. K temu sodelovanju so imeli možnost povabiti tudi rejnice, kar so nekateri centri tudi storili. Med drugim smo prejeli tudi pripombe kluba rejniških družin Maribor, sprejete na seji izvršnega odbora rejniških družin Maribor dne 1.10.2002.

Tudi po mnenju Fakultete za socialno delo imamo sodoben zakon, saj je ZIRD prevzel sodobno doktrino socialnega dela na področju rejništva.

Izvajanje rejniške dejavnosti je bilo do sedaj pod drobnogledom številnih državnih organov, vendar noben ni ugotovil nepravilnosti, ki bi terjale spremembo zakonske ureditve, razen Ustavno sodišče RS, ki je razveljavilo določbo 55. člena ZIRD.

Na podlagi zgoraj povedanega in na podlagi spremljanja izvajanja rejniške dejavnosti, ocenjujemo, da sistemske ureditve rejništva v Republiki Sloveniji trenutno ni potrebno spreminjati. Menimo namreč, da je rejništvo kot institut skrbi za otroke, ki ne morejo živeti pri starših, primerno urejen v Zakonu o zakonski zvezi in družinskih razmerjih, z uveljavitvijo ZIRD ter s podporo v informacijskem sistemu pa smo to področje nadgradili in dosegli učinkovito izvajanje rejništva kot ukrepa za zaščito otrokove koristi. Seveda tudi na področju rejništva sproti razmišljamo o določenih izboljšavah (nekatero smo tudi že realizirali), vendar

v smeri obstoječega sistema in ne v smeri ustanovitve enotnega javnega zavoda, za kar se med drugim zavzema ena izmed interesnih skupin.

3. *Se v zvezi z izvajanjem rejniške dejavnosti posvetujete tudi z različnimi interesnimi skupinami (če da, katerimi in ali so ti stiki formalni ali neformalni)? Se vam zdi njihovo sodelovanje in ideje, ki jih prinašajo pomembno oz. potrebno? Zakaj da ali ne? Jih upoštevate?*

4. *Ali interesne skupine lažje dostopajo do vas kot posamezniki?*

5. *Kakšni so vaši odnosi z interesnimi skupinami (Rejniško društvo Slovenije, Združenje Moč, Sindikat rejniških družin, različni klubi rejnic..)? Bi rekli, da so konfliktni, tekmovalni, sodelovanje? Kakšni so bili pred letom 2002? Seveda s tistimi skupinami, ki so že delovale.*

Na vaša vprašanja glede odnosa tako do posameznikov kot do različnih interesnih skupin in sodelovanja z njimi, lahko odgovorimo naslednje: na nas se obračajo tako posamezniki kot interesne skupine, in sicer na eni strani s konkretnimi vprašanji, na drugi strani s predlogi in tudi kritikami glede obstoječega sistema. Trudimo se, da bi bili naši odnosi z vsemi, ki se na nas obračajo, korektni in konstruktivni, sprti odgovarjamo na vprašanja in rešujemo konkretne probleme, ki se na tem področju pojavljajo. Kot smo povedali že zgoraj, smo pri pripravi ZIRD (in tudi podzakonskega akta) dali v javno razpravo celostno podobo rejništva, pri čemer so pripombe, predloge in mnenja lahko podali vsi zainteresirani. Prav tako lahko vsi zainteresirani ves čas podajajo pripombe na obstoječi sistem in ko bo sprejeta odločitev, da so potrebne sistemske spremembe, bomo vse predloge proučili in tiste, ki bodo prispevali k boljši ureditvi, tudi upoštevali. Seveda smo pri pripravi predpisov dolžni upoštevati tudi Poslovnik Vlade RS, ki med drugim določa, da mora biti gradivo medresorsko usklajeno in da so bila opravljena posvetovanja s predstavniki civilne družbe.

Poznamo tudi izrazito negativno stališče Združenja Moč in Sindikata rejniških družin ne le do posameznih vprašanj, pač pa do celotne ureditve rejništva pri nas. Seveda ima vsak posameznik ali skupina pravico do svobodnega izražanja svojega mnenja, skrbi pa nas, da se z načinom, kot je v tem primeru, povzroča velika škoda in krivica udeležnim v rejništvu, tako rejnicam in rejnikom, otrokom v rejništvu in socialni službi. Seveda ne moremo izključiti pojava kakšnega primera ne najbolj ustreznega rejništva – ko se to ugotovi, so pristojni organi v prvi vrsti dolžni otroka zaščititi (enako kot so ga dolžni zaščiti v vsakem primeru, ne glede na to ali je v rejništvu ali doma ali kje drugje). V kolikor se ugotovi, da rejnik izvaja rejniško

dejavnost v nasprotju s koristmi otroka, ZIRD določa razvezo rejniške pogodbe kot tudi odvzem dovoljenja rejniku.

6. *Kaj je, po Vašem mnenju, botrovalo temu, da je do prvih sprememb ZIRD prišlo kmalu po njegovem sprejetju? Ali so te spremembe bistveno spremenile sistem rejništva? (Če se ne motim gre za plačilo rejnikom sorodnikom).*

Na Ustavno sodišče RS je bilo med leti 2004 in 2008 s strani istih vlagateljev vloženi več pobud za presojo ustavnosti nekaterih členov ZIRD, in sicer 2., 24., 31., 44., 51., 53., 55. in 56. člena ZIRD. Ustavno sodišče je razveljavilo le določbo 55. člena ZIRD. V skladu z odločbo Ustavnega sodišča RS rejnikom sorodnikom od junija 2006 zagotavljamo tudi plačilo dela.

Lep pozdrav,

Pripravila:
Tanja OBERSKI
Sekretarka

Ljubica ŠALINGER
SEKRETARKA

2 INTERVJU Z MAG. DARKOM KRAJNCEM (21. april 2009)

1. Rejniško društvo Slovenije je bilo ustanovljeno novembra 2006. Za vas vem, da ste bili že prej aktivni na tem področju kaj pa ostali člani?

Ja, kar dosti članov, lahko rečem, da kar večina teh, ki je v Rejniškem društvu Slovenije deluje tudi v svojih regijskih društvih. Ta regijska društva so obstajala že prej, predvsem so tu močni klub v Mariboru, Klub rejnic in rejnikov celjske regije, potem Koroške, Domžale, pa tudi v Lenartu je klub in mislim, da še v Gornji Radgoni.

a) Kaj pa je vplivalo na ustanovitev društva?

Med prejšnjimi društvi sem pozabil omeniti še eno društvo. To je Združenje Moč in sindikat rejništva. Ustanovitev Rejniškega društva Slovenije je en odgovor na vedno vnovične polemike o rejništvu predvsem v negativni luči v medijih, ki so pač nastale zaradi, po moji oceni, osebnega spora vodstva Združenja Moč in nekaterih na centru za socialno delo. Ne pravim, da stvari za katere se zavzemajo niso dobre, stvari so dobre, ne vse, način pa sigurno ni pravi in to sva z predsednico že prej razčiščevala. Pobudnik ustanovitve Rejniškega društva Slovenija nisem bil jaz, to je bila skupina rejnic in rejnikov, pa tudi bivši rejenci, socialne delavke, bilo je kar dosti ljudi na tistem ustanovnem sestanku v Mariboru. Sam sem bil prisoten na prvem sestanku, kjer sem bil povabljen, na drugem, kjer se je društvo dejansko

ustanovilo pa žal nisem bil prisoten. Nekako sem takrat pristal v izvršnem odboru, čeprav takrat to, zaradi pomanjkanja časa, nisem želel biti. Po sestanku sem izvedel tudi, da sem podpredsednik, tako da je bila zraven ena želja, da pomagam, ker sem tudi pomagal pri vzpostavljanju samega Zakona o izvajanju rejniške dejavnosti, študiral sem socialno delo in rejenec sem bil že od malega. Pa tudi z društvu se bolj ukvarjam, predvsem so želeli te izkušnje vodenja, če lahko tukaj kaj doprinesem. Seveda konkretnega dialoga z Združenjem Moč še nimamo, s predsednico sva že bila nekajkrat na »liniji«, da se dobiva na eni kavi in da se malo pogovoriva, preko elektronske pošte in forumov pa sva si že dosti napisala. Mi se pač trudimo obdržati neko pozitivno vlogo rejništva, seveda opozoriti na pomanjkljivosti tam kjer so, ne pa frontalno napadati vsak primer, ker primeri se ne rešujejo v medijih, ne v rejništvu, ne kjer drugje v socialni in tudi v politiki ne, ampak to je že druga zgodba. V zadnjem času smo v Sloveniji ujeti, nekaj let že, da se vse hoče reševati preko medijev. Če je prva instanca medij, potem se težko kaj reši.

2. Na tiskovni konferenci 14. marca letos ste govorili tudi o potrebnih spremembah v sistemu rejništva, pripravljate pa tudi predloge zakonskih sprememb. Je morda to pokazatelj, da se vam obstoječa zakonodaja ne zdi povsem primerna/ustrezna?

Gotovo so določene stvari za popravljati, samo kot politik nisem pristaš tega, da bi se za vsako malenkost spreminjala zakonodaja, ker potem dobimo veliko zakonodaje, na koncu ljudje niti ne vedo katera zakonodaja je veljavna. V Sloveniji je zelo moderno vsak zakon 2, 3 krat na leto spremeniti. Ja, nismo rekli, da imamo predloge, rekli smo, da bomo ustanovili strokovni svet, ki ga lahko po statutu naše društvo ustanovi. Bil je to občni zbor Rejniškega društva Slovenije 14. marca, tam sem tudi prevzel vlogo predsednika, ker je prejšnji predsednik zbolel in se je v bistvu že pred pol leta umaknil. Bila je želja vseh skupaj, da gremo naprej z društvom, da poskusimo najti določene predloge, predvsem na področju skrbništva. Morda ne toliko o tem ZIRD, zdaj se tudi veliko govori o tem Družinskem zakoniku in tudi o ostali zakonodaji, ki posega na to področje. Tu želimo biti prisotni, želimo biti prisotni v soustvarjanju tega zakonodajnega postopka, ne pa šele potem, ko bo že v Državnem zboru ali pa že celo sprejet. Jaz mislim, da rejniki in rejnice, pa tudi socialni delavci najbolj vedo kaj je tisto kar v praksi ne sovпада z zakonom, kaj je tisto kar je zakon dobrega prinesel, pa mogoče kaj je tisto kar bi bilo potrebno v zakonu popraviti, to govorim zdaj o Zakonu o izvajanju rejniške dejavnosti. Vseeno moram reči, da se je generalno pokazalo, da je ta zakon pridobitev za rejništvo, neki okviri so postavljeni, prej na primer je bilo vse skupaj v zakonu o temeljnih pravicah iz družinskega razmerja, tam je bilo napisano,

da rejništvo traja do 18. leta in tam se je končalo. V bistvu je bilo to diskriminatorno do rejencev, ki so študirali, ki so se šolali in so bili s tem prikrajšani ukrepa rejništva naprej, če vemo, da na primer pri razvezanih starših, šolanje otroka lahko traja do 26 leta, zato se do takrat plačuje preživnino. Ko smo ravno pri preživnini pa je to ena tistih spornih točk, kjer nekateri rejniki pa tudi določeni drugi ljudje v sistemu rejništva težko razumejo, da nekdo ne plačuje preživnine za otroka, ki ga pusti in da v rejništvo, vsi govorijo na pleča države. O tem je potrebno razmisliti, če je mogoče na kak način urediti, treba pa je vedeti, da tu večinoma gre za družine, ki niso niti materialno, niti čustveno in drugače stabilne, ne funkcionirajo tako dobro, da je verjetno tudi zelo malo možnosti za pridobivanje nekih prežvinnin.

a) Ali je sprememba zakonodaje tudi razlog zakaj ste ustanovili društvo?

Ja, predvsem želimo sodelovati v strokovnih razpravah, tudi v sami praksi in v teoriji se veliko stvari spreminja, tako če pogledamo nazaj, v 70., 80. je bilo rejništvo neke vrste tajni ukrep, ni se vedelo kam je otrok nameščen, predvsem zaradi tega, ker je večina primerov, ko pride do rejništva odvzem otroka, ni bilo toliko samostojnega dajanja otrok v rejništvo, kar se zadnje čase kar dogaja, čeprav gre za veliko odvzemov, potrebno je vedeti, da so odnosi pri takih prevzemih zelo razrahljani, starši so prizadeti, iščejo vse možnosti in velikokrat so možnosti takoj pri roki. To so zdaj odvetniki, mediji, otrok teh zaveznikov nima, otrok ima edinega zaveznika skrbnika oz. centre za socialno delo. Ta more velikokrat komunicirati z javnostjo zelo zaprto, ne more izdajati podatkov, tako da je kar težko delo in se je tudi veliko socialnih delavk umaknilo s tega področja. Seveda spremembe zakona. Ne morem mimo tega, da ne bi omenil, da je 2 leti nazaj bila predložena sprememba enega člena zakona, na podlagi nekega primera, ki je bil v javnosti opevan je ena poslanka vložila predlog spremembe zakona. V praksi bi bil potem to še večji problem, ker ne moreš posploševati na podlagi enega primera.

b) Je to tista sprememba, ki določa plačilo tudi za sorodnike?

Ne. To je to, kar je vložila sedanja ministrica Majda Širca, zdaj točno ne bi vedel kateri člen je.

c) Je bil predlog sprejet?

Ne. Mislim, da ne. Bilo je v zvezi s to Remzijo. Drugače pa ja, bomo pripravili določene vsebine, predvsem ena stvar je tudi, kot sem že omenil, ni potrebe, da se vse to v zakonu spreminja, če imamo druge možnosti, kot je pravilnik ali pa tudi sama uredba ministrstva. Potrebno je vpeljati neke standarde na področje socialnega dela, na področje rejništva, to pomeni, da en socialni delavec ne pokriva 50 in več družin, kot se velikokrat dogaja predvsem

tam, kjer je rejništva veliko in potem je zadeva neobvladljiva. Enkrat letno ali pa še manj ima čas za obisk družine, to ni ravno kvaliteten nadzor. Pa ne gre samo za nadzor, gre tudi za komunikacijo, pomoč in ponavadi se rejniške družine tudi same obrnejo na center, dostikrat tudi med seboj preko teh društev izmenjajo kaka vprašanja in dobijo odgovor na svoje težave. To je en problem-standardizacija, drugo pa morda več strokovne pomoči, malo je kadrov, ki lahko pomagajo, predvsem logopedi, psihiatri. V veliko primerih gre za otroke s posebnimi potrebami, za čustveno prizadete in na tem področju se družine same ne znajdejo dovolj, niti nimajo teh znanj in tam je potrebno pomagati. Je pa nesmiselno govoriti, da bi morali vsi rejniki imeti ta znanja, pa se na ta način, izobraževati, potem lahko vsi postanejo doktorji socialnega dela pa bodo mogoče ravno dobri za rejnike, mislim, da to ni to. Pa tudi glede samih polemik okrog pogojev starost, izobrazba itd. je bilo dorečeno v zakonu-4. stopna izobrazbe, starost do 55 let.

d) Ta starost je navedena v zakonu?

Ja je. Starost in izobrazba nista bistvena. Bistvena je ta srčna kultura, ki v Sloveniji je. Ve se kakšni so ti zneski za plačilo rejništva, nekaj čez 100€ je nagrade, preko 200€ so materialni stroški, potem pa še 100€ otroški dodatek. To je na enega otroka.

e) To je najvišji otroški dodatek?

Ja.

f) Ali kot društvo lažje vzpostavite stik z državnimi institucijami, vas bolj upoštevajo?

Ja, lahko rečem, da smo že prej tudi kar dobro sodelovali. Žal se nas pri tem družinskem zakoniku takrat ni povabilo zraven. Državne institucije bolj jemljejo tiste, ki so bolj glasni v javnosti, skušajo z njimi sodelovati, samo z določenimi so težko uspeli karkoli doreči. Pa tudi potem morem reči, da vseeno imamo možnost sodelovati. Kot društvo pa smo se sedaj zavezali, tudi pogovoril sem se z lokalnimi predsedniki, predvsem regijskimi, da je prav, da naproti državi in drugim institucijam nastopamo enotno, da imamo eno mnenje, da imamo ene predloge sprememb zakonodaje in da ni primerno, da pridejo ene spremembe zakonodaje iz Maribor, malo drugačne iz Celja, čisto drugačne iz Rejniškega društva Slovenije, pa potem še mogoče kaj iz Koroške pa iz Domžal. Jaz mislim, da bomo te stvari zdaj skušali centralno voditi, seveda pa se bom tudi poskušal pogovoriti z Združenjem Moč, da vidim, če lahko še z njimi skupaj te stvari dorečemo.

g) Člani skupine, ki pripravlja predlog sprememb-ali sodelujete tudi z drugimi organizacijami?

Strokovna skupina je še v nastajanju.

h) Ko bo nastala?

Ja, noter bodo določeni iz centrov za socialno delo, nekaj rejnic, rejnikov pa verjetno še kdo iz Fakultete za socialno delo.

3. Ste si vi osebno (ali člani vašega društva) že pred ustanovitvijo društva prizadevali za spremembo zakonodaje?

a) Ali je morda kdo, razen vas, sodeloval pri nastajanju ZIRD, so bila mnenja upoštevana?

Ja, takrat smo si prizadevali za te spremembe, sodeloval sem osebno pri ZIRD, bil sem tudi na seji parlamenta takrat, ko se je zakon sprejemal in tudi kasneje, ko je bila razprava o rejništvu na odboru za socialo. Moram reči, da tisto kar smo takrat hoteli, da spremenimo, smo spremenili. Zakon je bil nek takratni konsenz, tudi vsi akterji, ki so sedaj aktivni na področju rejništva so takrat sodelovali, morda takrat še nismo videli kaj bi bilo potrebno v zakon dodati. Res je, da so v zakonu tudi neki zneski napisani in določene stvari, ki mogoče niso aktualne, ampak načeloma zakon je dober, je nek sistemski zakon na tem področju.

b) Torej je vaše mnenje bilo upoštevano?

So bila upoštevana ja. Leta 2002.

4. Bi lahko rekli, da ste s svojim delovanjem na področju rejništva prinesli nove ideje (katere) in da dejansko imate vpliv na to področje (kje/kako se to kaže)?

Ja, vpliv sigurno. Kar se pa novih mnenj tiče. Določene stvari so v praksi zelo različne, iz zelo različnih zornih kotov, predvsem gre pogledati skrbništvo, to, da imajo zdaj po novem rejenci naslov na stalnem prebivališču, ne več v rejniški družini. Zdaj pri družinskem zakoniku uvajanje družinskih sodišč, to so nekateri imeli že prej predloge, tudi sam sem mnenja, da če bi imeli posebej družinska sodišča potem je smiselno, da v takih primerih odloča sodišče, ker se neko nezaupanje v centre za socialno delo vzpostavlja oz. se je že vzpostavilo, ampak dokler bodo to regularna sodišča ne moremo o tem govoriti, ker predolgo potrebujejo, da karkoli dorečejo in določijo. Tako da je. Predlogi so bili že prej za neke spremembe, vendar moram reči, da ni toliko nekih predlogov za spremembe zakona, ker če se malo razmisli se da te stvari tudi drugače urediti. Ni nujne potrebe spreminjati zakona. Ker zakon spreminjat za mene pomeni tudi možnost, da se določene stvari v zakonu poslabšajo, ker ima vsak poslanec pravico vložiti amandma, tudi morda vlada in če že sam odpiraš neko področje moreš imeti res dodelane stvari, kaj bi spremenil v zakonu pa res verjeti, da bo toliko boljše. V praksi pa je potrebno reči, da je dosti fleksibilnosti tudi s strani centrov za socialno delo in tistih, ki so v

rejniškem sistemu, da se določene stvari tudi dogovorijo, če niso v zakonu točno napisane, na kak način se bo v praksi ukrep izvajal. Seveda je pa tudi dosti razprave, če sva prej govorila kaj novega bi lahko prinesli, tudi razprave o stikih v rejništvu, na kak način, ali so pozitivni, ali se mnenja otrok upošteva, predvsem pri teh sodnih postopkih in drugje, ali je otrok tisti, ki odloči, ali je njegova beseda glavna. Na ta način.

5. Prej ste omenili, da je zakon fleksibilen, da se v določenih primerih lahko sami dogovorijo, se vam zdi, da se zaradi tega lahko zgodi, da se ne sprejme najboljša možna rešitev za otroka?

Ne. Tisto govoriva o nameščanju otroka v družino, tam mora biti definitivno najboljša možna odločitev za otroka in tudi povsod drugje. Tu gre zgolj za take malenkosti, kot je dobiti prosto v službi, če je otrok bolan. Zdaj so se te stvari nekaj že uredile, tudi za rejnice je to zdaj po novem bolniška po zakonu, ampak ne v ZIRD. Tako da, določene stvari se drugje pokrivajo, določene stvari so pa take, da se je to uredilo ali v šoli ali v službi ali na centru za socialno delo, da se je dalo dogovoriti, da ni bilo potrebe spreminjati zakona, ker tudi nekdo, ki je videl situacijo, da je potrebno otroka kam spremljati, da je bil ponavadi rejniški starš tisti in da ne rabi rejniški starš v praksi vprašat biološkega starša ali lahko gre otrok na letovanje. Jasno je, rejniki imajo pogodbe, rejniki so odgovorni za otroke, seveda pa so omogočeni stiki, ki so ponekod redni, ponekod jih ni, ponekod so redkejši, ali se dogajajo na centru preko individualne projektne skupine ali v samih družinah ali pa kje na terenu. Možni so obiski matične družine, na tem se veliko dela.

6. Se državni igralci z vami kdaj posvetujejo (formalno, neformalno) oz. ali upoštevajo vaše predloge? Primerjava pred sprejetjem ZIRD in potem.

Ja. Moram reči, da so se takrat in pričakujem, da v kolikor se bodo kakšne spremembe dogajale, da bo gotovo tudi Rejniško društvo Slovenije vključeno, mi pa bomo že koordinirali vsa ostala društva na področju Slovenije pa tudi še kakšno strokovno mnenje pridobili ali pa organizirali kak strokovni posvet na to temo.

7. Kako bi označili odnose z drugimi interesnimi skupinami in državnimi institucijami (konflikti, tekmovanje, sodelovanje)?

Odnosi z drugimi sorodnimi društvi z branže rejništva so dobri, sodelujemo, jaz verjamem, da bomo to sodelovanje zdaj še nadgradili s tem povezovanjem, s koordinacijo urnikov, projektov, s koordinacijo predlogov določenih sprememb zakonodaje in same prakse. Mogoče smo se tudi že koordinirali glede nastopanja v javnosti, predvsem pri stiku novinarja z

določenimi rejniškimi družinami, ki bi bile pripravljene svojo izkušnjo podati novinarjem. Kar se tiče konkurence, mi ne jemljemo tega delovanja v društvu kot konkurenco, niti s konkurenčnim društvom, če ga tako imenujem, Združenjem Moč in Sindikatom rejniških družin, smo zelo na različnih polih, kar se tiče samega načina in odnosa do rejništva. Pri nas mislim, da ni prostora za tehtanje, za tehtanje že, ampak za kar odločanje pavšalno kaj je boljši ukrep ali rejništvo, posvojitev ali zavod. To je pri vsakem otroku posebej, vsak primer posebej. Tu ne moremo govoriti, ne moremo kar enih posplošenih razprav na to temo odpirati in tudi do določenih predlogov, ki jih imajo v Združenju Moč imamo pozitiven pogled, se strinjamo z njimi. Seveda smo pa proti temu, da se te določene konkretne zgodbe v javnosti uporablja za posploševanje slabega stanja na področju rejništva. Moram reči, da ni slabega stanja, takega groznega kot se velikokrat prikazuje, če pogledamo samo življenje v bioloških družinah, bi si upal trditi, da je v bioloških družinah veliko manj reda in veliko več težav. Sicer jih je tudi veliko več, ker rejniških družin je nekje 800 in blizu 1200 otrok nameščenih tako, da vseeno, v redkih primerih pride do problemov, tam smo tudi mi kritični, do tega ne sme priti. Se je pa zelo težko pravilno odločiti, to še vedno ni izgovor, ljudje dostikrat prikrivajo prava dejstva in se lahko tudi zgodi, da je kaka namestitev zgrešena in je potem potrebno tam ukrep ponoviti ali pa popraviti. Tudi razprave o kratkotrajnem in dolgotrajnem rejništvu so ena stvar, kjer nimamo skupnega imenovalca, čeprav gre pri rejništvu za kratkotrajen ukrep, je v praksi potrebno vedeti, da ko otroka namestiš v eno družino, če se tam dobro počuti, pa če ga niso pripravljene posvojiti, ga boš težko trgati iz te družine, dati pa otroka v eno družino, ki si želi posvojitev, pa ji potem čez 2, 3 leta povedati, da posvojitev ni možna, ker roditeljske pravice se rez težko vzamejo v Sloveniji in redko, zdaj ali je to prav ali narobe je pa potrebno ugotavljati. V določenih primerih se vidi, da je slabo, ko pač gre za resne zlorabe otrok in potem tudi pri ponovnih stikih, rehabilitaciji teh ljudi in otrok in staršev.

a) Torej se mora nekdo, ki vzame otroka v rejo z namenom, da ga posvoji, že na začetku zavedati, da to ni nujno možno in lahko se tudi starši popravijo?

Ja. To so te polemike, ki so dostikrat zelo enoznačno predstavljene, ko kdo v javnosti reče, saj pa otroci bi morali biti posvojeni, saj je ogromno posvojiteljev, ki čakajo. Ja res je, čakajo na majhne otroke, idealne otroke. Imamo pa ogromno zlorabljenih otrok, ki imajo čustvene poškodbe, tudi fizične poškodbe, so drugače prizadeti, s posebnimi potrebami. Tukaj potem je rejništvo tisti ukrep, ki je, hvala bogu, še vedno bolj človeški od zavoda, pa s tem ne rečem, da zavod ni človeški, ampak za otroka dobiti izkušnjo družine je sigurno pozitivna stvar. Zato

pa je potrebno, da ga v rejniški družini vsi sprejmejo, vsi člani, ne samo mama, ki je rejnica ali pa oče, ki je rejnik, tudi otroci.

b) Če se vrneva na vaše razmerje z Združenjem Moč in Sindikatom rejniških družin, imate neke nasprotujoče poglede, pa bi vseeno lahko rekli, da so vaši odnosi povsem konfliktni?

Ne. Mi se niti ne zatekamo k konfliktom, do zdaj še niti nismo ugovarjali. Ne morem mimo tega, trdim, da oni niso reprezentativni organ na tem področju, čeprav se imajo za reprezentativne, pa že po številu bi se dalo debatirati in po pokritosti. Generalno gledano, pa tudi to je posplošeno, niti ni prav, da ocenjujem ali rejniki in rejnice zaupajo temu društvu. Z njimi se iti konflikt je »brezveze«. Edino, če se to razume kot konflikt, je izmenjava mnenj, kjer pač povem, da način na katerega se grejo te javne zdrahe ni pravi. Stvari je potrebno spreminjati po drugi poti. So instrumenti zato, potrebno je sodelovanje, brez sodelovanja ne spremenimo nič in je tudi težko z vedno vnovičnim trkanjem na vrata določenih institucij, kjer jih že ne sprejmejo več. S takim odnosom ne moreš pričakovati, da te bo nekdo, ki je na poziciji moči resno jemal. Saj se da določene stvari izsiliti preko javnosti, preko medijev so pritiski, ampak to ni prava pot za reševanje družinskih problemov. Je pa zelo težko ugovarjati na vse te stvari, ker se več ali manj pojavljajo določene zgodbe. Sami zgodbi soditi, če nisi v procesu je pa nemoralno, neetično in tudi je nemoralno, neetično, da se te zgodbe pojavijo zapisane v javnosti, če še niso rešene, če so se komaj začele reševati, predstavljeno je bolj ali manj mnenje ene strani in je velikokrat zelo konfuzno ugotavljati kaj je zdaj tu prav. Jaz sam imam primer, kjer je bila v eni reviji napisana zgodba očeta, v istem tednu pa sem dobil na mail zgodbo mamice, bilo je črno-belo. Na Združenje Moč se pač nekdo obrne, ki vidi in jih tudi mogoče kdaj kdo izkoristi za to, da bodo šli v prvo fronto v javnosti in se za te stvari borili. To je treba zelo za rezervo jemati, na »prvo žogo« se ne moreš kar iti ene vojne.

c) Ta posvetovanja, ki jih imate oz. ste jih imeli z državnimi institucijami so formalna ali neformalna?

To je čisto odvisno od tega kdo je predstavnik institucije, ponavadi se take stvari ne delajo na nivoju ministra, prej kakšna državna sekretarka ali pa direktorica direktorata za družino, kakšna podsekretarka ali pa celo vodja oddelka za rejništvo itd. Na tem področju, če so ljudje normalni, se normalno komunicira, je prej več neformalnega kot formalnega dogovarjanja in jaz mislim, da je prav tako, ker se skozi to neformalno debato o samih predlogih zgodi tudi implementacija predloga, pa dobimo kak boljši izdelek na koncu, kot pa če si samo formalno pošiljamo člene in amandmaje.

d) Kaj pa takrat, ko ste sodelovali pri pripravi zakona in tudi danes ko se posvetujete s temi organizacijami-čigava mnenje običajno prevlada?

Kar se same prakse tiče jaz mislim, da prevlada stroka, kar se tiče finančnega dela pa prevlada država, to pomeni varčevanje na proračunu. Drugače pa moram reči, da je čisto odvisno od ljudi, ki so na položajih, ki se ali pa se ne zavedajo pomena tiste dejavnosti, zdaj konkretno govoriva o rejništvu, o kateri se zakon piše. Moram reči, da v prejšnji sestavi Državnega zbora predsednik odbora za socialo je imel zelo močan posluš za te stvari, g. Brenčič, in smo imeli zelo pozitivne izkušnje, kjer smo kar neposredno v Državnem zboru tudi določene stvari še spreminjali in je tudi en moj amandma bil vzet za amandma odbora, tudi take stvari so mi potem ostale v spominu in je to neke vrste dosežek.

e) Omenili ste stroko. Je to stroka znotraj državnih institucij?

Ja. Zdaj strokovnjaki na področju rejništva, še vedno trdim, da so največji strokovnjaki socialni delavci, ki se na centrih ukvarjajo dnevno z rejništvom, pa seveda rejnice in rejniki, poleg njih so tu še določeni profesorji na Fakulteti za socialno delo, potem je pa potrebno vključiti, od pravnikov, psihologov, tudi kak psihiater. Na področju socialnovarstvenih institucij je tukaj predvsem inšpektorat, pa mogoče še socialna zbornica. Tu je nekje potem pokrito, ampak bolj greš stran od matičnih teles, tistih, ki se dnevno ukvarjajo z rejništvom, to pomeni centri za socialno delo, same rejniške družine, večja je distanca, manj je neposrednega vpogleda kaj bi nek ukrep pomenil, morajo imeti res dobro predstavljene stvari in govoriti o tem, da potem nekdo na socialni zbornici najbolj obvlada, je zelo težko.

f) Pa bi rekli, da pri teh strokovnjakih iz centrov in rejniških družin, da njihovo mnenje prevlada bolj kot pa od nekoga, ki je strokovnjak, ampak je vseeno malo oddaljen od samega rejništva?

Ja, to je pač odvisno, saj so bile te skupine v katerih smo se potem pogajali o tem kakšni bodo člani, če se dobro argumentira, to je predvsem stvar argumentacije pri vsebinskih stvareh, pri strokovnih stvareh. Še vedno pa je pri finančnih stvareh težko, da bi stroka ali pa uporabniki argumentirali dovolj dobro, da bi se te zboljšale, tam ima pač država glavno vlogo.

8. ZIRD je že bil spremenjen. Pobude in nato spremembe so se pojavile relativno hitro po njegovem sprejetju. Zanima me Vaše mnenje o tem zakaj. Ali so pobudniki sprememb bili prisotni že prej in njihovo mnenje ni bilo upoštevano, se niso angažirali?

To je 7 let nazaj, zdaj že moj spomin malo slabo seže, ampak seže dovolj dobro, da vem, da sva oba z Vido Berglez bila v skupini kjer smo sodelovali, skupaj smo dajali predloge, skupaj smo te stvari spravili v zakon, če je bilo kaj tistega kar je ona kasneje našla neuslišane pa

zdaj ne znam povedati, se ne spomnim. Moram reči, da takrat sva zelo korektno sodelovala, tudi do zdaj midva osebnega spora nisva imela, sva pa imela na njihovem forumu kar ostre debate, ker mene moti način. Jaz še vedno trdim, da $\frac{3}{4}$ vsebine je dobre, ampak ne moreš it na podlagi enega primera spreminjati zakona, niti širiti splošne prakse.

a) *Spremembe, ki so bile sprejete. Menite, da so bistveno spremenile sistem rejništva?*

To pa težko ocenjujemo. Sam nisem zdaj trenutno tako neposredno povezan z rejniško prakso, slišim tisto, kar mi povejo mamice rejnice in ostali v teh naših združenjih. Konkretno oceno bi bilo potrebno malo izmeriti med rejniškimi družinami, če se jim to kaj pozna.

b) *Ali lahko Vaši predlogi, ko bodo izoblikovani, prinesejo te spremembe?*

Najprej moramo do predlogov priti. V spremembe bomo zagotovo šli tam, kjer bo ocena, da predlog, generalno gledano, prinaša pozitivne rešitve in da ne zbirokratizira dodatno kakega ukrepa v rejništvu, ker tega ne potrebujemo. Nekateri ljudje si ne predstavljajo kaj pomeni v zakon zapisati stvari, če imaš v zakonu zapisan en sistem je po eni strani tudi omejen, res je, da se kot pravica v zakon napiše. Vse ostalo kar se pa postopkov tiče, pa bi se morda dalo rešiti v pravilniku in je lahko za določene primere pozitivno, za določene pa ni. Tudi pri teh finančnih zadevah imam pomisleke, ali je smiselno iti v neke večje vsote. Potem se bo pa res znalo zgoditi, da bo rejništvo imelo finančni motiv prej kot kakšnega drugega. To je treba paziti. Tu so tudi, morem reči, rejnice so zelo skromne, seveda se noben ne bi branil večjega plačila za svoje delo, ampak iti tu v neke maksimume, kot jih slišim tam, da je v zavodu 3500€ oskrbnina za mesec, v rejniški družini pa 500€. To so primerjave, ampak zavod za družino pa ni primerljivo zamenjavati in tudi ne bi dopuščal, da se na tem področju začne karkoli špekulirati s tem, da bi si določeni ljudje naredili kake zasebne zavode namesto rejniških družin.

9. Katere spremembe bi vi izpostavili na področju rejništva, če primerjamo obdobje pred sprejemom zakona in po njem?

Med stvarmi, ki bi jih izpostavil je gotovo to, da je rejništvo možno tudi po 18. letu, kar prej ni bilo možno, da je rejništvo dokler se otrok šola, študira, na ta način. To je čisto izenačenje z vsemi ostalimi otroci, ki ne živijo pri obeh starših. Druga stvar, ti osnovni pogoji-izobrazba neka osnovna, in starost ter potem izobraževanje rejnic na vsake nekaj časa, pa tista osnovna pridobite licence za opravljanje rejništva. To so pozitivne stvari. Spet pa moram reči, da eno posploševanje, koliko pa zdaj izobrazba pomeni, pa koliko pomeni starostna meja, pa še zdaj po teh letih špekulirati koliko se to ne upošteva, ni res. Treba je vedeti, da določeni primeri, ki so bili takrat, tudi sam sem bil takrat še v rejništvu, sem pač ostal v rejništvu, tudi če sta bila

rejniška starša nad 55 let. So izjeme, ki se dogajajo, zakon dopušča izjeme, ampak za to izjemo morajo biti res krepki argumenti na področju centra za socialno delo. Večinnoma pa se izjeme ne dogajajo, se zakona drži in se v tistih primerih, kjer trenutno poteka rejništvo pusti. Sam pa tudi rad povem, živim v rejniški družini kjer sta starša opravila potrebno osnovno šolo, takrat je to bilo 6 razredov, sam sem pa zdaj magister. Tako, da tu ni vzročno posledične povezave. Z voljo, s pravim odnosom do dela, do učenja se da vse. Jaz mislim, da predvsem je potrebno eno sprejetje otroka, ne delati razlik v družini, te osnovne stvari so bolj pomembne, kot pa ene birokratske stvari. Zakon osnovne pravice dobro določa, če bomo pa ugotovili skupaj, ker zdaj iz različnih krogov različne pripombe dobivam, ampak jaz še vedno pravim napišite mi, usedimo se, pa skupaj ocenimo. Ne more biti zakon spremenjen na podlagi enega, treh ali pa petih primerov. Pač sam na to ne pristajam že zaradi moje logike do zakonodaje, če pa bo na koncu večina za pa bomo šli v spremembe.

a) Kaj pa ti odnosi med različnimi institucijami?

Nekih rednih ni, zdaj če so razni kongresi, strokovne razprave, povabimo eden drugega, sama rejniška društva med seboj se predvsem družimo.

b) Pa se je kaj spremenilo v primerjavi z obdobjem do leta 2002?

Ne. Zakon tega ni kaj dosti formaliziral, niti ni vplival na to. Odnos se je mogoče v tem delu spremenil, kolikor je zdaj Združenje Moč in ima en odnos do teh institucij pa tudi do rejniških društev. Je pa tudi Rejniško društvo Slovenije neke vrste skupen odgovor, usklajeno delovanje. Mislim, da predvsem včasih te družine tudi potrebujejo neko pot, predvsem povezavo pri teh in neformalnih združenjih in potem sam pogovor o vsebinah kjer ni dobro, da se čisto »poenoumi«, da imajo ene argumente, drugih pa ne vidijo. Zdaj, če ti odpiraš drugi del ene zgodbe, potem se imajo ljudje možnost odločati kaj je njim bliže, kaj oni vidijo, da je prav.

10. ZIRD določa pogoje, da nekdo postane rejnik in da to tudi ostane. Kaj menite o teh pogojih, bi morali biti strožji?

Sam ne mislim, da bi potrebovali strožje, imamo tako ali tako več rejniških družin kot je otrok, ki bi se jih nameščalo, imamo jih 150 na čakalni listi. Jaz verjamem, da se strokovni delavci odločijo za najboljšo možnost za otroka, ki sploh ni nujno, da je odvisna od starosti, izobrazbe. Predvsem gre za ujemanje v samem odnosu družina-otrok v rejništvu, to je najbolj pomembno. Vse ostalo so formalnosti, ampak tudi to ni nenadomestljivo, če nekdo nima neke visoke izobrazbe, še vedno se lahko taka ali drugačna učna pomoč otroku zagotovi. Tudi v matičnih družinah noben ne predpiše kakšno morajo starši imeti izobrazbo, da lahko imajo

otroka, noben ne predpiše materialnega stanja, koliko morajo biti stari, kaka znanja morajo imeti.

11. Kaj pa sam status rejnikov? Ob določenih pogojih se rejništvo izvaja kot poklic.

Ja, poklicno rejništvo je v primerih, ko ima družina nameščene tri otroke, v izjemnih primerih pa lahko tudi manj, tukaj gre predvsem za otroke s posebnimi potrebami.

a) Omenili ste že, da se je uredil bolniški stalež rejnikov, kaj pa dopust, plača?

To je pa zelo težko doreči, tudi ni dorečeno, so se težnje na tem področju tudi že pojavile, tudi te stvari bomo predelali. Zdaj kar se tiče same zaposlitve kot rejnik, je težko govoriti o dopustu. Eni rečejo, sem rejnica in nimam kam dati otroka, tudi to v praksi ne drži. Saj imaš moža, družino, sorodnike, obstaja možnost. Ni treba, da se vedno govori o tem, pogodba določa ti si odgovoren, saj tudi za lastnega otroka si odgovoren sam, pa ga lahko daš sorodniku, ali pa ga vzameš zraven na dopust. Govoriti o tem, da ne moreš iti na dopust, seveda dopusta nimaš plačanega, ni odmerjenih dni za dopust, nimaš plačila. Tudi s to dikcijo zakona se težko strinjamo, ker piše, da gre za plačilo je pa 100€ namenjenih za to, to niti minimalna plača ni. To so stvari, ki se dajo odpirati in kjer je pač ministrstvo vedno znova ugovarjalo, da je skupni znesek tak in tak in presega ne vem kakšne zneske določenih družin.

b) Imajo vsi rejniki skrbništvo nad otroki?

Mislím, da ne.

c) Kaj se zgodi v primeru, ko rejnik, ki skrbništva nima da rejenca svojim sorodnikom v varstvo in se otroku zgodi nesreča? Lahko pride do prekinitve rejniške pogodbe?

To je pa spet odvisno, po moje, od vseh akterjev v sistemu. Če bo nekdo zahteval, da se otroka vzame sigurno, drugače je pa vse odvisno od relacije rejniška družina-center za socialno delo, tudi biološka družina. Verjamem, da je v primeru nesreč ali pa ne vem česa, ampak to je zelo črno gledano, ne gledati, da se vedno kaj zgodi, seveda moraš imeti to v mislih. Reševati stvari je zelo težko, ker so zraven čustva, je jeza in vse, ampak to se lahko zgodi normalni biološki družini. Tudi svojega otroka kdaj daš za 2 uri v varstvo, če moreš kam, pa ga ne moreš nadzirati. Verjetno pa, če greš na dopust, več ali manj, se otroke jemlje zraven in tudi večina rejniških družin, veliko jih poznam, je zaradi tega, ker so širili družino z rejniškimi otroki, kupila večji avto, dogradila stanovanje. Te stvari se pač zgodijo in ja, potem otroke vzamejo na dopust, je pa mogoče tudi prav, da se kak dan tudi oddahnejo. Če jemlješ to kot službo je to 24 urna služba, tu ni noči in dneva, pa 8 ur tako kot si eni predstavljajo in iz tega vidika ja. Težko določiš plačilo in sam sem še vedno skeptičen, v kolikor bomo tu šli v neka visoka plačila, lahko to postane motiv za določene ljudi, ki zdaj še niso rejniki, pa bi

potem to videli kot motiv. Te motive spoznati, s strani strokovnih delavcev, ni tako enostavno. Potem bo pa nekdo rekel, socialni delavec pa ni videl, da oni potrebujejo otroka, to se dostikrat govori, za delo, ali pa zaradi denarja. Ja, jaz bi rad videl primere. Pokažite mi od 800 rejniških družin, za koliko rejniških družin ste vi ugotovili, da je bil motiv denar ali pa neko delo na kmetiji. To so 20 let stare stvari, pa se še kar o njih govori, posplošeno, da se tako otroke jemlje v rejništvo. Pokažite mi, ne vem 3 primere, ali 100. Tu se potem končajo te zgodbe.

12. Na podlagi česa mislite, da bi se rejnik lahko/moral sam odločiti ali bo nekega otroka vzel k sebi ali ne?

Pri vsakem otroku se rejnik mora odločiti ali ga bo vzel k sebi ali ne. To tudi verjetno že ob prvem stiku ugotovi ali bo možno, da bodo skupaj funkcionirali, ali je družina pripravljena sprejeti takega otroka. Ker ja, lahko se prijavi rejniška družina za rejništvo, pa na koncu ugotovijo, da bi z enim otrokom, ki ima vedenjske motnje, težko shajali. Potem bodo v tem primeru, verjetno, odklonili rejništvo, če bodo sami ocenili, da tega ne zmorejo in enako je pri otrocih s posebnimi potrebami, lahko je tudi čisto normalen otrok, pa kaka stvar ne deluje.

13. Kaj pa pomoč rejnikom? Kdo jim nudi pomoč psihologov in podobnih strokovnjakov?

Vse gre preko centrov za socialno delo. Na centru za socialno delo obstajajo socialne delavke za področje rejništva. Moram reči, da se nekateri ne zavedajo koliko delajo ti ljudje, tudi veliko prostega časa, vikendov dajo za rejništvo, sodišča ali pa kdo drug kot institucija bo težko dal. Ne rečem, da vsi socialni delavci to delajo. Rejniki so se potem že kar navadili, da se lahko na te socialne delavce obrnejo tudi izven uradnih ur, kar je zelo življenjsko. Najti pomoč je odvisno od primera do primera, prej sem že omenil, da obstajajo strokovnjaki logopedi, psihiatri, zelo različni tipi teh strokovnjakov, ampak teh ni tako dosti. Velikookrat je treba otroka tudi kam dlje peljati in je potem to problem. Težko pa je potem reči, da mora biti v vsaki vasi zagotovljen tak in tak profil, to je pa spet nesmiselno. Povsod so določeni napori, ki jih je potrebno premagati in tudi take stvari, žal, mora rejniška družina narediti. Potem pa se sprašujemo ali je zdaj primerno in smiselno, da država povrne potne stroške, če je potrebno otroka peljati v drug kraj, mogoče celo v tujino ali pa ga dati na kakšno rehabilitacijo. Določeni materialni stroški so, po ZIRD se lahko povečajo za 25 % ali pa zmanjšajo.

14. Kaj pa status poklicnih rejnikov. Ali bi morali biti obravnavani kot javni uslužbenci, saj prejemajo plačilo iz državnega proračuna?

To je zelo težko reči, po logiki so javni uslužbenci, ker so na ta način plačani. Dilema se sigurno odpira, če so že zaposleni, bi se moralo vedeti, da je plačilo za delo minimalna plača. Če pa damo sem vse socialne transferje pa rečemo, da dobijo toliko kot je plača, je pa potem potrebno pač videti ali se država res mačehovsko obnaša do sistema rejništva. Zdaj vedno govorimo o neki vzdržnosti javnih financ. Treba bo narediti izračune, koliko to znese v vseh primerih zaposlitev, pa bomo že dali predloge, če bomo skupnega mnenja, da je to, kar si želimo spremeniti v rejništvu.

15. Kaj se vam še zdi pomembno izpostaviti?

Standardi in normativi za delo v rejništvu bi bili potrebni. To pomeni, da ima center za socialno delo oz. socialni delavec določeno, omejeno število družin, določene delavce mogoče ni dobro omejevati, samo v primerih, ko pride do 50 in več je potrebno nekje postaviti mejo. Po tej plati bi morala država malo več vložiti. In tam kjer je veliko rejništva tudi več delavcev usmeriti na to področje. Kar se pa tiče samih plačil, še vedno trdim, da je treba biti zelo previden in pri plačilih in pri tem, da bi odločitve sprejemala sodišča, ker osebno poznam veliko primerov, kjer je nekaj let trajalo, da sodišče odloči, za otroka to ni v redu. Se grdo sliši, da se s policijo otroke vzame iz družine, ampak verjemite mi, da to se ne naredi zaradi ene kaprice centra za socialno delo ali pa nekega socialnega delavca. To se naredi po dolgem spremljanju, včasih celo že predolgem. Za tak ukrep se niti ne upajo odločiti zaradi posledic v javnosti, ker se pač vedno zgodi, da so starši tisti, ki so potem takoj na vratih z novinarji, odvetniki in imajo pozicijo moči, otrok je pa nima, otrok nima svojih zagovornikov, otrok ima svojega zagovornika v socialnem delavcu. Ja, dogaja se tudi to, da se otroke vzame in jih potem družina dobi nazaj ko gredo na vikend, pa jih več ne da, ali pa jih vzame iz zavoda. Potem celotni strokovni tim odloča o tem ali jih bodo še enkrat vzeli s policijo ali jih bodo pustili. Kaj to pomeni za otroka, je to v korist otroka, kaj je v koristi otroka? V korist otroka je definitivno, da ga še enkrat vzameš. Z ljudmi delati ni enostavno in pravim, osnovne stvari v zakon, vse ostalo so podzakonski akti, so ministrske uredbe in tudi te stvari, ki so prišle so jih tudi rejnice dale, tudi to, da je potrebno o bolniški razmišljati. To se na ministrstvu niso spomnili, pa jim tudi ni za zameriti saj mogoče čisto slepo spregledaš in smo tudi mi takrat pozabili. Potem v praksi vidiš, da take stvari niso bile napisane. Upam, da bom v kratkem imel en resnejši pogovor z Vido Berglez.

3 INTERVJU Z MAG. DARKOM KRAJNCEM (2. julij 2009).

1. Kakšna bi po vašem mnenju morala biti idealna izobrazba rejnikov? Zakaj?

Idealne izobrazbe rejnikov ni. Ni je mogoče predpisati, če govoriva o formalni izobrazbi mislim, da ta sploh ne more biti pravi pogoj za to, da je nekdo rejnik. Za to, da je nekdo rejnik je potrebno imeti srčno kulturo, potrebno je imeti določene vrednote, predvsem tiste življenjske izkušnje, znanja biti starš, biti starš tudi drugemu otroku. Kar dosti drugih stvari je, ki so bolj pomembne, po mojem mnenju.

a) Kako ocenjujete obstoječe pogoje glede izobrazbe?

Mislim, da je tista izobrazba, ki je določena v zakonu dovolj visoka in da tu ni potrebnega zviševanja.

b) Torej ni potrebno delati ukrepov v smeri, da bi rejniki bili na splošno bolj izobraženi?

Kar se formalne izobrazbe tiče ne. Edino tisti tečajji - 12 urni izobraževalni, vsake nekaj časa, morda pri tem kaj drugače. Ampak tako ali tako rejniki morajo biti starši tudi svojim otrokom, seveda pri rejencih gre večkrat za določene težave v razvoju, tudi kakšno bolniško stanje, tam je pa potrebno poiskati pomoč strokovnjakov. Ni za pričakovati, da bo rejnik strokovnjak na vseh področjih.

c) Kaj pa poklicni rejniki?

Ja, poklicni rejniki imajo te tri otroke ali manj s posebnimi potrebami in mislim, da ni treba kakšnih drugačnih pogojev za njih, saj imajo samo formalno sklenjeno delovno razmerje.

d) Zakon dopušča tudi izjeme od predpisane izobrazbe.

Ja pri vseh teh izjemah je vedno tako, v praksi je čisto vse odvisno od tega kako se stvari zgodijo, če je na voljo dovolj rejniških družin, dovolj primernih rejniških družin za določenega otroka. Treba je vedeti, da za vsakega otroka, vsaka rejniška družina ni primerna in včasih pride do kakega odstopanja, da se kak pogoj tudi ne gleda tako točno, kar ni nujno slabo. Seveda je včasih lahko kaj kritičnega, pa vendar neka splošna kritika, da je nekdo star 57 let namesto 55, ali pa da ima 3. stopnjo izobrazbe namesto 4. ne bi smelo biti problem.

e) Med rejniki še vedno prevladujejo tisti z osnovnošolsko izobrazbo, kljub temu, da bi to naj bila zgolj izjema. Kljub temu pa je, glede na primerjavo med leti 2004 in 2008, delež rejnikov z osnovnošolsko izobrazbo nekoliko nižji. Izjeme dopušča zakon, vseeno pa lahko rečemo, da je teh izjem relativno veliko. Zakaj, po vašem mnenju, prevladujejo rejniki z osnovnošolsko izobrazbo?

Jaz mislim, da tu ne gre za izjeme. Potrebno je pogledati kdaj so bila te rejništva sklenjena. V Sloveniji imamo veliko dolgotrajnega rejništva, tudi sam sem večino življenja preživel v rejniški družini in če štejem vse skupaj z dokončanjem šole je skoraj 25 let. Tako, da verjetno ti podatki veljajo za tista rejništva, ki so bila sklenjena preden je bil zakon sprejet in ker je bil

zakon sprejet leta 2002, mislim da, v 2 letih ni možno pričakovati, da se bo stopnja izobrazbe dvignila. Po drugi strani pa je lahko to mogoče tudi en pokazatelj, da so tisti z zelo visokimi stopnjami izobrazbe ponavadi tudi bolj zaposleni, si niti ne želijo rejniških otrok ali pa biti rejniška družina. Več ali manj so to srednja izobrazba, jaz verjamem, da se bo v naslednjih letih trend, ali pa se je že do sedaj, izboljšal in da se bo v naslednjih letih še v korist teh, ki imajo po zakonu minimalno stopnjo izobrazbe.

f) Kaj je razlog, da se je od leta 2004 pa do 2008 izobrazba povišala? Je več novih rejnikov, so se dodatno izobraževali?

Po moje je nekaj novih z višjo izobrazbo, kjer se je dvignila stopnja, verjetno tudi do tistih prejšnjih rejnikov z dodatnim izobraževanjem.

g) Menite, da je za poklicne rejnike dovolj končana poklicna šola. Če primerjamo z vrtčevsko dejavnostjo, nekdo, ki lahko vzgaja in varuje 3 tuje otroke z različnimi težavami (24 ur na dan, 7 dni v tednu) ne more nekaj ur na dan delati kot vzgojitelj(ica) v vrtcu.

Zanimive primerjave. Lahko bi se to delo primerjalo, vprašanje je, koliko gre tu za podobno delo. Je pa v nekem segmentu sigurno podobno, gre za otroka v razvoju, ki mu je potrebno pomagati. Vendar ne bi šel v tej smeri, da bi formaliziral ne vem kakšno stopnjo izobrazbe v rejniških družinah, ker potem bomo na koncu ugotovili, da rejniških družin takšnih ne bo in bodo otroci pristali v zavodu, kar pa je slabo, otrok mora imeti družinsko izkušnjo. Velikokrat se v takem krogu problemi otrok lažje rešujejo, tudi manj ljudi je v tem okolju, kot pa v zavodu, kjer se verjetno težko vsakemu posebej posvetijo. Treba je najti svoj prostor, mislim, da so vsake take primerjave dobrodošle v določenih segmentih, ne pa na splošno.

2. Kako pa ocenjujete ostale pogoje, ki jih določa zakon? Menite, da manjka kakšen pogoj, je to morda pokazala praksa?

Tu so določeni pogoji, ne vem, mogoče bi še kakega dodali, v stilu kakih kaznovanih oseb, ampak te stvari so zapisane vsaj s tem odvzemom roditeljske pravice, ampak drugače pa mislim, da so pogoji dobri.

a) Omenili ste kaznovanje. Če pogledamo razpise za prosta delovna mesta v javni upravi (in tudi v zasebnem sektorju) lahko vidimo, da je med pogoji pogosto tudi nekaznovanje. ZIRD pa med pogoji, da nekdo postane rejnik, nekaznovanja ne omenja. Kaznovanje in odvzem roditeljske pravice se ne prekrivata vedno.

Ja ni nujno, ker odvzem roditeljske pravice se zgodi res zelo redko in zelo težko, zaradi tega bi bilo mogoče smiselno uvesti ravno ta dodaten pogoj, samo na kak način in v katerih

primerih kaznovanja. Za neke manjše prekrške mislim, da ne pride v poštev, sigurno pa za kakše večje, kot so zlorabe, daljše zaporne kazni za večja kriminalna dejanja ali kaj takšnega.

b) Prej sva že omenjala starost. Starostna meja v zakonu ni določena. Menite, da bi za rejnike morala obstajati starostna meja? Kakšna naj bi bila (morda sovpadala z leti upokojitve)?

Mislim, da je določena 55 let, če ne v zakonu pa je v pravilniku. Starostna meja je tako, potrebno je gledati na potrebe otroka. Pri otroku, ki se razvija, še predšolskem ali šolskem, je potrebno računati, da se bo tudi verjetno 15, 20 let šolal in temu primerno je potem seveda tudi starost rejnika potrebno izbirati. Seveda pri malo starejših otrocih potem tudi ni problem, če so rejniki že malo starejši, pri tistih najmlajših pa je verjetno primerno, da so rejniki še dovolj mladi, da bodo lahko v času razvoja temu otroku nudili tisto, kar potrebuje. Velikokrat gre tu za pomoč v šoli, pa seveda je potrebno tudi veliko energije in verjamem, da jo vsi obstoječi kadri v rejniških družinah imajo zato, da vse te težave premostijo in da lahko živijo eno normalno življenje.

c) Tudi, če je nekdo star na primer 80 let?

Ne, to so izjemni primeri, ki se dogajajo, slišal sem za njih samo preko medijev, da ima 80 letna babica še vedno rejniške otroke. Poznam en primer, ko ima rejnica preko 10, mislim, da celo 20 rejniških otrok, ne naenkrat. To je gospa, ki je res delala s srcem te stvari, ima tudi že svoje otroke, ki ji pri tem pomagajo, ni tak problem. Pa vseeno mislim, da bi tudi v rejništvu mogoče morala biti meja upokojitve. Seveda pa ne moremo zdaj predpisati upokojitve v primeru, ko je rejništvo sklenjeno in bi v primeru upokojitve otrok še vedno lahko bil 3, 4, 5 let v rejništvu, v takem primeru naj do konca ostane. Mogoče ravno za take primere tu gre, da je še pred zakonom rejništvo bilo sklenjeno, lahko traja 10, 20 let in če je rejništvo sklenjeno in poteka dobro mislim, da ni smiselno otroka seliti samo zaradi starosti.

d) Mislim na to, da se po preseženi starosti otrok več ne namešča k temu rejniku, ne da se prekine rejništvo takoj ko doseže neko starost.

Se ne namešča. Načeloma se jih ne, jaz ne poznam primerov.

e) V letu 2004 so prevladovali upokojenci (novejših podatkov zaenkrat nimam).

Verjamem, da se je to do danes že zmanjšalo, ker pri nas je treba vedeti, upokojimo se pri 58, 60 letih. Če je otrok pri 50, 55 nameščen v tisto rejniško družino potem gredo starši v pokoj preden otrok konča z rejništvom, tudi pri navadnih bioloških družinah je večkrat tako, da grejo starši že v pokoj, preden otrok dokonča svoje šolanje, ker pač imamo pozno starševstvo, če imaš pri 35, 40 otroka si verjetno že v pokoju preden on doštudira. Rejništvo traja dokler se

otrok šola. Ne vem, da so upokojenci večinoma rejniki, če je to tisto stanje, ki se vleče. Potrebno je vsake toliko let res pogledat in potem ugotoviti, jaz mislim, da to morajo centri za socialno delo in ministrstvo delati, da sproti ugotavljajo primere, obstaja tudi socialna inšpekcija, ki lahko take stvari preverja.

3. Rejniško pogodbo podpiše rejnik, ki tudi mora izpolnjevati zakonske pogoje. Kljub temu ZIRD govori o rejniški dejavnosti kot dejavnosti rejniških družin. Večina rejnikov ne živi samih. Bi morali tudi tisti, ki živijo z rejnikom izpolnjevati pogoje oz. vsaj partner? (Rejnik ne more biti tisti, ki živi z osebo, ki mu je odvzeta roditeljska pravica)

To pa je že malo komplicirano. Pri družini je najbolj pomembno, da se družina strinja. Zdaj vseh teh pogojev ni potrebno, da jih izpolnjujejo, roditeljska pravica je omenjena, če ima nekdo zelo starejšega partnerja ali pa manj izobraženega jaz mislim, da to ne vpliva, če ima partnerja, ki ni slovenski državljan tudi mislim, da ne more biti problem. Tu mislim, da ni nobene potrebe po dodatnih pogojih.

a) Kaj pa nekaznovanje?

Nekaznovanje pa je stvar, ki jo je potrebno doreči. Potrebno je pogledati kaj se v praksi v tej smeri dogaja, dosti je takšnih ali drugačnih namigov, da se otroke namešča v družine, kjer je nekdo bil kaznovan tudi zaradi kakih zlorab. To je potrebno prekiniti, take stvari je treba onemogočiti in če je zakon tisti, ki more to določiti, naj bo.

4. V skladu z ZIRD (34. čl) je center otroka dolžan spremljati razvoj otroka v rejništvu ter izpolnjevanje obveznosti dogovorjenih z rejniško pogodbo. S tem tudi nadzorujejo rejnike.

Ja.

a) Kako pa se v praksi izvaja nadzor nad rejniki? V prejšnjem intervjuju ste že omenili, da tam kjer je veliko rejniških družin in malo zaposlenih na CSD je to problem.

Tam je problem ja. Se izvaja ja. Izvaja se dosti prijateljsko, korektno, večinoma gre za napovedan obisk, v primeru suma, da so kakšne stvari nepravilne ali pa kakšne pritožbe gotovo tudi nenapovedani obiski. Problem je, da določeni centri, kjer imajo enega, dva zaposlena in preko 50 rejniških družin verjetno težko obvladujejo stanje, da bi se res kvalitetno z vsako družino ukvarjali in ja, je težko imeti enega socialnega delavca za dve, tri družine. Potrebno je nek pameten normativ določiti, 15, 20, 30 ne vem kaj je to, to morajo ljudje iz prakse povedati, in pri tem vztrajati in na ta način se mora potem delo centra za socialno delo organizirati, ker je tudi odvisno od centra do centra, v praksi pač ni povsod enako.

b) Kako pogost pa je tak nadzor? Določa to kak pravilnik?

Ne bi rekel, to ni določeno. Bolj ali manj gre za odločitev delavca na centru ali pa tima, ki se s kakšnim večjim primerom ukvarja. Vsaj enkrat letno, kar je vseeno malo. Gre pa tu za skupne pogovore, pa za ločene pogovore, tudi samo z otrokom, s celotno družino. Tudi sam sem bil prisoten na nekaj teh pogovorih zdaj, ko formalno nisem več rejenec, pa smo doma imeli še rejenko, smo imeli tudi več pogovorov letno.

c) Obstajajo kakšna poročila centrov o tem nadzoru?

Vse se zabeleži na centrih, jaz verjamem, da imajo te stvari dobro vodene. Je pa težava, ko ni mogoče teh stikov imeti več. Jih je pa težko predpisati, mislim, da je čisto neumestno, da bi zdaj razmišljali, da predpišemo, da more CSD 4 krat na leto ali pa večkrat obiskat družino. Neko stopnjo zaupanja rejniški družini je potrebno pustiti, ker če se že strokovnjaki odločijo, da otroka v neko družino namestijo, se mora vse predhodno pregledati, preveriti, pogovoriti, ugotoviti. Te predhodne nadzore tudi izvajajo prej centri in če ugotovijo, da je nekdo sposoben, primeren za rejnika, potem je treba to samo preverjati in ni potrebne več neke ostre kontrole. Gotovo pa so tudi pogovori na samem centru, obisk samega centra, rejniške družine se večkrat oglasijo na centru, tudi rejenci, sam sem se dostikrat oglasil, ker sem bil v Mariboru takrat in center je bil tam, kjer sem se šolal. Večkrat so kakšne prireditve ali druženja rejencev ali rejniških družin, tudi tam se neformalno pogovarjajo in se mi zdi tudi prav, da ni vse v nekem formalnem vzdušju.

d) Kdo je pristojen za nadzorovanje rejnikov ob CSD (socialna inšpekcija-rejniki izvajajo vzgojo in varstvo!)?

Ne, kot institucija mislim, da je inšpekcija na tisti drugi stopnji. Nisem še slišal, da bi inšpekcija neposredno nadzirala kakšno rejniško družino. Verjamem, da imajo socialni inšpektorji dovolj dela s pritožbami na račun dela centrov za socialno delo, pa v samem sistemu.

e) Tudi iz poročil inšpektorata je razvidno, da če se ukvarjajo z rejništvom se z CSD.

Mislite, da bi vseeno morala biti inšpekcija prav za rejnike?

Saj v primeru, ko se pojavijo določene nepravilne stvari se verjetno oblikuje nek strokovni tim, ki to preveri. Če sumijo, da socialni delavec ne ravna prav ali pa da je v konfliktu z družino, verjetno tudi socialni delavec, vsaj smotrno bi bilo, da sam zahteva razrešitev iz tega primera, take stvari se v praksi dogajajo, zamenjava kadra. Potem vidijo, v kolikor ne gre za nek strokovni tim, kjer niso samo socialni delavci, so tudi psihologi, sociologi, pravniki, karkoli pač center premore in mogoče še kak zunanji strokovnjak. Tudi z določenimi ljudmi

se posvetujejo v določenih primerih, tudi sam sem bil že poslan za pogovor o nekem primeru. Na ta način - iz prakse je potrebno čim več stvari izluščiti. Da bi bila ponovno neka inšpekcija, še en organ več mislim, da ni potrebno. Za določene primere po potrebi ustanoviti komisijo, to je dovolj in to se lahko dogovori s pravilnikom ministrstva, take stvari zbujajo neko nezaupanje, več teh organov imaš večji mislim, da je pritisk in nezaupanje in potem res preide vse v neke formalnosti. Moram pa reči, da v sedanjem sistemu rejništva, sploh do sedaj, je bilo dosti ene osebne note, sploh socialni delavci, ki na tem področju delajo in imajo čut za rejništvo, dajo veliko svojega časa tudi popoldan, za vikende, za rejniške družine so na voljo. Mislim, da je zelo težko tudi o nekih primerih govoriti, kjer želijo nekateri vplesti v določene odločitve sodstvo, ker sodišče dela zelo počasi, po nekaj let je potrebno čakati na določene odločitve in v enem primeru v življenju je pa to težko, se je potrebno odločiti zdaj in včasih se mogoče zgodijo tudi napake zaradi tega, ker se je treba hitro odločiti.

f) *Kaj pa če bi imeli družinska sodišča, kjer bi se v bistvu ukvarjali samo s takimi zadevami?*

Ja, družinska sodišča sem sam že predlagal kakšna 4 leta nazaj že verjetno. Strogo samo družinska sodišča bi v Sloveniji po moji oceni potrebovali, ker je ogromno primerov na sodišču, vsaj kar se meni zdi znano, s področja družinskih težav ali medpartnerskih, ločitvenih, boja za otroke, kar se mi zdi slabo, da poteka boj za otroke ne pa kaj druga, ne vem, organiziranje življenja teh partnerjev. V bistvu rejništvo in posvojitve in vse to bi lahko bilo pod pristojnostjo sodišč, ampak problemi, ki se pojavljajo, določene pravne zadeve. Mislim pa, da odločanje o rejništvu, o nameščanju, tega jaz ne bi dal sodiščem. Ker se bodo procesi zavlekli, ker zadeve ne bodo rešili, ker sodišče nima vpogleda, ima samo pisni vpogled. Nekdo, ki ima na terenu vpogled, ki dela, ki se pogovarja, ki je v odnosu s to družino, bo mnogo lažje odločil in ne vem zakaj bi se zaradi dveh, treh primerov, če obstajajo, vse skupaj selilo na sodišče. Jaz sem proti temu, ker vem kaj pomeni delo sodišč, tudi v naši rejniški družini je še zdaj, po skoraj 15 letih ena sodna zadeva nekončana, kjer je starš grozil rejniški družini z bombo, pa ni prišlo še do nobenega sodnega epiloga. Ne zamišljam si, da bi sodišča odločala o nameščanju v družino. Kaj pomeni družinska sodišča, koliko dela bi imela, koliko hitro bi reševala, to bi se pa odločil po dveh, treh letih delovanj družinskih sodišč. Družinska sodišča naj začnejo najprej delovati, potem, ko bomo videli na kak način družinska sodišča delujejo jim je pa potrebno dati določene dodatne dejavnosti.

g) *Ponekod v tujini imajo posebne nadzornike, različne institucije, ki skrbijo za nadzor. Menite, da bi se bilo smotrno zgledovati po njih v določenih delih?*

Jaz mislim, da se ni nujno za vse zgledovati po tujih praksah, tudi koliko poznam strokovne razprave. Tudi Gabi Čačinovič Vogrinčič velikokrat poudarja, da je slovensko rejništvo eno boljših v Evropi, določeni se zgledujejo po nas, sploh republike bivše Jugoslavije. Verjamem, da imamo rejništvo dovolj dobro urejeno, predvsem z enim velikim čutom za sodelovanje. Ja, v določenih primerih pride do konfliktov, ker ljudje smo čuteča bitja, smo konfliktni in zaradi tega je to neizogibno. Večkrat niti ni v rejništvu vključeno prostovoljno sodelovanje, ko pride do odvzema in tam so potem težave. Neka vrsta nadzora ja, sedaj, če ugotavljamo, da socialni inšpektorji niso učinkoviti, je potrebno tiste osebe, ki niso učinkovite zamenjati, če delajo narobe. Ampak, da bi ponovno nek organ ustanavljali, sam sem politik, pa sem proti temu, da se ustanavlja en kup nekih organov, na koncu pa se ne bo vedelo kdo kaj dela. Možno, da en posebni nadzornik ali pa inšpekcijska služba lahko deluje dobro, vendar je tudi zelo težko ugotavljati neko dejansko stanje, če nima stika z obema stranema, centrom, družino, rejencem in še z ostalimi vključenimi. Tu ne gre samo za rejniško družino, gre za celoten sistem, od šolstva do zdravnikov, tudi če je potrebno določenih strokovnjakov, ki otroku ali družini pomagajo, CSD, sosedov, sorodstva, prijateljev. Na ta način. Pri enih resnih problemih je treba vse vključene obravnavati, dobiti je potrebno eno široko mnenje, ne pa mnenje »rekla kazala«, kar se v Sloveniji veliko krat zgodi, ker so se določeni ljudje skregali.

h) Pri oblikovanju ZIRD je bilo upoštevano tudi Priporočilo Sveta Evrope št. R (87) 6 o rejniških družinah. S tem priporočilom Odbor ministrov vladam držav članic priporoča, da v svojo zakonodajo vključijo pravila o rejniških družinah na podlagi načel, med katerimi je na prvem mestu sistem nadzora nad rejniki. ZIRD tega ne omenja.

i) Menite, da je to načelo ustrezno vključeno v ZIRD?

Jaz mislim, da je.

j) Potem nadzora ni potrebno zakonsko še bolje urediti?

Pri takih stvareh se je potrebno vedno vprašati kdo je tisti, ki je ta pravila postavil, ali so res primerna. Jaz osebno imam pri določenih stvareh pomisleke, pa se tudi s stroko ne strinjam v celoti, sem sam rejenc, dosti primerov rejništva sem doživel in sem socialni delavec. Ja nadzor, na kak način je urejen, je sicer prepuščeno državi članici, more ga urediti, imamo socialno inšpektorsko službo. Ponovno pravim, če je kaj slabo je treba popraviti, drugi pogoj tu je ohranitev stika z biološko družino. To je kar splošno navedeno, ja saj je pomembno, ampak v vsakem primeru to ni možno. Vsaka ta stvar ima neko nadaljnjo razlago in ne vem, če je ravno po točkah pomembnost teh dejavnikov v takšnem vrstnem redu. Prvo priporočilo

in zaveza vseh, ki delajo v rejništvu je, da je potrebno delati v korist otroka in da ima korist otroka prednost pred vsemi. Iz tega je treba izhajati potem pa videti ali je korist otroka to, da je večkratni nadzor, ali to povzroča celo razburjenje in nezaupanje, ali je v korist otroka, da ima stike ali ni. Kajti vsi ti pogoji so pogojni.

k) Bi bile v primerih, ko se res ugotovi kršitev s strani rejniške družine, potrebne kakšne sankcije, razen tega, da se otrok lahko odvzame?

Ja, če se ugotovi, da je kršitev bila, da se jo dokaže, je potrebno stvari rešiti verjetno tudi z odvzemom otroka iz te rejniške družine. Sploh za kakšne kršitve gre, če gre za neke hujše kršitve, zlorabe se otroka gotovo v taki družini ne sme pustiti in družino je potrebno kaznovati in sigurno nikoli več pustiti rejništva taki družini in tu je mogoče res tisti problem v zakonu, je potrebno določiti še en pogoj o kaznovanju. Ampak tam je treba ponovno razmisliti, ne dati preveč možnosti nekemu, da se bo potem na podlagi zakona izživljal, pa spet na veliko razpisoval, da pa je nekdo nekaj naredil in ima še vedno otroke pri sebi.

l) Koalicijski sporazum, ki napoveduje spremembe zakonodaje na področju rejništva omenja tudi strožje pogoje in nadzor.

Konkretnega predloga ne poznam, bil sem na ministrstvu dvakrat, nisem dobil nobenega predloga v pogled, še čakam, društvo je tudi izrazilo željo, da bi radi sodelovali, bom se tudi z gospo Cerar pogovoril o tej temi. Ja, veliko stvari se v praksi pojavi, ki jih je potrebno uzakoniti, samo se pa včasih tudi zgodi, da na podlagi enega medijskega primera gredo spreminjati zakonodajo. To se je zgodilo v prejšnjem mandatu, jaz sem opozarjal, da taki člen zakona, kot je bil takrat predlagan, ni primeren in da je v praksi škodljiv, ker lahko v enem primeru pomeni pozitivno, v vseh ostalih pa škoduje. Ja, določene stvari so za spremeniti, tudi glede stalnega bivališča otroka, ampak stalno bivališče se pušča pri biološki družini, ker se še vedno dela s tem namenom, da se še otrok enkrat vrne, če se pa razmere v družini ne uredijo se pa verjetno težko vrnejo ali se pa sploh ne vrnejo.

m) Se povsod dela s tem namenom? Koliko se dejansko kdo ukvarja s starši?

Saj se ukvarjajo. Kjer so starši dali otroka v rejništvo prostovoljno, pa da imajo trenutne težave, da se zavedajo, da so pripravljeni sodelovati tudi oni s centrom in z rejniško družino, tam te stvari tečejo. Drugače pa zelo slabo, tečejo, ampak zmanjka tudi časa. Že samo to, da se centri ukvarjajo z rejenci in njihovimi rejniškimi družinami, poleg tega vodijo še vse te postopke, pogovore in te projektne skupine. Zelo težko pridejo skozi z več primeri na enkrat, če imajo več kritičnih primerov, kjer stiki niso zaželeni, kjer se »komplicira«, kjer se nagaja

ali se pač ne razumejo, je pa zelo težko delati in potem težko rehabilitiraš matično družino, če sama ni zelo pripravljena sodelovati.

5. Skozi pogovor ste mi podali svoje videnje, svojo oceno ureditve rejništva. Kako pa merite uspešnost na področju rejništva? Kako vrednotite zakonske ukrepe? Na podlagi česa lahko ocenjujemo izvajanje rejniške dejavnosti?

Definitivno ne moremo vrednotiti na podlagi medijskih debat, rejništvo je potrebno vrednotiti na podlagi vpogleda v prakso, na podlagi proučevanja razvoja otrok, ki so nameščeni v rejniško družino, kako jim gre v šoli, v življenju, ali so se spremenili. Ali se razvijajo ali imajo možnosti, ali družine dobro delujejo. Je pa potrebno potem seveda tudi statistično videti - recimo imamo 100 primerov od teh jih 17 ni delovalo, so bili problemi, od teh 17 so 3 krat bile zlorabe, 5 krat nasilje. Statistika nekaj pove, statistika pa ni vse. Potrebno je pazljivo interpretirati. Mislim, da je tudi na take stvari, ki se pojavljajo v javnosti, v medijih potrebno odreagirati, je potrebno odrediti tudi določen poseben nadzor v kolikor se še ni. Je pa dostikrat težko v javnosti razpravljati o določenem primeru v rejništvu, ker so delavci zavezani k kodeksu etike, k molčečnosti, osebne podatke se varuje in zelo težko nastopaš napram tistim, ki želijo dokazati, da se dela slabo. Otroke je potrebno vključiti, otroke vprašati, mislim, da so oni največje merilo vsega, niti ne socialni delavci, niti ne rejniške družine. Čim več teh raziskav in anket narediti med otroki, potrebno je razmisliti kdaj, v katerem obdobju, seveda v različnem obdobju pri različnih otrocih. Je pa definitivno, da ni ravno dobro v obdobju adaptacije na rejniško družino nekoga še s tem moriti.

a) Te raziskave se že delajo?

To ne vem, koliko to delajo za lastne informacije na centrih za socialno delo, ostalo pa ne vem. Organizirano sigurno ni.

b) Mislite, da bi bila potrebna vsake nekaj časa večja raziskava?

Ja, jaz bi si želel, da bi bila vsaj vsakih 5 let ena večja raziskava na področju rejništva, anonimna seveda, kjer bi dobili dober vpogled in tudi zajeli čim več udeleženi v tem sistemu, da potem vidimo kakšne so stvari za popraviti in ocena. Še vedno mislim, da taka splošna ocena o rejništvu je pozitivna, s posameznimi primeri pa se je treba posebej ukvarjati, ne moremo na podlagi enega primera posplošiti zadeve, ali dobrega ali slabega. Jaz pač živim s tem že preko 30 let in lahko rečem, da imam zelo pozitivno mnenje, mogoče je subjektivno, ampak osebno poznam zelo malo primerov, poznam pa tudi kakega, kjer ni bilo vse optimalno.

4 INTERVJU Z VIDO BERGLEZ (22. april 2009)

1. Če se ne motim je bil Sindikat rejniških družin ustanovljen leta 2003, Združenje Moč pa 2005. Ste bili vi osebno in tudi drugi člani na področju rejništva aktivni že prej?

Ja. Ali pa smo se srečevali. Nekateri smo bili iz rejniške prakse, torej v vlogi rejnika, ali rejenca, ali starša. Nekateri pa, ki so se srečali z rejništvom v svoji okolici, ali družini, ali sosesčini. Tudi taki so se pojavili, ki jih je to skrbelo.

2. Kaj pa je konkretno vplivalo na ustanovitev društva in sindikata?

Da bi lahko nastopili skupno, enotno, da bi bili močnejši, vplivnejši, bolj prepoznavni, bolj slišani. Računali smo na to, da bomo kot organizacija vendarle imeli nekaj več moči, kot nekoordinirani posamezniki.

a) Pa zdaj, ko ste organizirani lažje vzpostavite stik z državnimi institucijami?

Ne. Sicer je res, da smo prepoznavni, da zelo dobro vedo za nas. To dokazuje tudi to, da so šli pomagat ustvarjati našo opozicijo, ki je po mojem mnenju popolnoma nepotrebna. Ampak, da bi pa zaradi tega, ker smo združenje bili kje bolj upoštevanji, ali pa da bi nas kot neko nevladno organizacijo vključili pri kakšni stvari, pa ne.

3. Vi osebno ste bila pobudnica pri spremembi enega člena ZIRD, ki je bil spremenjen.

Ja, to je bilo plačilo za sorodnike. Vendar pa sem že prej, ko se je pripravljala zakon, aktivno sodelovala, to pomeni leta 2002. Takrat pravzaprav ni bilo nobenega sogovornika, niti ni bilo o tem nikjer nobenega zapisa, nobene teorije in pravzaprav ničesar otipljivega.

4. ZIRD je bil sprejet leta 2002, sodelovali pri njegovem oblikovanju. Zakaj so se tako hitro po njegovem sprejetju pojavili predlogi za spremembe? Vas pri oblikovanju niso upoštevali?

Najprej še niso bili upoštevanji, ko se je zakon sprejemal, namreč ni bilo nobenega civilnega dialoga, niti medresorske uskladitve. Pri pripravi zakona so sodelovali največ 3, 4 ljudi iz ministrstva in nihče drug. V pripombah, ki so jih izdelali na CSD nekateri strokovni delavci, so se v bistvu prekrivale pravne in strokovne zadeve. Pa še to okoli strokovnih zadev je zelo vprašljivo, ker je šlo samo za stroko sociale, v bistvo pa je rejništvo vzgoja in varstvo, ta stroka pa sploh ni bila vključena, niti ni bila ekonomska stroka vključena, niti pravna, razen tistih oz. enega iz ministrstva. Seveda potem zakon ni naredil nič drugega kot uzakonil tedanje stanje. Tisto, kar se je takrat v rejništvu dogajalo, kar se je želelo, kar se je prakticiralo je bilo povzeto v zakonu. Zakon ni prinesel nobenih novosti, koristi, sprememb, tudi jih ni mogel prinesti, ker pripravljavci zakona niso poznali prakse, ni bilo nobene študije narejene o dejanskem stanju, niti številčnega stanja niso obvladali, kaj šele kaj drugega.

5. Pa bi lahko rekli, da ste vi osebno ali pa preko združenja in sindikata prinesli neke nove ideje na to področje?

Pravzaprav vse kar je idej, so naše ideje. V zvezi z rejništvom ni bilo nikakršnih idej pred našo ustanovitvijo. Bilo je samo dejansko stanje, nobenih raziskav, nobenih informacij, nobenih predlogov, skratka ničesar. Vse kar je bilo narejenega v tem času od 2002 do danes, je bilo samo skozi naše združenje in sindikat. Nihče drug s področja rejništva se ni oglašal s pobudami, predlogi, problemi.

6. Naslednjega vprašanja smo se že nekoliko dotaknili. So se državne institucije pred letom 2002 z vami posvetovale, se danes posvetujejo?

Ne. Državne institucije, če s tem mislimo ministrstvo, absolutno ne. Prej bi lahko rekla, da iščejo vse možne izgovore in načine, da nas onemogočijo. Soočilo smo se mogoče samo v kakih medijih, ampak zelo hitro in na kratko, da ni bilo možno ničesar narediti. V bistvu je naš največji problem ravno v tem, da mi ne moremo nikogar v tej državi soočiti s problemi, ki so tehtno, argumentirano predočeni. Nihče se noče o njih pogovarjati, to je ravno naš problem.

a) Neka druga NVO vam očita, da delujete preko medijev in da to ni pravilen pristop.

Kaj pa nam še preostane. Pravzaprav tako je, to je naša ustavna pravica, delujemo na vseh področjih, ki so legitimna v tej naši družbi. Delujemo preko medijev, delujemo preko političnih strank, pri državnih organih, preko centrov, pri posameznikih. Skratka povsod. Vse kar je nam dopustno, kar je na voljo v tej naši svobodni državi, tisto koristimo in mediji v bistvo so v takih primerih, kjer nikjer drugje ne uspeš, pravzaprav zadnje zatočišče in kvečjemu tam se še potem le kaka beseda uveljavi ali sliši, drugače pa tako ni nobenega efekta.

7. Kako bi pa označili vaše odnose z drugimi interesnimi skupinami (konfliktne, tekmovalne, sodelovalne)?

Probleme imamo samo z eno nevladno organizacijo oziroma jih niti nimamo, ker tudi oni z nami ne komunicirajo, to je Rejniško društvo Slovenije. Mi smo vzpostavljali kontakt, bili smo dogovorjeni za skupno akcijo, kjer smo jih vljudno povabili kot člana na javno tribuno, smo se dogovorili vse kaj bo kdo naredil in kako bomo sodelovali, nakar so umolknili in se več niso oglasili. To je tipično. Ne samo za njih, tudi za Fakulteto za socialno delo, tudi za ministrstva. O tem društvu seveda do nas prihajajo informacije, če ne neposredne pa preko medijev, kjer govorijo o tem kako je v rejništvu vse v redu, to je pravzaprav njihova edina

naloga, ki smo jo mi doslej zasledili. Drugače pa imamo izredno dobre odnose z veliko oz. z vsemi drugimi nevladnimi organizacijami in podobnimi, ki se ukvarjajo z otroki, ali z družino, ali s socialo, z rejništvom pa se tako nihče drug ne ukvarja. Gre za nevladne organizacije, ki se ukvarjajo s posvojiteljstvom, enostarševskimi družinami, združenja NVO, potem MON. Varuh človekovih pravic celo napotuje ljudi (študente na primer) na naše združenje, ker nikjer drugje ne morejo dobiti informacij. Skratka z vsemi drugimi nevladnimi in celo vladnimi organizacijami imamo v redu odnos, razen seveda s tem društvom ne moremo vzpostaviti kontakta tako, da nimamo nobenega odnosa.

a) Kaj pa pred sprejetjem zakona? Vašega združenja in sindikata še takrat ni bilo, bili so različni klubi rejnic.

Tukaj je šlo predvsem za družabno dejavnost. Za druženje in za karitativno dejavnost, da so zbirali denar za letovanja, da so delili bunde, da so pripravili rejncem dedka mraza. Skratka delali so na področju, ki bi po našem mnenju moralo priti šele kot nadstandard, ko bi osnovne stvari bile urejene. Ker pa osnovne stvari niso urejene pa se nam zdi, da ni časa za »bunde«, ker bi morali najprej zakonodajo urediti.

8. Ko je treba kaj urediti, spremeniti, ko poda kdo kak predlog. Čigavo mnenje prevlada? Je to država, druge interesne skupine?

V rejništvu po mnenju pristojnih in odgovornih ni potrebno ničesar spremeniti, še doslej ni bilo treba nikoli nič spremeniti. Mi dajemo predloge, ker pa oni mislijo, da ni treba nič spremeniti, naše predloge dajejo na strani in nam pišejo, da jih bodo preučili, ko se bodo odločili za to.

a) Torej ima država še vedno glavno besedo, jo je imela tudi pred sprejetjem zakona?

Ja država. S tem pa moramo vedeti kdo je ta država. To so 3, 4 posameznice zaposlene na ministrstvu. One predstavljajo državo in se oglašajo avtoritativno, samovoljno in v imenu države nas zavračajo oz. odločajo o vseh teh stvareh.

9. Spremembe zakona, ki so bile sprejete, glede plačila so bistveno spremenile sistem rejništva?

Ne, čisto nič. Kvečjemu celo škodile, sicer se je ena krivica odpravila, ampak ker je v rejništvu že toliko nejasnosti in neenotnosti, ker tudi sorodniki ne morejo vsi v en koš, je povzročila nove krivice. Tako, da je to bila v bistvu samo ena lepotna operacija, je pa prinesla mogoče še več škode kot koristi.

a) Vaši predlogi pa lahko prinesejo spremembe?

Seveda. Predvsem glede pravic otrok, ki smo jih zagotovili s konvencijo, ki smo jo podpisali. Spoštovanje konvencije zahteva naša ustava, če karkoli komu ni všeč, nam mora biti všeč to, da živimo v pravni državi, to kar se pa sedaj dogaja ni pravna država, vsaj na področju rejništva ne.

10. Katere spremembe bi pa vi izpostavili na področju rejništva, če primerjamo obdobje pred in po sprejetju zakona?

Spremenilo se je predvsem zaradi našega neprestanega nerganja, opozarjanja, pojavljanja v medijih. Počasi se je začelo drugačno razumevanje, povprašali smo se kje so starši in kaj so sploh dolžni, o tem se prej nihče ni spraševal, niti se zato ni brigal. Vprašali smo se kakšni so izvajalci, ali imajo otroci res to kar si zaslužijo in kar imajo pravico imeti, ali je za te otroke res poskrbljeno enako kot za vse druge. Za otroke v vrtcu je enakopravno poskrbljeno, v rejništvu pa popolnoma diskriminatorno. Skratka, razni termini, tudi javnost slabo loči rejništvo in posvojiteljstvo. Potem se rušijo stereotipi o idiličnem življenju v rejništvu, o tem, da ljubezen kar spada zraven, kar dejansko povsod ali celo v večini ne velja.

a) Pa je to vse vplivalo tudi na državne odločevalce-na tiste na ministrstvu?

Ne vem kaj se tam dogaja, ker se nočejo pogovarjati. Vsi, ki pa jih drugače srečamo pa našim pripombam pritrjujejo, vedno več je simpatizerjev, članstvo se nam povečuje, ljudem je vedno bolj jasno, vedno več se govori. Veliki pokazatelj tega je, da pred kakšnimi 3, 4 leti ni bilo na temo rejništva nobene diplomske naloge drugje kot na Fakulteti za socialno delo in vse diplomske na tej fakulteti so opisovale to idilično in čudovito rejništvo. Recimo 3, 4 leta nazaj pa se je začelo to tudi na drugih fakultetah-na Fakulteti za organizacijske vede, Fakulteti za družbene vede, na Pravni fakulteti. Študentje delajo diplomske, seminarske, magistrske, skratka pokazal se je interes. Ravno zaradi tega smo šli v medije, od kod bi se ljudje drugače začeli za to zanimati. Zdaj se pa o rejništvu vedno več sliši in počasi prihaja tudi na področje drugih strok ta sistem.

5 INTERVJU Z VIDO BERGLEZ (4. julij 2009).

1. Kakšna bi, po vašem mnenju morala biti idealna izobrazba rejnikov?

Primerljiva izobrazbi, ki se terja za druge ljudi, ki tudi začasno, kot tujci, skrbijo za vzgojo in varstvo otrok. V naši državi se zdaj zahteva pedagoška fakulteta v vrtcih, kjer tujci samo začasno čuvajo tuje otroke, pa so tu prisotni vendarle sposobni in odgovorni starši. Vprašanje je, kaj potrebujejo otroci-rejenci. Potrebujejo enako, kot vsi drugi otroci, nič drugače.

a) Kako pa ocenjujete obstoječe pogoje glede izobrazbe?

Mislím, da so katastrofalni. Pa, da se to ne bi razumelo, da leti na rejnike. Leti na državo, ki ob sprejemanju novega zakona niti ni poznala števila rejnikov, kaj šele, da bi poznala okoliščine v katerih živijo in seveda tudi ni poznala izobrazbene strukture. Vedelo pa se je, da je ta nizka, ampak vsak zakon doslej, tudi če vojsko gledamo, je prinesel neko prehodno obdobje, kjer so lahko izvajalci uredili te pogoje. Rejniški zakon ni prinesel nič od tega. Potrdi je obstoječe stanje in ga proizvaja še naprej.

b) Torej bi bilo potrebno narediti korak v smeri, da bi bili rejniki bolj izobraženi?

Seveda. Najmanj kar bi bilo treba. Če se že govori o poklicnem rejništvu potem naj se za ta poklic tudi izobražuje v naši državi oz. naj se naredi izobraževalni program.

c) To samo za poklicne rejnike? Kaj pa ostali?

Sploh ne bi smelo biti ostalih rejnikov, ker pod ostalimi rejniki se skrivajo sorodniki, posvojitelji, neke situacije, ki sploh ne spadajo pod rejništvo. Spadajo pod družinskega pomočnika, pod neko razmerje, ki bi ga bilo treba drugače urediti, skratka samo poklicni rejniki bi morali biti. Seveda, tako kot je za vsako delo nekdo za 8 ur, nekdo za 4, nekdo za manj, odvisno kakšen bi bil normativ oz. koliko otrok bi moral imeti nekdo, ki bi polno poklicno to delal.

d) Tukaj imam podatke o izobrazbi za leti 2004 in 2008. Prevladujejo rejniki z osnovno šolo, to je izjema, ki jo dopušča zakon. Zakaj menite, da je toliko izjem?

Ravno zaradi tega, kar sem prej govorila. Zakon ni prinesel nobenega prehodnega obdobja, ki bi dajal možnost, pravzaprav veleva izvajalcem, da si uredijo pogoje za izvajanje tega dela. Enostavno jih je spremenil iz prejšnjih v nove rejnike. Ampak zanimiv pa je podatek iz dopisa ministrstva, koliko ljudi je še kljub novemu zakonu, ki terja vsaj poklicno šolo, vendarle bilo z osnovno šolo oz. neustrezno izobrazbo, sprejetih v rejniške vrste. To pa zato, ker se spet meša to zasebno in javno in se počutijo, kot da ustvarjajo neke kvazi družine, če ustvarjajo družine naj jih potem zares tudi ustvarjajo, saj imamo inštrumente.

2. Kako pa ocenjujete ostale pogoje, ki jih določa zakon? Menite, da kakšen manjka?

Seveda. Kaj je najbolj sporno pri vsej tej stvari, nihče v tej državi ne ve v kakšnih razmerah sploh otroci živijo. Podatka o tem, kdo vse izvaja rejništvo, ker izvajajo ga bojda vsi, ki živijo v gospodinjstvu z rejnikom, nima nihče. Poleg tega so to spremenljive zadeve, kjer nekdo umre, nekdo novi pride, nekdo se razveže in tako naprej. Kdo vse opravlja rejniško dejavnost v naši državi nihče ne ve. Kdo vse ima pravico vzgajati te otroke po svoje, brez vsakega znanja, nihče ne ve. Potem ne vemo v kakšnih razmerah živijo, ker neustreznih razmer sploh ni, ker nismo določili ustreznih, to pomeni, da so lahko ustrezne vsake. Potem je seveda

finančni pogoj, potem to favoriziranje družinskega vtisa, ki ga damo rejencem, je tudi čisto prazno, ker je vsaj 10% rejnikov, kjer ni nobene družine. Jaz ne rečem, da bi morala biti, ker če bi bilo profesionalno rejništvo potem sploh nima nobene veze družina in ni je potrebno, ampak govori se toliko o tem in hvali se toliko s tem, da otrok dobi v tem rejništvu izkušnjo družine, najmanj 10% rejencev živi z enim posameznikom. Pa še tem podatkom ne verjamem veliko, ker sem noter našla take stvari, da mislim, da ta evidenca, ki so jo vnašali ne temelji na dejanskem stanju, sem zelo skeptična.

a) Bi morali uvesti starostno mejo oz. najvišjo dovoljeno starost za to, da nekdo postane rejnik?

V popolnem rejništvu vidim, če se teži k neki profesionalizaciji oz. enakopravni obravnavi teh otrok, mislim, da bi naj bila starostna meja enaka, kot je pri vseh drugih poklicih. Seveda je treba vedeti, kdaj je kdo za pokoj in je treba takrat razmere predvideti in urediti. Če bi bilo rejništvo začasni ukrep tako ali tako ne bi nihče pri 85 imel rejništva tako, kot se danes dogaja.

b) Še vedno je največ upokojenecv med rejniki.

To so sorodniki in pa taki, ki imajo rejence kot nekaj obstranskega. Imajo še malo časa in še vzamejo enga. Do teh otrokov se obnašamo, kot da so, ne tretje razredni, deseto, stoto razredni.

c) Če pogledamo razpise za prosta delovna mesta v javni upravi, pa tudi v zasebnem sektorju, jih vedno več zahteva nekaznovanje. ZIRD nekaznovanja ne omenja.

Ne, saj tudi nimamo niti pregleda, niti ni pretočnosti informacij med centri. To sem prej pozabila povedati, pri teh podatkih, ki so nam jih dali, mi smo povsod zahtevali podatke o imetnikih rejniškega dovoljenja, nam so pa posredovani podatki o izvajalcih rejniške dejavnosti, to sta dva zelo različna termina. Vse o nekaznovanju sem zajela v pismu Darji Korva, je na naši spletni strani, tam sem o tem zelo jasno pisala. Zraven pa sem pripisala tudi tisto, kar je v podporo našemu mnenju dal tudi socialni inšpektor. V tem pismu je dovolj jasno vse opisano in je tudi socialni inšpektor na to opozarjal takrat.

d) Bi morali izpolnjevati pogoje vsi odrasli, ki živijo z rejnikom?

Ne vsi, pač pa par, če obstaja partner, ne pa vsi. Zato tudi ne bi smelo v zakonu pisati, da vsi, ki živijo z rejnikom v gospodinjstvu opravljajo rejniško dejavnost. Rejniško dejavnost opravlja samo tisti, ki je sklenil rejniško pogodbo, to bi moralo pisati, ne pa tisti, ki slučajno tam živi. Pa nihče ne ve, kdo tam živi s kom.

e) *V Veliki Britaniji bo od leta 2010 naprej za rejnike prepovedano kajenje. Bi morali to uvesti tudi v Sloveniji?*

Na tem področju sodelujemo s Slovensko zvezo za tobačno kontrolo.

3. *V skladu z ZIRD (34. čl) je center otroka dolžan spremljati razvoj otroka v rejništvu ter izpolnjevanje obveznosti dogovorjenih z rejniško pogodbo. S tem tudi nadzorujejo rejnike. Zanima me, kako se v praksi izvaja ta nadzor?*

Ja, to ni nadzor, oni spremljajo, ampak nimajo nobenih vzvodov, niti nimajo modela kako naj to delajo, niti nimajo postopkov za to opravljanje, niti nimajo nadzora. Kar je pa še dodatni problem, center za socialno delo sploh ne more pravno formalno vstopati v stanovanje rejnikov. Prvič, sploh ne vejo čigava last je, ker če je od mojega moža stanovanje, kjer mi živimo in jaz opravljam rejniško dejavnost, sem jaz lahko pogodbo sklenila, moj mož pa ne bo dovolil socialni delavki vstopiti v to stanovanje, jaz bi mogoče še dovolila, ampak on pa ne bo. Na centru pa tako ne vejo čigavo je kaj. Nadzor se ne opravlja, edini kvalificirani nadzor bi bil, če bi rejniki bili zaposleni v javnem zavodu, to kar ves čas govorimo, da bi ga bilo treba ustanoviti, kjer bi bili rejniki v delovnem razmerju in bi po strukturi nadrejenih normalni nadzor nad delom rejnikov potekal, nikakor drugače ni tega mogoče zagotoviti. Prvi problem je že sam vstop v hišo in spremljanje je spremljanje, mene lahko spremljajo, ampak nimajo nobenega vzvoda, da bi kaj naredili.

a) *Lahko rejnike potem nadzorujejo na kakšne druge načine?*

Ne, nihče nas ne more nadzorovati, poudariti pa je treba še to, če pogledamo malo zgodovino, se to pojavlja komaj 3, 4, 5 let nazaj. Prej se sploh ni govorilo o tem, da bi kdo sploh nadziral rejništvo in tudi ni bilo potrebno pokazati kdo naj bi nadziral rejništvo. No, pred nekaj leti, ko smo mi začeli na to opozarjati, pa so dali na plano socialnega inšpektorja, ki naj bi nadzoroval naše delo. Ampak tega nimamo mi nikjer zapisanega v zakonodaji, poleg tega je pa silno sporno, ker so v zakon zapisali kaj je dejavnost rejništva, to je vzgoja in varstvo, inšpektor za socialo torej za to ni pristojen. Če nas bi kdo moral nadzirati bi nas moral nadzirati tisti, ki nadzira delo vzgoje in varstva.

b) *Pri oblikovanju ZIRD je bilo upoštevano tudi Priporočilo Sveta Evrope št. R (87) 6 o rejniških družinah. S tem priporočilom Odbor ministrov vladam držav članic priporoča, da v svojo zakonodajo vključijo pravila o rejniških družinah na podlagi načel, med katerimi je na prvem mestu sistem nadzora nad rejniki. ZIRD tega ne omenja. Menite, da je to načelo ustrezno vključeno v ZIRD?*

Priporočilo sploh ni vključeno. S točko, ki omenja nadzor se nisem preveč ukvarjala, ampak sem se ukvarjala s 5. in 6. točko. Rejniki naj imajo možnost zaprositi za pooblastilo, da lahko opravijo določene roditeljske dolžnosti, vključno z zakonskim skrbništvom, in tega pri nas sploh ni. Evropa rejništvo razume drugače, Evropa pozna tudi dolgotrajno rejništvo, pri nas pa imamo to samo začasen ukrep, pri nas nimamo dolgotrajnega formalno pravno. In ker pozna dolgotrajno rejništvo tam, kjer se otroka ne da posvojiti in se ga ne da vrniti k staršem, ostaja otrok v rejništvu. Tam pri teh dolgotrajnih rejništvih naj bi takrat, kadar bi kdo hotel posegati v to razmerje, ki je že nastalo med rejnikom in rejencem, imel možnost rejnik oporekati. Skratka priporočilo Sveta Evrope ni niti malo upošteevano, niti malo oz. je slovenska zakonodaja v nasprotju s tem priporočilom in na to opozarjamo že od 2002 ali 2003.

c) Torej bi morali nadzor bolj urediti?

Ni čisto jasno, kaj se tu dogaja. Zdaj imajo tudi vsi nadzor pa gledajo zraven kaj se dogaja. Nihče pa ni kritičen do razmer, ki se dogajajo v rejništvo in nihče ne posega v ta razmerja. Ampak še pred nadzorom bi bilo treba področje sploh sistemsko urediti. Kaj kdo sploh dela, kaj se dela, kam kaj spada in tako naprej. Nadzor je neki zaključek ustvarjenega sistema, nadzor je potem, prej pa bi moralo biti vse drugo, da bi sploh vedli kaj bodo nadzirali, ker zdaj če bi tudi mi v tem trenutku nek nadzor ustvarili, kaj bodo pa nadzirali? Kaj pa lahko nadzirajo? Stanovanjske razmere so vsake dobre, izobrazba je vsaka dobra, stanje je vsako dobro, ker pač je družina, Meni je varuh jasno reklo, ja, če kadijo pač kadijo, saj marsikje starši tudi kadijo. Skratka, cela paleta stvari je, ki bi, v tem sistemu kakršen je danes, padla, če bi nadzor uvedli, kakršen koli tudi tisti od inšpektorja za vzgojo in varstvo. Nadzor bi bil neuspešen, ker ni osnove zagotovljene, ker mi otroke nameščamo v karkoli, ker je za te otroke vse dobro. Vse je dobro, nastanitveni pogoji, finančni pogoji, izobrazba rejnikov, situacije v družinah, veroizpoved, nudizem, tobak, vse je dobro.

d) Spremembe zakonodaje na področju rejništva omenja tudi koalicijski sporazum.

Ja, ampak po našem zadnjem sestanku v Državnem zboru smo spet od ministrstva slišali, da se pripravlja družinski zakonik, kjer se bo to zdaj uredilo. Ne bo se. Družinski zakonik je generalni zakon, rejniški zakon je pa specialni zakon in zato razveljavlja določila generalnih zakonov. To pomeni, kjer si je generalni zakon v nasprotju z rejniškim zakonom velja rejniški zakon. Rejniški zakon je pa slab in lahko imamo odličen družinski zakonik, pa to nič ne pomaga, ker rejniški velja. Enako kot v primeru kjer Zakon o socialnem varstvu, ki je generalni zakon, določa, da vsi zasebniki, ki opravljajo kakršnokoli socialno varstveno storitev morejo biti zavedeni v registru izvajalcev, iz tega posledično bi prišel potem tudi

davek, pa pregled nad tem. Torej Zakon o socialnem varstvu terja register vseh izvajalcev, tega registra niti pred ZIRD-om nismo imeli, ko pa smo ZIRD dobili, smo pa v ZIRD zapisali, da je register izvajalcev rejniške dejavnosti tajen in ko smo šli mi v spor z informacijsko pooblaščenko na upravnem sodišču je upravno sodišče pritrdilo odločbi informacijske pooblaščenki, ki je rekla, da specialni zakon razveljavlja generalnega in torej velja tajnost izvajalcev rejništva in isto načelo se bo pokazalo v družinskem zakoniku. Dokler bo specialni zakon imel tako moč in bo ostal tak kot je, ne bodo z družinskim zakonikom nič rešili in zato to ves čas tudi ponavljajo. To, da se bo z družinskim zakonikom vse rešilo poslušam že 7 let in vedno znova poslušam, da bo ravno zdaj. Ne bo ravno zdaj in tudi če bi bilo ravno zdaj, to ne bi rejniškemu sistemu nič pomagalo.

e) Bi se morali pri nadzoru zgledovati po nekaterih tujih državah? Neke primerjave so tudi na vaši spletni strani.

Ja, pogledj na Švedskem se rejništvo ne šteje kot zasebna zadeva, to vedno govorim.

f) Ponekod imajo tudi družinska sodišča? Bi bilo smiselno to pri nas?

Družinska sodišča bi seveda bila zelo koristna in dobrodošla, ampak spet ne velja v rejništvu čakati na to, da se bo to zgodilo in to ni edina rešitev za probleme v rejništvu. Mi lahko v okviru sedanjega sistema in sedanjega sodstva povsem mirno izvajamo legalno in legitimno rejništvo. Seveda bi bilo pa še potem boljše, če bi bila družinska sodišča, ampak ni treba čakati na njih oziroma niti ne bi smeli, ker tako ali tako kršimo MEKUOP.

4. Kako vi osebno ali pa drugi akterji, državni in ne državni, vrednotijo te zakonske ukrepe? Na podlagi česa se ocenjuje rejništvo?

Imam dopis gospe Erzar z ministrstva, da je na podlagi njenega osebnega občutenja to čisto verodostojno mnenje. Vrednoti, da je sistem rejništva dober in da ima za to pravico, zato ne potrebuje nobenih dokazov in nobenih podkrepitev in informacijska pooblaščenka je rekla, da je to v redu. O tem je govorila po časopisih, jaz sem pa jo pozvala, da mi naj da argumente za to in kot prvo mi je hotela dati podatke o tem, koliko jih obiskuje srednjo šolo. Kar pa je ravno argument proti dobremu rejništvu, da so že v srednji šoli in še vedno v rejništvu. To pomeni, da rejništvo svoje funkcije ni odigralo, da imamo toliko srednješolcev in rejence stare 58 let. S tem argumentom nisem bila zadovoljna in sem se pritožila na informacijsko pooblaščenko, ta pa je zapisala, da je to legitimno. Nobenih podatkov, nobenih kazalnikov, nič ne utemeljuje tega njenega občutja. Če pogledamo podatke in vidimo kje so otroci, kako dolgo so otroci v rejništvu, kakšni otroci so vse, pa če pogledamo tiste podatke, da sploh naj ne bi imeli težav potem ta sistem ni dober.

a) In kako bi morali rejništvo vrednotiti?

Če bi delali profesionalni ljudje in bi bili narejeni razumni načrti, ne tako kot zdaj, bi se dalo spremljati. Eden izmed pokazateljev bi sigurno bil trajanje rejništva, potem koliko otrok se je vrnilo k staršem. Oba ta pokazatelja zdaj govorita v smer, da je rejništvo popolnoma neustrezno, ker se otroci ne vračajo k staršem in ker ukrep ni začasen. Potem bi se pa dalo tudi meriti kaj je z otroki v odrasli dobi, če bi se to spremljalo, ampak to je res težko. Vsake informacije, ki bi mi jih morali dati bi zahtevale nesorazmerno veliko dela in karkoli sem jih vprašala ne morejo dati ker informacijski sistem te možnosti ne daje, črno na belem, okrog 15 primerov. Pa najenostavnejše stvari. Tudi tam, koliko rejnikov ne izpolnjujejo pogojev smo šli do sodišča, da so nam potem dali podatke.

6 INTERVJU Z DRŽAVNO SEKRETARKO NA MINISTRSTVU ZA DELO, DRUŽINO IN SOCIALNE ZADEVE DR. ANJO KOPAČ MRAK (24. 7 2009).

1. Kakšna bi po vašem mnenju morala biti idealna izobrazba rejnikov? Zakaj?

Moje mnenje je, da izobrazba ni ključen pogoj zato, da si lahko dober rejnik. Potrebno je pa vzpostaviti sistem, ki bo omogočal in zahteval neka dodatna znanja, ki niso nujno pridobljena z izobrazbo. Gre predvsem za veščine oz. kompetence, ki se vežejo na čustveno inteligenco, na sposobnost reševanja konfliktov in kako biti dober starš, ker to je ena stvar, ki nas v življenju nikogar ne nauči dovolj pred tem, preden postanemo starši. Vsi se znajdemo v teh vlogah na nek način, bolj ali manj, neopremljeni z vidika izobraževalnega sistema, kateregakoli formalnega izobraževalnega procesa. Za rejnike, ki pa v veliki meri morajo skrbeti in nuditi družinsko okolje otrokom, ki so tako ali drugače bili ranjeni v svojem zgodnjem odraščanju, pa je to toliko bolj pomembno. Hkrati je potrebno izpostaviti, to kar je trenutno v zakonodaji. Ves čas se, s strani centra za socialno delo, izpostavlja spremljanje, kateri so tisti ključni cilji, ki naj bi se jih dosegalo pri tem otroku in da je ves čas dejansko vzpostavljen ta pretok informacij, da se dejansko tega otroka ves čas spremlja. Torej ne, da ga damo mi k rejniku in potem center za socialno delo kot institucija reče, nas pa zdaj ne zanima in potem pač pustimo otroka v rejništvu toliko časa, dokler se pač ne zgodi nekaj, da ga damo ven iz tega sistema. To je nesprejemljivo.

a) Bi potem obstoječe pogoje glede izobrazbe ocenili kot zadostne?

Tako kot menim, ni ključno vprašanje sama stopnja izobrazbe, ključno je vprašanje dodatnega usposabljanja, dodatnih znanj, veščin za spopadanje z situacijo s katero so soočeni rejniki.

b) Trenutna ureditev in usposabljanja lahko nudijo to rejnikom?

Jaz ne poznam točnih vsebin vem, da so v sistemu bila vzpostavljena neka dodatna izpopolnjevanja za rejnike, da je potrebno dodatno usposabljanje, da je pogoj, da se lahko prijaviš kot rejnik ali da si v sistemu rejništva. Moram reči, da s samo vsebino nisem natančno seznanjena. Lahko čisto na načelni ravni odgovarjam, da poleg nekega formalnega izobraževanja je pomembno, da se lahko rejniki obrnejo po pomoč, da je vzpostavljena njim pomoč. Torej, ko govorimo o reformi centrov za socialno delo kot takih, se jim mora dati neka strokovna moč na tem področju, treba jih je tudi v tem okrepiti, da bodo boljša podpora rejnikom in drugim takim strokovnim službam, ki so podpora centrom za socialno delo.

c) *Menite, da bi morala biti izobrazba rejnikov primerljiva izobrazbi, ki se terja za druge ljudi, ki začasno, kot tujci, skrbijo za vzgojo in varstvo otrok? Ali menite, da formalna izobrazba sploh ne more biti pravi pogoj, da nekdo postane rejnik in da je pomembnejša srčna kultura?*

Izobrazba je izobrazba, a starši ne morejo biti tisti, ki nimajo osnovne šole? Gre pa zato da, tako kot sem na začetku rekla in tudi izhajam iz tega, izobrazba ni vse, potrebno je pa zagotoviti večšine. Danes se izpostavlja čustvena inteligenca. Vi veste, da čustveni inteligenci v celotnem izobraževalnem procesu ni dovolj namenjeno, ne vsebin, nič, da tudi na koncu, ko boste vi s fakultete prišli o čustveni inteligenci, ali pa če tako rečemo kariernem svetovanju, ali vaši karierni usmeritvi, boste vedeli bolj malo in boste te večšine morali takoj pridobiti, da boste našli službo. Formalna izobrazba je nekaj kar ni nepomembno, samo pri rejništvu pa sigurno ni bistvena. Se ne strinjam s prvo, da je nujna ta formalna izobrazba. Je pa potrebno, to je pa jasno, zagotoviti dodatno usposabljanje rejnikov in stike s centri, da se lahko kadarkoli obrnejo po pomoč, ko je potrebno, ko se spopadajo s situacijami, ki jim včasih niso kos.

d) *Tukaj imam podatke o izobrazbi za leti 2004 in 2008. Največ je rejnikov z osnovno šolo, to je izjema, ki jo dopušča zakon. Zakaj menite, da je toliko teh izjem in zakaj, po vašem mnenju, prevladujejo rejniki z osnovnošolsko izobrazbo?*

Treba je stremeti k temu, da je višja izobrazba. Jaz nisem zato, da se da najmanj srednja šola kot pogoj, ampak manj kot osnovna pa je en tak problem. Ampak, če vi daste dodaten sistem izobraževanja in daste pogoj, da nekdo naredi to izobraževanje, da uspešno konča, potem nekdo, ki ni sposoben, ki ima na primer težave s pismenostjo, če zbanaliziram, nekdo, ki ni naredil osnovne šole morda ni pismen, funkcionalno pismen, potem tudi nekega dodatnega izobraževanja na tem področju ne more opraviti in potem ne more biti v sistemu rejnikov. Ti

določaš katera so ključna znanja, kompetence, vprašanje pa je, če je dovolj 20 ali 30 ur vsake nekaj let. To pa je vprašanje. Jaz, če bi šla sistem v tej smeri dopolnjevati.

e) Se dela kaj na tem?

Trenutno ne, bomo pa drugo leto absolutno pristopili k spremembam te zakonodaje. Veste, vedno je tako, da so plusi in minusi. Drugo leto bomo te stvari na družinskem področju, zdaj je ključno, da sprejmemo družinski zakonik, mislim, da gre letos v javno obravnavo, potem drugo leto bomo pa pristopili k tem posameznim, k rejništvu, k posvojitvam.

f) Kaj menite o predlogih ene izmed nevladnih organizacij:

- rejniki naj bodo samo poklicni rejniki,
- država naj izoblikuje izobraževalni program.

Rejništvo kot poklic je nekako pripeljano v sistem, da je poklic, ker to plačamo. Ampak to ne moremo gledati z vidika poklica, gre predvsem za opravljanje neke dejavnosti, v smislu ali bomo imeli rejništvo ali pa imamo sirotišnice. V svetu so različni sistemi, nekateri imajo sirotišnice, nekateri pa imamo rejništvo. Nekako so ocene našega sedanjega sistema pozitivne, čeprav se meni zdi tu ključno vprašanje, nimam še dokončne rešitve ali pa v tem trenutku se mi zdi vprašanje odprto, koliko časa je nekdo lahko v rejništvu. Je to dolgotrajna rešitev ali ne. Ali je potrebno časovno omejiti možnost instituta rejništva, to so bolj ključna vprašanja, kot o izobrazbi ali poklicu, ker a veste tukaj gre za koncept družine. Rejnik kot je, je vedno v nekem družinskem okolju. Otroka damo v rejniško družino, nikoli ga ne damo zgolj rejnici, vedno gre za logiko, da se ustvarja družina, da ima otrok občutek družine, to je ključni cilj instituta rejništva. Ne bi veliko rešili, v kolikor bi imeli poklic rejništva in bi potem mislili, da lahko rešimo vse, če usposobimo eno osebo v družini, med tem, ko moža, ali nekoga drugega, ki živi s tem otrokom pa ne.

g) Na primer na Poljskem se morata usposabljanja udeležiti oba partnerja.

Ne bi bilo slabo. Da se to usposabljanje, ki ga imamo v sistemu, razširi, da se s temi ključnimi kompetencami, kjer bi sodelovali psihologi in drugi pri tem kompetenčnem profilu, to se strinjam. Samo vprašanje a je to lahko poklic. Za poklic je potem potrebnih kar nekaj let. Da lahko potem samo socialna delavka iz FSD-ja to opravlja, pridemo do absurdov. Gre pa zato, da se lahko postavi nek kompetenčni okvir, kaj bi bilo potrebno, kar pa ni nujno vezano na izobrazbo, to je kompetenčni okvir, postavijo se ključne vsebine, ki se potem ponudijo oz. kot pogoj dajo za rejnike. To se strinjam, o tem je potrebno tudi razmišljati.

2. Kako pa ocenjujete ostale pogoje, ki jih določa zakon? Menite, da manjka kakšen pogoj, je to morda pokazala praksa?

a) *Se strinjate z RDS in ZM, da bi morali tudi nekaznovanje umestiti med pogoje?*

Pri nekaznovanju bi bilo verjetno vredno razmisliti o tem, s tem da je treba pogledati nekaznovanje, a je to prekršek ali ne, da ne bomo prišli v absurde. To ne bi bilo napačno.

b) *V VB od naslednjega leta (2010) naprej kadilci ne bodo mogli več postati rejniki. Za to si tudi v Sloveniji prizadeva ena nevladna organizacija. Menite, da je to smiselno?*

Zanimiva pobuda. Moje osebno mnenje je, da kajenje definitivno škoduje zdravju, ampak, da za razvoj otroka, kot osebnosti to nima ključnega momenta in da so pomembnejši elementi kako, na primer gradi rejnik otrokovo samopodobo, ki je ena najbolj ključnih pri razvoju otroka. Kakšno pomoč mu nudi, ko se sooča otrok z nekimi posledicami in travmami, to mi je bolj bistveno, kot pa to, da ne kadi.

c) *Po podatkih iz leta 2004 je med rejniki največ upokojencev. Podatki, ki jih je zbiralo ZM kažejo, da je nekoliko več kot 20 odstotkov rejnikov starejših od 60 let. Menite, da bi tudi za rejnike morala veljati starostna meja, kot pri ostalih poklicih, se pravi, da bi se pri določenih letih upokojili in potem k njim več ne bi nameščali otrok?*

Mislím, da je vredno razmisliti o tem ja. Biti rejnik je napor, vzgoja otrok je zahtevna.

d) *Pri kateri starosti bi bila meja?*

To bi pa vezala na starostno mejo, ki bo upokojitvena, verjetno 65.

4. *V skladu z ZIRD (34. čl) je center otroka dolžan spremljati razvoj otroka v rejništvu ter izpolnjevanje obveznosti dogovorjenih z rejniško pogodbo. Se strinjate, da s tem tudi nadzorujejo rejnike?*

Zdaj imamo 62 centrov za socialno delo in vsak se ukvarja z rejništvom. Predstavljám si, da bi se naredila specializacija na regijskem nivoju in da bi zgolj nekateri izmed centrov za socialno delo, ki bi se strokovno okrepili, izvajali te bolj specializirane in zahtevnejše naloge, kar je tudi oddaja otrok v rejništvo. Torej, to ne bi več počeli posamezni centri za socialno delo, ki so močno vpeti v lokalno okolje, kar je v nekaterih primerih plus, v nekaterih pa močno negativno in prav v primeru rejništva je to negativno.

a) *Kako pa se v praksi izvaja nadzor nad rejniki sta mi pojasnila predstavnik NVO. Ena NVO, da se vpeljejo določeni standardi oz. normativi, ki bi določali koliko družin lahko nadzoruje en socialni delavec. To predlagajo, ker tam, kjer je veliko rejništva, socialnih delavcev pa premalo nadzor ne more biti kvaliteten. Menite, da je to potrebno?*

To so konkretni predlogi. Če naredimo en center za socialno delo, ki bo pokrival celo Slovenijo potem je jasno, da bo tam večja stopnja strokovnosti in se potem tudi primerni pogoji takrat naredijo.

b) V drugi NVO pa poudarjajo, da se v praksi nadzor ne izvaja dobro. Opozarjajo, da CSD nimajo določenih postopkov za nadzorovanje, da delavci centrov ne morejo vstopiti v vsako stanovanje, ker rejnik ni nujno tudi lastnik, da zakon ne določa minimalnih standardov, ki bi jih sploh lahko nadzorovali.

Zakon določa, da mora potekati rejništvo v skladu z pripravljenimi cilji oz. načrtom spremljanja in v kolikor ta odstopa od zapisanega potem lahko sprožijo razrešitev. Dejstvo je, da bi to moralo biti, moja ideja je prav to. Če ti nekega otroka dobiš, ti veš, center za socialno delo ve v kakšni situaciji je bil, zakaj je bil odvzet, potem tudi veš kaj ta otrok potrebuje. To ni stvar zgolj enega strokovnega delavca, tu je psiholog in še drugi in to želim okrepiti, da bi centri za socialno delo, ki bi bili na regijskem nivoju, bili to. Ta služba bi bila s tega strokovnega vidika okrepljena, da lahko da boljšo oceno kaj otrok potrebuje. Ne morem dati sodbe, ampak so nekateri indikatorji, da to danes ni narejeno optimalno, zaradi podhranjenosti centrov za socialno delo, tako kot je bilo rečeno, ampak je bilo banalno normativ na delavca, ampak širše vsebinsko ali pač imajo dovolj znanja, da najbolje odločijo in se potem ugotovi kateri rejnik bi bil najboljši za tega otroka.

c) Ponekod v tujini imajo posebne nadzornike, različne institucije, ki skrbijo za nadzor. Menite, da bi se bilo smotrno zgledovati po njih v določenih delih?

Mi imamo socialno inšpekcijo.

d) Predsednik RDS mi je povedal, da sam ne ve za primer, ko bi socialna inšpekcija neposredno nadzorovala rejnike.

To ne vem. Ampak stvar je v tem, da je treba dati pobudo, če se izkaže. Je pa dejstvo, da pri nas je problem z nadzorskimi funkcijami, institucijami z vidika kadrovske okrepljenosti. Socialna inšpekcija ima tri zaposlene inšpektorje, mi jih bomo zdaj krepili z nekaj dodatnimi zaposlitvami, ampak to je, že skozi zgodovino, en velik kadrovski primanjkljaj, da bi lahko učinkovito opravljali nadzor in to je težava. Dejstvo je, da je včasih težko, tudi tam kjer je bilo vzpostavljeno, da ni jasnih meril v zakonu. Lahko si predstavljate kako je težko oceniti stanje v družini, to so tiste stvari, ki jih je z zakonodajo vedno težko do konca določiti. Kaj so zdaj minimalni standardi, kaj je dober rejnik? Zato je pomembno, da centre za socialno delo kadrovsko in strokovno okrepimo, specializiramo. Centri za socialno delo so res zelo različno

veliki, eni imajo eno rejništvo na pet let. Imamo skupnost centrov za socialno delo, kot neko strokovno institucijo, ki so jim vedno v oporo, lahko se na ministrstvo obrnejo, to je samo nekaj. Upravne napotke lahko damo, kako pa ti dobro odločaš o teh stvareh je pa negotovo, na koncu se vsi učimo tudi iz situacije. Kdo odloča ima tudi podporo tima, ki o tem odloča, to je čisto nekaj drugega, kot pa da odloča ena sama strokovna delavka. Tudi v končni fazi ima tako stopnjo odgovornosti, da odloča o otroku. Na primer odvzem roditeljske pravice, to bomo z novo zakonodajo prenesli na sodišče, tako kot je prav.

e) Tudi odločanje o namestitvi v rejništvo?

Ne odločanje o namestitvi bo še vedno na centrih za socialno delo.

f) Glede socialne inšpekcije v ZM opozarjajo, da rejniki izvajajo vzgojo in varstvo ter da bi jih morala nadzirati tista inšpekcija, ki je odgovorna za vzgojo in varstvo in ne socialna.

Ja to je tisto, kar ste prej navedli, njihovo ključno, da naj bi imeli enake standarde izobrazbe kot so v vzgoji. Kot imajo vzgojitelji v vrtcu na primer, kjer mora biti najmanj 2. stopnja visokošolske izobrazbe in če zahtevamo tako stopnjo izobrazbe, potem lahko to dela ta inšpekcija. Drugače pa težko, če gre za nek drug koncept.

g) Pri oblikovanju ZIRD je bilo upoštevano tudi Priporočilo Sveta Evrope št. R (87) 6 o rejniških družinah. S tem priporočilom Odbor ministrov vladam držav članic priporoča, da v svojo zakonodajo vključijo pravila o rejniških družinah na podlagi načel, med katerimi je na prvem mestu sistem nadzora nad rejniki. ZIRD tega ne omenja. Menite, da je to načelo ustrezno vključeno v ZIRD?

Mislím, da smo na poti k temu, da je pa sigurno še kar nekaj stvari, ki bi jih lahko dopolnili v sistemu. Moja osebna ocena rejniškega sistema v Sloveniji je, da je sistem načeloma dober. Mislím, da je boljše imeti rejniški sistem kot sirotišnice, je pa bil sistem v preteklosti vzpostavljen in se morda v tem vmesnem obdobju ni toliko pozornosti namenjalo samemu rejniškemu sistemu in so potrebne spremembe. Predvsem pri zagotovitvi nekíh pogojev dodatnega izobraževanja, sama reforma centrov za socialno delo in hkrati vprašanje nadzora. Tako, da mením, da je tu še veliko prostora za izboljšavo in realizirati to. Samo veste, priporočilo Sveta Evrope je tako zelo splošno, tako kot so vsa priporočila vedno, da tu noter lahko marsikaj damo in če bi bila pravnik bi rekla, da smo to že vse naredili. Je pa vprašanje kakovosti tega in mislím, da nobena stvar ni tako dobra, da ne bi bilo mogoče narediti še boljše, mislím, da je na rejništvu treba kar nekaj narediti.

h) Koalicijski sporazum, ki napoveduje spremembe zakonodaje na področju rejništva omenja tudi strožje pogoje in nadzor.

To bo v spremembi zakonodaje, ki bo v naslednjem letu.

i) V Družinskem zakoniku?

Mislím, da to ne pride v družinski zakonik.

j) Se bo potem spremenil tudi ZIRD?

Ja seveda.

k) Že veste kaj o teh spremembah?

Ne, v tem trenutku še ministrstvo ne dela na tem področju. Ni v planu za letošnje leto ta zakon, drugo leto pa verjetno, če ne drugo pa naslednjo. V tem mandatu bo.

l) Kaj menite o predlogu NVO, da se ustanovi javni zavod v katerem bi bili rejniki zaposleni. Nadzor bi tako potekal po strukturi nadrejenih.

Težko zdaj govorim o tem. Ko bomo odprli ta zakon bodo predstavniki interesne skupnosti povabljeni v dialog z ministrstvom in bomo takrat vse odprte predloge, ki jih imajo, preučili in se do njih opredelili.

m) Ena izmed NVO opozarja, da Slovenija krši MEKUOP, ker o vzgoji in varstvu otrok, v primeru rejništva, ne odločajo sodišča.

Zdaj moram pa preveriti, a gre to z družinskim zakonikom tudi tja ali ne. Tukaj imam osnutek družinskega zakonika. Sodišče lahko staršu otroka odvzame in ga namesti v rejništvo ali zavod.

n) V ZIRD-u pa vseeno piše, da center na podlagi odločbe namesti otroka v rejništvo, ne bo potem obveljalo določilo ZIRD-a?

Vprašajte Ano Vodičar v. d. direktorice direktorata za družino.

o) Menite, da bi pri rejništvu morala imeti sodišča večjo vlogo?

Je, pri tem zgleda da gre za odvzem. Vedno, ko gre za nek ključni poseg more bit sodišče. Zakaj, center za socialno delo kot institucija ima svetovalno vlogo, odloča po upravnem postopku, kjer ni možna pritožba. Sodišče je pa pravdni postopek ali nepravdni, ampak je vedno možna pritožba in pravno varstvo otroka, kot staršev, kot vseh strank v postopku je veliko višje kot v Zakonu o upravnem postopku, kjer gre za upravni postopek. Zato je ključen ta prenos.

5. Sekretarki iz MDDSZ sta mi po elektronski pošti odgovorili na nekatera vprašanja. Povedali sta, da imamo sodoben zakon ter da ocenjujejo, da sistemske ureditve rejništva ni

potrebno spreminjati? Na podlagi česa to ocenjujete? Kako vrednotite izvajanje rejniške dejavnosti?

Dobro vprašanje.

a) Ali pa na podlagi česa bi morali vrednotiti?

Rejniki so v informacijskem sistemu, ki ga imamo, potem tudi spremljamo otroke, ki so v rejništvih. Eden zanimivih podatkov je, kako se ti otroci znajdejo naprej v svojem življenju, katero stopnjo izobrazbe končajo, kakšne so njihove težave, ali se potem vrnejo v biološko družino. Pomembna stvar je, da rejnik vzpostavlja dialog tudi z biološkimi starši in je tudi tukaj ključna vloga rejnika, ni samo vzgoja otrok, ampak tudi, da poskuša, v kolikor je interes, da se te stiki, seveda ob pomoči centrov za socialno delo, vzpostavljajo. Vse to so kriteriji s katerimi ocenjujemo rejništvo in glede na te podatke, ki jih imamo v sistemu, otroci v povprečju dosegajo dobre učne ali pa izobrazbene dosežke, da torej ni stopnje kriminalitete ali kaj takega. To kako so otroci kasneje vključeni v družbo ni problematično, to so neki splošni podatki. Mislim, da je tudi predviden raziskovalni projekt na tem področju, mislim, da ne letos, naslednje leto celostna analiza. Torej se ministrstvo pri teh ocenah tudi poslužuje raziskovalnih mehanizmov.

b) Torej spremljate stanje?

Spremljamo, ampak veste kako. Jaz prihajam iz fakultete zato bom rekla, saj spremljamo, ne morem reči, da ne, ampak z vidika nas raziskovalcev bi lahko še marsikaj spremljali. Ampak se mi zdi, da ne more biti ocena zgolj, da nič ni. Mi imamo noter podatke in pač vidimo kakšna je stopnja izobrazbe in tako lahko zelo hitro kakšno analizo naredite, če te podatke pogledate. Seveda pa so vseeno pomembne nevladne organizacije. Nevladne organizacije nam kažejo težave, ker združujejo ljudi, ki to opravljajo, različne interese. Veste, če neko združenje ves čas opozarja na probleme si ministrstvo ne more zatiskati oči in reči ni jih. Zato je pomembno, da država ima civilni dialog, mi ne vidimo vsega. Seveda sodelujemo s centri za socialno delo, ampak je pomembna vloga nevladnih organizacij.

c) Kaj pa trajanje rejništva, ste prej omenili?

Trajanje rejništva, ampak to je moje v tem trenutku še zelo osebno mnenje.

d) V zakonu imamo še vseeno navedeno, da je rejništvo kratkotrajen ukrep.

Ja, kratkotrajen ukrep, ki traja tako dolgo, da imamo na primer 26 letne ljudi v rejništvu. Problem imamo, kam nastaniti ljudi, mlade ljudi, z duševno motnjo v razvoju. Preden to spremenimo, je treba vzpostaviti sistem, da bomo imeli te ljudi kam dati.

e) Ponekod v tujini imajo vrste rejništva namenjene različnim potrebam otrok.

Takšnih stvari pri nas na ministrstvu nimamo časa delati in je dobro takšne informacije imeti. V državni upravi je ponavadi logika, da zakon odpreš, ko sam zaznaš probleme, samo ponavadi so od zunaj pritiski, da odpreš stvari. Potem bi takrat moral imeti eno analizo, pripraviti analizo, razpisati projekt in potem na podlagi teh ugotovitev pripraviti zakon in ga uskladiti z zainteresirano javnostjo. To je idealno, na žalost pa nikoli ni čisto idealno.

f) Omenili ste nevladne organizacije. Kolikor mi je znano ima ZM veliko predlogov.

Ja.

g) V intervjuju sta mi zaposleni na MDDSZ povedali, da ima to združenje izrazito negativno stališče, da dela škodo in krivico vsem udeleženi v rejništvu ter da bodo predloge preučili, ko bodo sami ocenili, da je potrebno.

Naredili smo zamenjavo na direktoratu prav zaradi takih izjav, ponavlja se zgodovina in to ni najboljši odgovor. Oni grejo večinoma v smeri, da je potrebno dati visoko izobrazbeno mejo in da je izobrazba tista, ki sledi. Ni pa to edini predlog in jaz se strinjam, da imajo nekatere dokaze o kršitvah, ki se dogajajo in da jim je treba prisluhniti, zaradi tega, ker lahko vidijo drugače kot mi, ker so na terenu. Na žalost tudi pri državi včasih poteka tako, da določeni ljudje težko vzpostavijo dialog, če je že prej v zgodovini bilo veliko konfliktov. Je pa problem tudi to, da če katerakoli stran ne jemlje predlogov za konstruktivne, ampak zato, da želi nekdo napadati, potem ta dialog postane vedno težji. Ampak to je država in državni organi so dolžni to presegati ter poslušati predloge in če se ne strinjajo jih utemeljeno zavrniti, napisati svoje mnenje, ne moremo pa tako, da ne odgovarjamo. Vem, da je konflikt v tem, da ne odgovarjamo gospe Berglezovi. Sem seznanjena s temi težavami.

7 INTERVJU Z ANO VODIČAR (27. julij 2009).

1. Kakšna bo vloga sodišč pri rejništvu, če bo Družinski zakonik sprejet, bodo odločala o namestitvi otrok ali bodo to še vedno delali centri za socialno delo?

Kot večino odločanja v postopkih, kjer se obravnavajo otroci, se bo tudi odločanje o namestitvi v rejništvo po predlogu Družinskega zakonika preneslo na sodišča in nič več o tem ne bodo odločali CSDji.

2. Ali bo lahko ZIRD (Ur.l. RS, št. 110/2002) kot specialni zakon razveljavil določila Družinskega zakonika?

Ne, tu velja načelo, da novejši zakon razveljavlja starejšega, kar pomeni, da bodo posamezne določbe ZIRDa razveljavljene s strani Družinskega zakonika.

8 ODGOVORI CENTROV ZA SOCIALNO DELO NA VPRAŠANJE:

Spoštovani,

sem študentka 4. letnika Politologije in pripravljam diplomsko delo o rejništvu.

V poročilu o delu policijske uprave Murska Sobota za leto 2005: <http://www.policija.si/images/stories/PUMS/PDF/Statistika/lp2005.pdf> sem zasledila primer kaznivega dejanja rejnice nad rejenkami, ko je rejnica dovolila, da se je nad rejenkama vršilo spolno nasilje.

V istem poročilu nisem zasledila nobenih informacij o tem, kaj se je zgodilo s to rejnico, zato se obračam na Vas. Pred tem sem se obrnila na CSD Murska Sobota, kjer so me v telefonskem pogovoru opozorili, da je ta primer lahko tudi pod pristojnostjo CSD Gornja Radgona.

Zanima me samo, če je rejnica rejniško dejavnost izvajala še naprej in ali ji je bilo odvzeto dovoljenje za izvajanje rejniške dejavnosti. Na CSD Murska Sobota so mi povedali, da bi za to potrebovali ime in priimek te osebe, vendar teh podatkov nimajo in zato ne morejo pogledati v evidenco.

Zato me zanima, če je bil ta primer na območju vašega CSD in če je bil, ali veste, če je bilo rejnici odvzeto dovoljenje za izvajanje rejniške dejavnosti?

Za odgovor se Vam najlepše zahvaljujem,

Maja Škerlak,

CENTER ZA SOCIALNO DELO GORNJA RADOGNA (28. julij 2009).

Spoštovani,

sporočamo vam, da CSD Gornja Radgona v zadnjih letih ni vodil primera spolne zlorabe v rejniški družini.

Lep pozdrav

Marija Šauperl

direktorica

CENTER ZA SOCIALNO DELO LENDAVALA (27. julij 2009).

Spoštovani,

vzvezi z vašim vprašanjem vam sporočamo, da v okviru CSD Lendava nismo imeli takega primera rejnice/ka.

Lepo pozdravljeni.

Erika VERBANČIČ

direktorica CSD Lendava

CENTER ZA SOCIALNO DELO LJUTOMER (4. 8 2009).

Pozdravljeni!

Rejnica, o kateri sprašujete, je bila v pristojnosti CSD Ljutomer.

Dovoljenja za nadaljnje izvajanje rejniške dejavnosti v letu 2003 ni dobila, zato so bile njene tri rejenke v mesecu januarju 2004 premeščene v drugo rejniško družino.

Za CSD Ljutomer

Vlasta Zelenko